

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Gülenay Börekçi:
Sineklerin Tanrısı yalanmış!

Ahmet Edip Başaran:
Geçmiş, şimdi ve gelecek: Sezai Karakoç

Ekrem Demirli:
Kuşeyri, ilahi kitaba
'sevgilinin mektubu' gibi bakıyordu

DÜRDANE İSRA ÇINAR
PATPAT-I BAHRİLER,
BUHARLILAR VE DİĞERLERİ

EDEBİYAT HATLARI VAPURU KALKIYOR

FIYAT: 7,00 TL

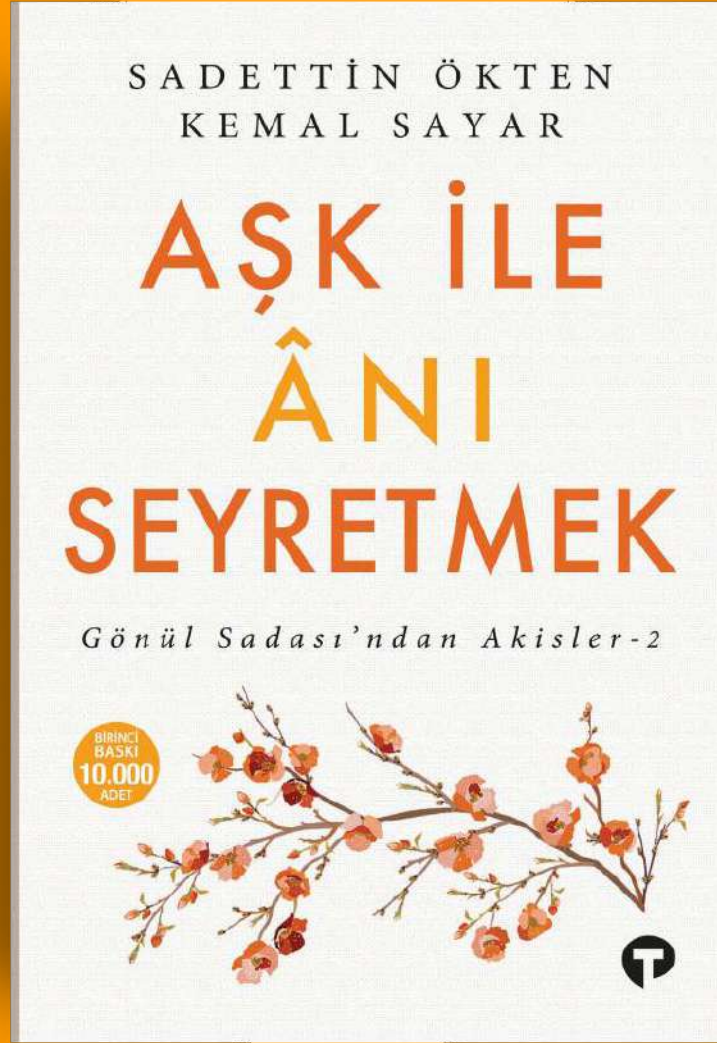
ISSN 2146-2127

9 772146 212005

06

SOHBET DEVAM EDİYOR...

SADETTİN ÖKTEN ve KEMAL SAYAR'dan yeni kitap

TURKUVAZ
KİTAP

www.turkuvazkitap.com.tr

turkuvazkitap

turkuvazkitap

turkuvaz.kitap

Yayın Türü: Aylık Yayın Süreli Yayın
Sayı: 112 - Haziran 2020
ISSN: 2146-2127

SAHİBİ:

Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş.
Tüzel Kişi Temsilcisi ve Genel Müdür
Yasemin Gebeş

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Mustafa Akar

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Mehmet Hakan Kekeç

EDİTÖR

Melike Yıldırım

GÖRSEL YÖNETMEN

Mehtap Tunçel

KATKIDA BULUNAN

Yunus Arslan

KAPAK VE SAYFA TASARIMI

Sema Türk

KAPAK İLLÜSTRASYONU

Selin Tahtakılıç

REKLAM

Nalan Demircioğlu Yavuz
(0212) 997 00 00 / 1022
ndemircioğlu@dr.com.tr

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Şefik Çalık

BASIM YERİ

Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş.
Akıncılar Mah. Hasan Basri Cad. No:4
Sancaktepe - İSTANBUL
Tel: (0216) 585 90 00
Matbaa Sertifika No.: 12815

YÖNETİM YERİ:

Turkuvaz Dergi Grubu
Barbaros Bulvarı, Cam Han, 153,
34349 Beşiktaş, İstanbul
Telefon : (0212) 354 30 00

SABİTFİKİR'E NASIL ULAŞIRSINIZ?

Tüm D&R'lardan 7 TL karşılığında

Bizi takip edin!

www.facebook.com/sabitfikircom
www.twitter.com/SabitFikir

Ne düşündüğünüzü bilmek istiyoruz,
editor@sabitfikir.com'a yazın!

© Her hakkı saklıdır.

Bu deryide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve
illüstrasyonların elektronik ortamları da
dahil olmak üzere çoğaltma hakkını
Türkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş.'ye aittir.
Yazılı izin olmaksızın kullanılamaz.

"ON BİR BİN DOKUZ YÜZ DOKSAN DOKUZ KÜÇÜK BALIK 'İYİ GECELER' DİLEYEREK YAT- MAYA GİTTİ. BÜYÜKANNE DE UYKUYA DALDI. AMA KÜÇÜK BİR BALIK NE YAPTI NE ETTİYSE DE UYUYAMADI. SABAHA KADAR DENİZİ DÜŞÜNDÜ HEP."

Deniz denildiğinde aklıma hep *Küçük Kara Balık* geliyor. Üstelik, Samed Behrengi'nin bu hüzünlü küçük öyküsü, yosunlarla kaplı bir kayadan göllere dökülen, oradan da nehir nehir denize açılan bir öyküdür. Elbette denizden daha fazlasını anlatır. Yine de büyük denizi özleyen küçük bir balık imgesi, insanın dünyadaki yolculuğunu anlatmada bana hep eşsiz bir metafor olarak görünmüştür.

Melville'in *Moby Dick*'ine ise ilk gençliğimden beri hiç ısınmamışımdır. Metnin içinde gezinen o koskocaman beyaz balınayı avlamak adına gemideki insanların içini dolduran intikam duygusunu anlayamam bir türlü. Kaptan Ahab'ın "kendini amacına adanmış insan" motifini düşünelim. Bu "monoman-yak" karakter, modern insan için biçilmiş kaftan. Bir amaç uğruna gemideki herkesi felakete sürükleyebiliyor. Başlarda balina avlamak gibi bir güdüyle çıkılan yolculuk, korkunç bir kin ve öç alma duygusuna evriliyor. Ahab güya içinde bastırıldığı duygularla yüzleşir. Nedir o duygu? Aslında çok basit, bugün her bir vechesiyle yüzleştığımız modern Batı düşüncesidir; kültürün doğayı yendiği, haklinın değil güçlünün yaşamını sürdürebildiği aç gözlü bir dünya... Başkasını bilmem ama Ahab benim gözümde odur.

İnsanlar o yıllarda balinaları sadece etleri için avlamıyorlardı. Balina yağı da çok değerliydi. Yakıt olarak da kullanılabiliyordu yani. Sanayi devrimini başlatan denizlerdeki bu "madenciler"dir aslında. Tarih kitaplarında "coğrafi keşifler" diye anılan ama "ırkçılığın" ve "sömürünün" başlangıç tarihi olan denize açılmak fikri, kendi gücünü sadece denizde ispatlamak değil, aynı zamanda diğer güçsüz insanlar üzerinde de ispatlamak güdüsüyle doğanmıştır. Zor denizlerde ayakta kalmaya çalışan bu insanların içindeki mücadele duygusu, her meridyende giderek daha da vahşileşiyordu. *Moby Dick*'te de işlenen İspanyol balinası gemileri batırabiliyor, birçok insanı sakat bırakıyordu. Hem bir efsane idi balina avı, hem de insanla doğanın "amansız mücadelesi" için bir metaforu. Romanın sonunda her şey altüst olur. Ahab kendi hırslı içinde boğulur. Biz de olanları bir tabuta tutunarak hayatta kalan İsmail'den dinleriz.

Cioran, "Küçük bir kültürde doğmuş adamın gururu yaralıdır" der. Ahab'ın yaralı gururunun karşısında küçücük bir balığın denize kavuşmak için gösterdiği çaba... Birinde doğayı yenmek arayışı, savaşı; diğerinde doğanın içinden geçerek, büyük umutlarının peşinde hırsla ve kine kapılmadan denizi aramak çabası. Siz hangi tarafı seçerdiniz?

İÇİNDEKİLER

06

HABERLER

08

VİTRİNDEKİLER

10

EGOİST OKUR
Gülenay Börekçi
Sineklerin Tanrısı
Yalanmış!

12

ŞAIRİN ŞAIRLERİ
A. Ali Ural
Dünya Masalında Bir
Çılgılık

14

DÜNYA ÖYKÜSÜ
KİTAPLIĞI
Necip Tosun
Fantastik Edebiyatın
Romantik Öncüsü:
E.T.A Hoffmann

16

ÇİZGİ ROMAN
Onur Atay
Absürt Ciddiyetin
Masum Çizgileri

18

RÖPORTAJ
Mehmet Hakan
Kekeç
Ekrem Demirli:
"Kuşeyri, İlahi Kitaba
'Sevgilinin Mektubu'
Gibi Bakıyordu"

22

KEŞFSEVER
Zeynep Merdan
Kendini Aklayan Tutku
ve De Balzac

24

ADIM ADIM
YAZILAR
Halil İbrahim İzgi
Sisu, Korona ve
Edebiyat Turtası
Derneği

26

SİNEMA
Bilal Sert
Bir Veda Mektubu:
24 Frames

28

POLİSİYE
Harun Candan
Biraz Kan, Biraz
Kahkaha:
Komplocular

DOSYA 30

Dürdane İsmail Çınar
PATPAT-I BAHRİLER,
BUHARILILAR VE
DİĞERLERİ
EDEBİYAT HATLARI
VAPURU KALKIYOR

34

KARARSIZ OKUR

42

GÜNCEL
Mustafa Uçurum
Şehirlerin Gönül
Anahtarları

36

KİTAPLARDAN NE
ÖĞRENDİM?
Hüsamettin Koçan
"Gelecek İçin Son
Derece Umutluyum"

38

GÜNCEL
Duygu Karşı
Özgürlüğe
Doğrultulan Kılıç

40

ŞİİR RAFI
Ahmet Edip
Başaran
Bir Yeryüzü Eşiği:
Şahdamar-Körfez-
Sesler

44

GÖRÜŞ GÜNÜ
Selahattin Yusuf
Maça Gidiyoruz

46

GÜNCEL
Abdullah
Harmancı
3 Kitap 1000 Hayat

48

ÖNDE(N)
GİDENLER
Nurullah Koltaş
"Gelenek"
tasavvurunun
temsilcisi: René
Guénon

50

SANAT
Samed Karagöz
Muallakta Fikret
Mualla

52

GÜNCEL
Cem Tunçer
Normal İnsanlar,
Kuzey Tekinoğlu ve
Yalnız Bir Cimri

54

Selahattin
Demirci
Büyülü Günler -
Peyami Safa ve Cahit
Sıtkı Tarancı

56

GÜNCEL
Kaan Murat Yanık
Decameron'a Yeniden
Bakış

58

KİPAT
Salih Zengin
62'den Tavşan
mı Yapalım,
191817161514131210'dan
Tren mi?

60

GÜNCEL
Ömer Yalçınova
Öüler Kapısı'ndan
Girmek

62

GÜNCEL
Cem Altınışık
İkaros ve Thomas
Jerome Newton:
Dünyaya Düşen Adam

64

MÜMKÜN
EVRENLER
Murat k. Murat
Kuzeyin Eskimeyen
Hikâyesi

66

GÜNCEL
Doğukan İşler
Eve Dönmenin, Evi
Bulmanın Yolu: İkinci
Hayat

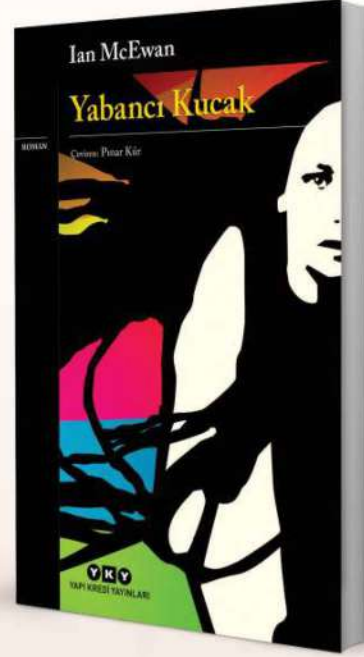

Her şeyin yabancı olduğu bir şehirde kime güvenebilirsiniz?

Colin ile Mary, tatile çıkmış, tutkulu bir çift. Gece vakti yemek yiyebilecekleri bir yer ararken isimsiz şehrin labirent gibi sokaklarında kayboluyorlar. Ansızın karşısına çıkan, Robert isimli yabancı her şeyi değiştirecek. Robert'in onları götüreceği barı ve anlatacak hikâyeleri var. Anlattıkça uzayacak, uzadıkça onları uykusuz bırakacak hikâyeler. Onları takıntının ve vahşetin ortasına savuracak, karanlık hikâyeler...

Çağdaş İngiliz edebiyatının önemli isimlerinden, Man Booker Ödüllü Ian McEwan *Yabancı Kucak* romanında, ilişkileri ve duyguları öyle etkileyici anlatıyor ki okur gerilimin ve vahşetin boyutu ne olursa olsun bir türlü hikâyenin peşini bırakamıyor.

Yabancı Kucak
Ian McEwan
Çeviren: Pinar Kür
Roman, 112 s.

YAZARIN YKY'DEKİ KİTAPLARI

TÜRKİYE'NİN EN ZENGİN PADİŞAH PORTELERİ KOLEKSİYONU OLUŞTURULUYOR

Koronavirüs nedeniyle gecici olarak ziyarete kapanan Millî Saraylar İdare Başkanlığı, bu süreçte atölyelerindeki restorasyon çalışmalarını devam ettiriyor. Millî Saraylar Tablo Restorasyon Atölyesi şimdilerde Topkapı Sarayı'nın depolarında ve koleksiyonunda muhafaza edilen tabloların onarılarak yeniden hayat bulmasını sağlıyor. Topkapı Sarayı'nın deposunda ve koleksiyonunda muhafaza edilip Millî Saraylar İdare Başkanlığı'na devredilen yaklaşık 2 bin 700 tablodan ilk etapta 200'ünün restorasyonuna başlandı. 16'ncı yüzyıl ile 20'nci yüzyıl tarih aralığından günümüze ulaşan 200 tablonun, yeni dönemde Millî Saraylar'a bağlı Resim Müzesi'nde sergilenmesi planlanıyor. Bu tablolarla, Resim Müzesi'nde "Türkiye'nin en zengin padişah portreleri" koleksiyonu oluşturuluyor. Bu birikim aynı zamanda 'en zengin Enderunlu ressamlar' koleksiyonunu da beraberinde getiriyor. Yeni tablolar arasında Halîl Paşa'nın yaptığı padişah portreleri, son halife Abdülmecid Efendi'nin belge nitelikliğindeki resimleri,

ri, ressam Rafael Manas'a ait Sultan III. Selim'in sehzade iken yapılmış portresi, son halife Abdülmecid Efendi'nin Rus ressam Ayvazovski'den esinlendiğini gösteren manzarası da bulunuyor. Ayrıca Halîl Paşa'nın, Halife Abdülmecid Efendi'nin ve Enderunlu ressamların ilk defa sergilenecek tabloları yer alıyor. Tema olarak porte ve manzara ağırlıklı olan bu tablolar, yüzyıl olarak da 16'nci yüzyıldan 20'inci yüzyıla kadar uzanan bir tarih aralığını kapsıyor. Eserlerin Resim Müzesi'nin yeni bölümünde bu yıl içinde sergilenmesi planlanıyor.

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS ONLINE SERGİSİ AÇILDI

Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan yapılan yazılı açıklamaya göre, toplumsal farkındalığı artırmak amacıyla Türkiye'nin UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listeleri'ne kaydedilen 18 somut olmayan kültürel miras unsurunun, Türkçe ve İngilizce olarak kısaca tanıttığı online sergi açıldı. Sergide, meddahlık, Mevlevî sema törenleri, asıkılık geleneği, neyruz, Karagöz, geleneksel sohbet toplantıları, Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali, Alevî-Bektâşî ritüeli sema, tören keşkeği geleneği, mesir macunu festivali, Türk kahvesi kültürü ve geleneği, ebru, Türk kağıt süsleme sanatı, geleneksel çini ustalığı, ince ekmek yapma ve pavyasma kültürü; iavaşı, katırma, jupka, yufka, bahar kutlaması, Hidrelezz, ısıklı dili, Dede Korkut mitası, destan kültürü, halk masalları ve müzik, geleneksel Türk okçuluğuna ilişkin bilgiler yer alıyor. <https://aragem.ktb.gov.tr/TR-243705/somut-olm-kult-miras-online-sergisi....>

YURDANUR SALMAN VEFAT ETTİ

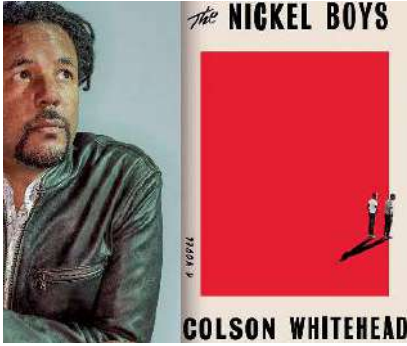
Edebiyat, edebiyat kuramları ve psikanaliz gibi pek çok alanda yaptığı çevirileriyle kültür dünyasının en değerli isimlerinden biri olan akademisyen ve çevirmen Yurdanur Salman geçtiğimiz ay yaşamını yitirdi. İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitiren Salman, John Steinbeck, John Berger, Susan, Sontag, Edgar Allen Poe, Erich Fromm, Mark Twain gibi yazarların yapıtlarının yer aldığı otuzdan fazla kitabı Türkçeye kazandırdı. İstanbul, Boğaziçi ve Atatürk üniversitelerinde çeviri ve İngilizce dersleri verdi. Hayatı boyunca kültür sanat dünyası için üreten, çalışan Salman, Kuram dergisini çıkardı, Yeni Dergi, Adam Öykü, Yazko Çeviri dergilerinde çeviri ve yazıları yayımlandı.

"Senin bir havan var beni asıl saran o
Onunla daha bir değere biniyor soluk
almak" / CEMAL SÜREYA

Yaşam, insanın ne yaparsa yapsın
ve kim olursa olsun kaybettiği bir
davadır. / THOMAS BERNHARD

Seni seviyorum, çünkü dünyayı
batarken seyretmekten
hoşlanıyorum. / WILHELM GENAZINO

07

PULITZER ÖDÜLÜ BİR KEZ DAHA COLSON WHITEHEAD'IN

Colson Whitehead *Nickel Çocukları* ile kurgu dalında Pulitzer Ödülü'nün ikinci kere sahibi oldu. Whitehead 2017'de *Yeraltı Demiryolu* romanıyla kurgu dalında Pulitzer Ödülü'nü kazanmıştı. Çağdaş Amerikan edebiyatının en önemli isimlerinden biri olarak görülen Colson Whitehead'i Time Dergisi kapağına taşımıştı. Yazara, dünyanın en prestijli edebiyat ödüllerinden biri olan Pulitzer Ödülü'nü kazandıran *Nickel Çocukları* gerçek bir hikayeden yola çıkan, Amerika'nın yakın geçmişine, siyaha ve beyaza, adaletsizliklere, yok olan hayallere dair sarsıcı bir roman. Pandemi nedeniyle Pulitzer yöneticisi Dana Canedy'nin bir video ile açıkladığı ödül sahipleri arasında Amerika'nın ikonik radyo programı This American Life'da yer alıyor. Dana Canedy konuşmasında özellikle bu zorlu günlerde sanatın birleştiren ve ilham veren özelliklerine dikkat çekti.

MASUMİYET MÜZESİ AMAZON TARAFINDAN DİZİYE UYARLANIYOR

Nobel ödüllü yazar Orhan Pamuk'un 2008'de kaleme aldığı ve en sevilen eserleri arasında yer alan *Masumiyet Müzesi* romanı, Amazon Prime tarafından diziye uyarlanacak.

Yaklaşık iki yıldır gündemde olan bu projenin başrolünde Çağatay Ulusoy'un oynayacağı konuşuluyor. Dizi, Erik Barmack ve OGM Pictures'in ortak yapımcılığında hazırlanıyor.

İBRAHİM TENKEKİ'YE YILIN ŞAİRİ ÖDÜLÜ

Türk edebiyatının değerli şairlerinden İbrahim Tenekeci, Eğitim Bilimleri Okulu tarafından "yılın şairi" ödülüne layık görüldü. Aylık edebiyat dergisi Muhit'in de genel yayın yönetmenliğini yapan İbrahim Tenekeci kendine özgü şiir dünyası, özenle koruduğu Türkçesi ile modern Türk şiirinin önde gelen isimlerinden biri.

ÇEVİRİMİÇİ DÜZENLENECEK SUÇ EDEBİYATI FESTİVALLERİ

Pandemi koşulları nedeniyle bu yıl düzenlenecek suç edebiyatı festivallerinin çoğu iptal edildi. Bu festivallerden bazıları etkinliklerini çevrimiçi ortama taşımaya karar verdi. Polisiye severler bu sanal festivallere online olarak katılabilecek, canlı gerçekleştirilen etkinlikleri izleyebilecek ve önceden kaydedilmiş panelleri ve röportajları takip edebilecekler. Harrogate International Festivals tarafından bu yıl Temmuz ayında düzenlenmesi planlanan Theakston Old Peculier Crime Writing Festival'in iptali söz konusu. Ancak HIF, daha önceki suç edebiyatı festivallerinden, dijital kitap kulüplerinden ve yeni içeriklerden oluşan online bir merkez kurdu. Bilgilere şuradan erişilebilir: <https://harrogateinternational-festivals.com/hif-player/> Eylül ayında gerçekleştirilecek Bloody Scotland in Stirling etkinliği de iptal edilenler arasında; ancak festival kapsa-

mında online etkinliklerin düzenlenmesi planlanıyor. <https://bloodyscotland.com/> Kaliforniya'da Ekim ayında gerçekleştirilmesi planlanan Bouchercon festivali de bu yıl için iptal edildi. Festivalde düzenlenecek bazı etkinlikler online olarak hayata geçirilecek. <https://www.bouchercon2020.org/> Noireland 2020 International Crime Fiction Festivali Kuzey İrlanda Belfast'ta mart ayında düzenlenecekti ancak şimdi ekim ayına ertelendiği duyuruldu. Festivale dair gelişmeler için: <https://www.noireland.com/>

sabitfikir HAZİRAN-2020

Sadettin Ökten ve Kemal Sayar'ın şiirin kanatlarına tutunarak gerçekleştirdikleri uzun soluklu sohbetlerinin ikinci cildi olan *Aşk ile Âni Seyretmek*, bizleri bir kez daha sevginin, saygının ve bilgeliğin eşlik ettiği bir yolculuğa çıkarıyor. Hem de tam koronavirüs salgınının dünyayı, insandaki manasız büyülenmeyi hizaya çektiği, radikal bir belirsizliğin ruhları yaygın bir endişeye düşürdüğü günlerde... Bugün bizim için neyin değerli olduğunu anlama zamanı...

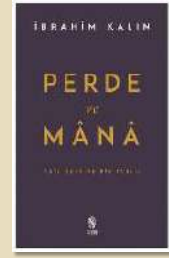
**AŞK İLE ÂNİ SEYRETMEK:
GÖNÜL SADASI'NDAN
AKİSLER-2**

Sadettin Ökten - Kemal Sayar
TURKUVAZ KİTAP

**PERDE VE MANA -
AKIL ÜZERİNE BİR TAHLİL**

İbrahim Kalın
İNSAN YAYINLARI

İbrahim Kalın'ın yeni kitabı akıl meselesini ele alıyor. İnsanların hayatını kolaylaştıran icatları yapan da Elhamra Sarayı'nı ve Selimiye'yi inşa eden de akıl, milyonlarca insanın ölümüne neden olan savaşları yöneten de kitlesel imha silahlarını yapan da akıl. Elbette farklı akıllar bunlar. Peki bu fark nereden geliyor? Akıl, kendi özündeki iyiliği unutup neden kötülüğe râm oluyor? Kötüyü kutsayan ve meşrulaştıran akıl nasıl bir varlıktır? Kendi tabiatına ihanet eden bir akılla nasıl mücadele edilir? Elinizdeki kitap bu sorulara cevap ararken akıl, kalp, ruh, mânâ, hakikat ve varlık kavramlarını yerli yerine oturtmayı ve aralarındaki bütünleyici ilişkiyi ortaya koymayı hedefliyor.

Dünyanın en büyük bilimkurgu yazarlarından biri olan Stanislaw Lem, bu eğlenceli romanında teknoloji, teoloji, rasyonel akıl gibi insanlık tarihinin ikonlarını tiye alıyor. Zaman atlamalarında sürekli kendine rastlayan bir gezgin, robotların dünyasını gözetlemeye giden bir casus, uzayda birbirinden garip canlılarla ve uygarlıklarla karşılaşan bir kâşif ve bir süpernova ormanında umutsuzca kaybolup çıkışı arayan bir yolcu. Uzay gezgini Ijon Tichy'nin akıl almaz maceralarına hoş geldiniz! Uzay yolculuğuna meraklı patatesler mi istersiniz ya da dindar robotlar mı veya insanlığın kıyım tarihini hafızalarından silmeyen robotlar, otuz iki kısım tekmili birden burada!

**YILDIZ GÜNCESİ-
SL3 ROMAN**

Stanislaw Lem
ÇEV: Sevil Cerit
ALFA YAYINCILIK

DÜNYAYI DÜZELTMEK

A. Adnan Adıvar
CAN YAYINLARI

Dünyayı Düzeltmek, A. Adnan Adıvar'ın daha önce bir kısmını üç kitapta yayımladığı 1940'lı ve 1950'li yıllarda gazetelere yazdığı denemeler arasından ilk defa kitaplaşan yüz civarı yazısını bir araya getiriyor. Kitap, bilim tarihinden tarih metodolojisine, hukuk devleti ve demokrasiden yeni hümanizm tartışmalarına, dil ve kültürle ilgili meselelerden etik meselelere yazarın çok geniş bir alana uzanan ilgilerini bütün çeşitliliğiyle ve hakkıyla yansıtmaya çalışıyor.

Latin Amerika edebiyatının 20. yüzyıldaki en değerli üslup dehâlarından biri olan Augusto Monterroso, ilk olarak 1972'de Meksika'da yayınlanan şaheseri *Devridaim*'de yalnızları, mutsuzları, şairleri, âşıkları, sokakları, evleri, dertleri, sevinçleri bir araya topluyor ve bu hikâye-deneme sentezinde, tüm yerelliği ve evrenselliğiyle insana dair olanı göz önüne seriyor. Bu mütevazı görünümlü insan ansiklopedisi, Monterroso'nun "ne kadar kısa, o kadar iyi" anlayışıyla kaleme aldığı, yüzlerce sayfalık romanlara bedel bir mikrokozmos...

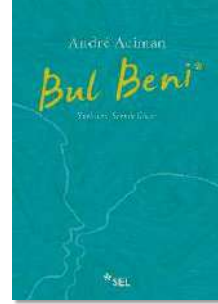
DEVRIDAIM

Augusto Monterroso
ÇEV: Mehmet Sait Şener
YAKIFBANK KÜLTÜR
YAYINLARI

BUL BENİ

Andre Aciman
ÇEV: Berrak Göçer
SEL YAYINCILIK

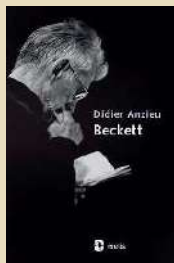

Adınla Çağır Beni'yle tüm dünyada geniş bir okur kitlesine ulaşan André Aciman, devam niteliğindeki romanı *Bul Beni* ile aşkın ve bağlılığın doğasına dair eşsiz bir anlatı kuruyor; kederle, arzuyla, tesadüflerle, pişmanlıklarla ve mutluluklarla örülü insan hikâyelerini, birbiriyle bağımlı hayatları ve deneyimleri keşfe çıkıyor. *Bul Beni*, zamanın acımasızlığına, hem kaçırılmış hem de yakalanan fırsatlara, paralel hayatlara, aşkın dönüştürücü gücüne ve kusursuz esrikliğine, Elio'ya, Oliver'a, hepimize dair bir unutulmaz roman...

Samuel Beckett pek tanınmayan İrlandalı bir yazarken, Wilfred R. Bion'la Londra'da gerçekleştirdiği bir psikanaliz tedavisinden yıllar sonra yirminci yüzyılın en büyük yazarlarından, Bion da psikanalizin en özgün kuramcılarından biri olacaktı. Yaratıcı sürece ilgi duyan psikanalist Didier Anzieu, bu tedavinin seyrini, girdiği çıkmazı, bir otoanaliz biçiminde yeniden ele alınışını ve bu aşamanın hem yazar üzerindeki tedavi edici etkisini hem de yazarın edebi açıdan nasıl bir verimliliğe yol açtığını anlatıyor. Anzieu'nün kitabı denemeden, klinik gözlemden, seyir defterinden ve biyografiden izler taşıyor.

BECKETT

Didier Anzieu
ÇEV: Nesrin Demiryontan
METİS KİTAP

GEÇTİ DOST KERVANI

Mehmet Şeker
İZ YAYINCILIK

Geçti Dost Kervanı, bir öykü kitabı. Mehmet Şeker bu öyküleri yollarda, otellerde, evinin balkonunda göğe ve ufka doğru bakarken, gökte ve ufukta bu ülkenin biraz garip, biraz güzel, biraz sinirli, biraz neşeli, biraz yoksul, biraz muzip, biraz kederli, biraz yorgun ama yaşayan; ama canlı; acılı, hüznü de olsa canlı; rengi solmuşsa da canlı, capcanlı insanlarını görerek yazdı. İnsanları yazdı. Onların başlarından geçenleri yazdı. Bazen sevdiğimiz, bazen sövdüğümüz ama hep bizim dediğimiz, tanıdık bildiğimiz, tanış olduğumuz insanların, bizim insanımızın hikayesini anlattı. Yola düşenler, yolda kalanlar, yol iz bilmeyenler *Geçti Dost Kervanı*'nda buluştu.

SİNEKLERİN TANRISI YALANMIŞ!

ilk olarak 1954'te basılan *Sineklerin Tanrısı* kendi gerçeklik efsanesini yaratmış, bu efsanenin de katkısıyla hak ettiğinden daha çok okunan romanlardan biri. Bir çeşit "karanlığın keşfi, masumiyetin ölümü" hikayesi anlatan romanın edebi değerini sorgulamayacağım. Kaza eseri ıssız bir adaya düşünce içlerindeki ilkel kötülüğün uyanışına tanık olduğumuz bir grup çocuğun hikayesine neden herkesin körü körüne inandığını ve romanda anlatılan olayların gerçek hayatta da pekala yaşanabileceğini düşündüğünü merak ediyorum sadece.

daha fazlası için: sabitfikir.com

Öyle romanlar vardır ki, etraflarına bir koza övercesine kendi "gerçeklik" efsanelerini yaratırlar. Sonrasında ne yaparsanız yapın bir daha o efsaneyi yıkamazsınız. İlk olarak 1954'te basılan ve bence William Golding'ın aldığı Nobel'in esas sebebi olan *Sineklerin Tanrısı* da bu "gerçekten daha gerçek" olduğu kanısıyla sevilen ve hak ettiğinden daha çok okunan romanlardan biri.

Hayır, bir çeşit "karanlığın keşfi, masumiyetin ölümü" hikayesi anlatan romanın edebi değerini sorgulamayacağım. Golding'ın edebi dehasını tartışacak da değilim. Kaza eseri ıssız bir adaya düşünce içlerindeki ilkel kötülüğün uyanışına tanık olduğumuz bir grup çocuğun hikayesine neden herkesin körü körüne inandığını ve romanda anlatılan olayların gerçek hayatta da pekala yaşanabileceğini düşündüğünü merak ediyorum sadece.

İşte gecelerde okuduğum bir makale, bu hislerimde hiç de yalnız olmadığımı kanıtladı. Meğer insanın kötülüğünün çocuklar üzerinden anlatan *Sineklerin Tanrısı*'na tepkili olan başka biri daha varmış. Hollandalı gazeteci Rutger Bregman, bir konuyu araştırırken 6 Ekim 1966 tarihli bir gazeteye rastlamış ve kendini bir anda "gerçek *Sineklerin Tanrısı* diyarında" bulmuş. Gazetede, Tonga Krallığı yakınlarındaki Ata adlı ıssız bir adada on beş ay bir başlarına yaşamak zorunda kalan altı çocukla ilgili kısacık bir haber yer almıyormuş.

Bregman bu birkaç satırlık haberle yetinmeyerek araştırmasının kapsamını genişletmiş ve sonunda müthiş gerçeğe ulaşmış. Önce sözü edilen altı çocuğu kurtaran Avustralyalı kaptan Peter Warner'i, ardından hepsi hayatta olan 70'lik "çocuklar" bulup konuştuktan, hikayelerini dinledikten sonra da oturup her şeyi yazmış.

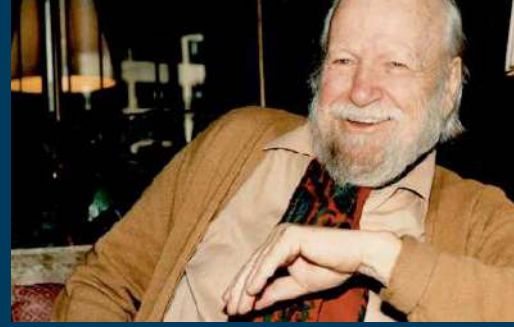
10

sahile yanaştırıyor ve şaşkınlıkla çocukların kendisiyle aynı dili konuştuğunu fark ediyor. Telsiz yardımıyla ana karayla konuştuğunda anlıyor gerçeği: Bunlar meğer 15 ay önce bir deniz kazasında öldüğü sanılan çocuklarmış. Böylece onları teknesine bindirerek geldikleri yere, Tonga Krallığı'nın başkenti Nuku'alofa'ya geri götürüyor. Hikâyenin güzelliği şurada: Çocukların içinden kötülük falan fışkırmamış hatta ilkel de olsa Ata'da bir medeniyet kurmayı başarmışlar. Öyle böyle değil aslında; sebze bahçeleri, yakaladıkları kuşlar için kümesler, deniz suyunu içemeyeceklerinden yağmur suyunu biriktirip saklamak için ağaç kütüğünden depolar falan inşa etmiş, kaya parçalarıyla dalları birbirine bağlayarak tuhaf ama işlevsel jimnastik aletleri yapmışlar. Eğlenmek için müzik enstrümanları bile icat etmişler. Yani işler, hiç de

Golding'in güvenilmezliği

Rutger Bregman, *Sineklerin Tanrısı* yazarı William Golding'in güvenilmezliği konusunda bir kanıt daha koyuyor ortaya. John Carey, William Golding biyografisinde onun "Sinekler"i yazmadan önce bir dönem çocukların çeşitli konulardaki tepkilerini ölçmek için tuhaf deneyler yaptığı, bundan da kötücül bir biçimde zevk aldığını yazıyor.

Sineklerin Tanrısı'ndaki gibi olmamış.

Bir güzel yanı daha var hikâyenin... Bugün 90'larında olan kaptan Warner ve kurtardığı 70'lik çocuklar aradan 50 yıl geçse de dost kalmayı başarmışlar.

Yani bizi kötülüğe ikna eden Golding'in aksine, hayat gene iyilikten yana olmuş. (☺)

daha fazlası için: sabitfikir.com

Muzaffer Şerif'in deneysel yaz kenti

Rutger Bregman'ın aktardığı olayın ilgimi çekmesinin bir sebebi de, toplumsal psikolojinin kurucularından Muzaffer Şerif'in (Başoğlu) 1950'lerin başında Amerika'da gerçekleştirdiği Robbers' Cave Deneyi ile ilgili yıllar önce yaptığım haberi hatırlatmasıydı. William Golding'in *Sineklerin Tanrısı* romanı o sırada da fena halde kafama takılmıştı.

Sol görüşleri sebebiyle 1940'larda ders verdiği Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nden uzaklaştırılan ve bu olayın ardından Türkiye'den ayrılan Şerif, dört aşamalı olarak planladığı Robbers' Cave Deneyi için Oklahoma'da bir yaz kampı düzenliyor ve 24 çocuğu iki gruba ayırıp onların gözlemlemeye başlıyor. Bir deneye katıldıklarından tamamen habersiz olan çocuklar, oyunlarda kazanmak bir ölüm kalım meselesiymiş gibi kısa sürede birbirlerine düşmanca davranmaya hatta birbirlerini hırpalamaya, can yarmaya başlıyorlar.

Toplumsal psikolojinin en tartışılan meselelerinden olan kutuplaşmanın bir toplumda ne kadar kolay tetiklenebileceğini, farklı gruplar arasında düşmanlığın nasıl hızla büyütülüp savaşa dönüştürülebileceğini ortaya koyduğu için bu deney bilim tarihinde bugün de önemli kabul ediliyor.

Ayrıntıları burada bir kez daha uzun uzun anlatmayacağım ama işin en iç rahatlatıcı yanı bence şuydu: Evet, 24 kişilik bir insan topluluğunu ikiye bölmek bile o toplulukta düşmanlığın filizlenmesine yol açıyordu. "Durumu düzeltmenin ve topluluğu oluşturan bireyleri aynı noktada buluşturmanın da bir yolu olmalı," diye düşünen Muzaffer Şerif ve asistanları, herkes için tehlike oluşturabilecek bir durum yaratmak adına kampın yegâne su kaynağını kullanılmaz hale getiriyorlar. Bir süre bocalayan çocuklar daha sonra bu sorunu çözmek için mecburen kafa kafaya vermek zorunda kalıyorlar hatta işler o derece yoluna giriyor ki, dönüş yolunda aynı otobüse binmekte ısrar bile ediyorlar.

derece ozanları bilip de kendi klasiklerini bilmeden yetişen gençlere hiç değilse bunun yolunu belli etmek, toprağın göğsünü kaldırıp indiren bu yüz yıllık geleneksel sesi duyurmak için çırpındı.

Divan şiirini keşfetmeden masalını tamamlayamazdı

Nedim'i ezbere bilen annesinin sesi kulağındaydı. Atını bu kez Divan diyarına sürüp parmaklarını şiirin kadim köklerine doladı şair. Dokunmayı seviyordu. Tutkuyla kavıyordu geçmişin şifalı dallarını. Sevgili, Divan şairlerinin buhurdanlığından yükselip şiirine süzülüyor, şeklini olmasa da ruhunu katıyordu Attila İlhan şiirine. Onlar gerçektir. Bir hayalden ya da ulaşılması imkânsız görüntülerden sızıp varlık bulan kusursuz sevgililer değillerdi. Divan şiirinin iksirini mürekkebine karıştıran şair, kuru bir dilden kaçınmak, ahenkten yoksun kalmamak ve ritmin canlılığıyla coşturmak için kendi yöntemlerini geliştirmişti. Geleneğin altınlarını avucunda tutuyor ve bu keseyi şiirinin üstünde sallıyordu.

Üç masal şehrini birbirine bağladı

Şehir uçsuz bucaksız bir akvaryumdur, bulvarları, caddeleri ve istasyonları seyrettiği. Her biri kabarcıklar çıkararak nefes aldığı gösteriyordu ona. Bu masalsi dekor içinden neleri şiirine katacağını sezmeye çalışıyordu şair: "sisler bulvarı'na akşam çökmüştü / omuzlarımıza çoktan çökmüştü / kesik birer kol gibi yalnızdık / dağlarda ateşler yanmıyordu / deniz fenerleri sönmüştü / birbirimizin gözlerini arıyorduk." Aşk kırmızı bir Japon balığı gibi aniden ortaya çıkmalı; gezilmedik bahçe, köpürtülmedik kahve, dalınmadık sinema bırakmamalıydı. Attila İlhan'ın şehirleriydi İzmir, İstanbul ve Paris. Şiirini bu kentlerin göğünde dokudu. Yürekli bir cambaz olsa da zordu üç köşe arasındaki dengeyi korumak. Kendine bir sabit nokta seçmesi gerekiyordu düşmemek için. Seçti de. Seine'in kenarındaki kitapçıları gezerken Nabi ve Nesimi'yle karşılaşmıştı.

Gökten üç elma düşmeliydi masalın sonunda

İlhama inanırdı, ancak onun çalışarak geleceğine emindi. Masalı sağlam olanın hakkıydı gök armağanları. Bu yüzden bir çalışma rutini edindi kendine. Hayır, bu başkalarına verilen sözleri içeren mecburi bir görev değildi. Ekmeğini aramak için yola düşenler gibi şiirine yeni bir mısra katma ümidiyle her gün Maçka'dan Harbiye'ye doğru yürüdü. Sabah onda Divan Otelindeki "Ofisim" dediği pastanedeydi. Ta ki, bir gün bunun da bir mecburiyete dönüştüğünü hissedinceye kadar. Mecburiyet şiirin düşmanıydı. "Ben sana mecburum," demişti evet sevgiliye fakat ona dahi sipariş şiir yazmadı. "Benim için bir şiir yaz" diyenlere şaşkınlıkla bakıp yüzünü değişmeyen sevgilisi şiire döndü.

Her kadın bir Şehrazat'tı ona yeni masallar anlatan

Aşkları hep yarım kaldı, şiirle tamamladı onları. İsimlerini anmakta bir mahzur görmedi. Zehra, Aysel, Suna Su, Belma, Claudia, Leyla ve Maria... "Akıllı siyah gözleri, düşünceli te-bessümüyle" bir Zehra vardı onun için. "Hayatımda rastladığım en 'doğru' kızlardan biriydi; ne yazık ki o günlerde ben

yanlış bir yerdeydim," diye içlenirdi Attila İlhan. Bir dargınlık döneminde karşılaştıklarında Zehra'nın hâli kalbine dokunmuştu şairin: "gözlerin iki siyah karanfil gibi / gözlerini alsam yakana taksam / zehra kardelin." Bir başka sevgili de Suna Su'ydu. Onun için de "Acaba yanlış zamanda yanlış yerdeki doğru kız mıydı?" diye sordu şair. Maniler çıkınca yollarına "Rujunu da al gel!" diye çağırdı onu. "ellerini saçlara rıma dolaştırma / nefesin avuçlarıma esmesin / yoksa yine yolcuysun suna su" (Suna Su İçin Koşma). Pia vardı bir de, hem vardı hem de yok. "O hiç olmayan kadın"dı şaire göre. Gerçek olmadığı için bitmiyordu hiç. Yarım kalan aşklardan hiç olmayana sığınmıştı sonunda: "Ne kadınlar sevdim, zaten yoktular / Böyle bir sevmek görülmemiştir" (Böyle Bir Sevmek).

Sömürge aydınlarının masallarına inanmadı

Kişiyi toplumdaki, toplumu da kişiden, dolayısıyla kendisini parçası olduğu ulu gövdeden ayrı görmedi Attila İlhan. Her zaman bu şuurla yazdı. Toplumsal meseleler onun şiirinde destansı bir seslenişle muhatabını bulup yakaladı. Tek uygarlık modelinin Batı'da olduğunu düşünenlerle yolları ayrılmıştı. O Türkiye'yi ve Türklüğü aşığılamaya kalkışanlara tokat gibi yazılarla karşı koydu. *Bir Millet Uyanıyor* başlığı altında yayımladığı kitap dizisi bu çabaların ürünüydü. Parola "Vatan", işareti "Namus"tu bu kitapların. Çevresinde genç yazarlar vardı. Onlara yol gösteriyor ve yöreklendiriyordu. Neredeyse bir kuşak onunla yetişti. "Çoğu zaman üç beş kişi için yazdığımızı sanırsınız, onlar bizi okumazlar. Asıl seslendiklerimiz, hiçbir zaman tanımayacağımız, başka üç beş kişidir,"⁶ diyordu genç Selim İleri'ye.

Tanzimat'la birlikte yabancılarla çıkar ilişkisine giren "Komprador aydınlar"dan söz ediyordu gençlere Attila İlhan. İlk sömürgeciler olan İspanyolların kendileriyle temas kurmada görevlendirdiği iş birlikçi bir yerliydi "Komprador." Zamanla kelimenin anlam alanı genişlemiş, yabancılarla çıkar ilişkisi olan ve kendi milletinin değil yabancıların davulunu çalanlara "Komprador" denmeye başlanmıştı.

Dünya masalından mısralar bırakarak ayrıldı

"An gelir Attilâ ölü" dizesini yazdıktan üç sene sonra, ilk kalp krizini geçirdi şair. "Bir ikincisi gelecek ve beni alıp götürecektir," diyerek soğukkanlı bakmaya çalıştı ölüme. Sonunda masal bitti, şenlik dağıldı, bir acı yel kaldı bahçede yalnız. Ölümle şairlerin bir hesabı vardı yüz yıllardır ve yine şairler kaybetti:

"kanlı hesapları vardır
kıyamete kadar sürecek
ölümle şairlerin
kim bilir nerden bilecek
ne çığlıklar daha geçer dünyadan
attila ilhan gibi" (Gibi Redifli Gazel) (●●●)

¹ Attilâ İlhan Armağanı, Ed. Yakup Çelik, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2010, s. 14. ² Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, Haz. Memet Fuat, C. 2, Adam Yayınları, İstanbul 2000, s. 598. ³ Zeynep Ankara, Yalnız Şövalye Atilla İlhan, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1996, s. 92-93. ⁴ Oktay Akbal, Şairler ve Ben, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1999, s. 76-77. ⁵ Yazarın Kuramı Eserimi Nasıl Yazdım, Derl. İshak Reyna, İletişim Yayınları, İstanbul 2010, s. 324. ⁶ Selim İleri, Bir Gölge Gibi Silineceksin, Everest Yayınları, İstanbul 2019, s. 223.

FANTASTİK EDEBİYATIN ROMANTİK ÖNCÜSÜ: E.T.A HOFFMANN

E.T.A. Hoffmann; şiirsel, etkilleyici, fantazyadan beslenen eserleriyle Almanya romantik akımının en önemli temsilcilerinden biridir. Yapıtları, fantastik anlatının estetik düzlemde ilk başarılı örnekleri olarak gösterilen E.T.A. Hoffmann, hayal gücünün olanaklarını öykülerinde merkeze alan yazarların başında gelir. Yazar gizemin, mucizenin, olağanüstünün sadece bir inanç meselesi olmadığını, estetik bir nesne olabileceğini ve burada “gerçek” olgusunun anlamını yitirerek çok daha kullanışlı, değerli bir sanatsal yaratıya dönüşebileceğini öykülerinde ispatlamaya çalışmış, örneklerini vermiştir.

Bir öykü kitablığında bulunması gereken önemli kitaplardan biri de İs Bankası Yayınları'ndan çıkan E.T.A. Hoffmann'ın (1776-1822) *Seçme Masallar*'ıdır.

Almanya'nın en önemli “hikâye anlatıcısı” olarak nitelendirilen E.T.A. Hoffmann'ın Balzac, Dickens, Baudelaire, Dostoyevski, Puskın, Maupassant, Edgar Allan Poe'yu derinden etkilediği bilinir. Dostoyevski onu Homeros ve Schiller ile birlikte anar. Düşlere verdiği önem ile de gerçeküstüclerin öncülerindendir. E.T.A. Hoffmann ayrıca modern anlatılara geçişte fantastik öykünün kurucu adlarından biri olarak anılır. Avrupa sözlüklerinde “Fantastik öyküler; genel olarak geçişte fantastik öykünün kurucu adlarından biri olarak soylandığı gibi peri masalları, hortlak öyküleri ve özellikle Alman Hoffmann'ın itibar kazandırdığı, doğaüstünün rol oynadığı bir öykü türü” olarak tanımlanır. Öyle ki Jean-Luc Steimetz'nin tespitlerine göre sözözlükler her türlü fantastiği Hoffmann'a bağlamakta hemfikirlerdir. Örneğin E.T.A. Hoffmann'ın ilk eseri Fransızcaya *Fantastik Öyküler* adıyla çevrilmiştir.

Aşk öykülerinin merkezindedir

E.T.A. Hoffmann iyi bir “hikâye anlatıcısı” olmanın yanında, besteci, ressam, avukat ve yazardır. Yazın çalışmalarında bilimsel gelişmelerden, psikoloji kuramlarından, ipnotizma çalışmalarından yararlanmış ve öykülerinde bu disiplinleri değerlendirmiştir. Büyük tartışmalar yaratan “Kum Adam” adlı öyküsünü 1816'da yazmış, kısa öykülerini *Fantastes-tücke-Fantazyası Parçaları* (1815), *Nachstücke-Gece Parçaları* (1817) ve *Die Serapionbrüder - Serapion Kardeşliği* (1818) kitaplarında toplamıştır.

E.T.A. Hoffmann; şiirsel, etkilleyici, fantazyadan beslenen eserleriyle Almanya romantik akımının en önemli tem-

silicilerden biridir. Romantizm akımı, çağının akıcılık ve maddecilik dayatmalarına karşı olağanüstünün gücünü, düşleri ve fizikötesi inançları öne çıkarır. Gizemli, doğaüstü olaylar ve kişiler bilimsel keşifler ışığında yeniden yorumlanırlar. Onun yazdıkları gerçek dünya ile düşer dünyasının iç içe geçmesiyle oluşur. E.T.A. Hoffmann gizemin, mucizenin, olağanüstünün sadece bir inanç meselesi olmadığını, estetik bir nesne olabileceğini ve burada “gerçek” olgusunun anlamını yitirerek çok daha kullanışlı, değerli bir sanatsal yaratıya dönüşebileceğini öykülerinde ispatlamaya çalışmış, örneklerini vermiştir. Aşk tüm öykülerinin merkezindedir ve doğa övgüsü ana temalarından biridir. Düşler ve fantazyaya aşk olgusunu, doğa övgüsünü ortaya çıkaran anlatım biçimleri olur. Doğadan, onun güzelliğinden, hikmetlerinden kopuş insan yalnızlığın ve melankoliyi doğurur. Oysa doğada eşsiz bir güzellik, ritim, şiirsellik, resim, müzik vardır. Onun bu özelliklerini keşfetme en iyi anlatım biçimleri ise düş ve fantastiktir. “Altın Sakı” öyküsünde bunu en iyi şekilde ortaya koyar. İnsan psikolojisi, insanı takımlara sürükleyen etmenler, onu aşma girişimleri de onun öykülerinde gündeme getirdiği konulardır. Freud'un da üzerine makale yazdığı “Kum Adam” bu anlamda onun en ünlü öyküsüdür.

Fantastik, edebiyatçıya yazımsal yeteneklerini, sezgilerini, düşlerini sergileyebileceği geniş bir özgürlük olanağı sunar. Yazar neredeyse hiçbir kısıtlayıcı olmaktan, denge, korku, heyecan, merak unsurlarını kullanarak metnini oluşturur. Fantastik eserler, çıplak gerçekliği taklit etmediği için tümüyle yaratıcı güce, birikime yaslanırlar. Kurmacanın bir adım ilerisidir. Akıl, mantığın düzeni terk edilmiş, neredeyse her şey yazarca tanımlanmıştır. Fantastikte, olaylar, durumlar, nesneler, onların adları sadece yazarca belirlenmiştir ve belli bir mantık işleyişine sahip, sadece kendi gerçekliğine karşı sorumlu yeni bir evrendir. Her ne kadar

E.T.A. Hoffmann'a göre, hayattaki gerçek olaylar, en canlı hayal gücünün bile yaratabileceğinden çok daha mucizevi olmasına rağmen yazar hayatımızdaki gizli mucizeleri güçlü bir şekilde sezemediği için hikâye edildiğinde yavan ve sıradan olmaktadır. Bunu ise ancak altıncı his ile uyuyan duyguları harekete geçirerek başarmak mümkündür. O da öykülerinde mevcut duyularımız ile göremeyeceğimiz bu büyük, zengin, olağanüstü güzel diyarları görünür kılmaya çalışmıştır.

içinde bulunduğu bugünün gerçeklerinden kopuk olsa da kaçınılmaz olarak yazıldığı dönemin anlayışını, doğasını, düşlerini yansıtır. Çünkü düşler de yaşanan çağın, yaşananların yeniden kurgulanmasıdır.

Sanat-edebiyat zaten çıplak gerçekliği aşma girişimi, yeni bir dünya yaratımıdır. Bu anlamda bunu gerçekleştirmek için kullandığı malzemelerin adının, niteliğinin bir anlamı yoktur. Yazar, duygularını, düşüncelerini, *gerçeklerini* hangi dünyada kurarsa kursun, önemli olan bütün bunları estetik bir yetkinlikle oluşturabilmesidir. Hatta bir anlamda figürlerin ve nesnelerin bile önemi yoktur, olayın hangi evrende geçtiğinin de. Bu nedenle uçağın uçmasıyla, halının uçması arasında sadece zamanlama farkı vardır. Önemli olan bütün bunlarla yaratılan dünyadan yazarın bize aktardıklarıdır.

Fantastik anlatının ilk estetik örneklerini verdi

E.T.A. Hoffmann, Edgar Allan Poe, Guy De Maupassant, Franz Kafka, Jorge Luis Borges fantastik anlatının en önemli yazarlarıdır. Yapıtları, fantastik anlatının estetik düzlemde ilk başarılı örnekleri olarak gösterilen E.T.A. Hoffmann, hayal gücünün olanaklarını öykülerinde merkeze alan yazarların başında gelir. Hoffmann'ın fantastik ve rüya yaklaşımları başta Poe olmak üzere pek çok edebiyatçıyı etkilemiştir. Hoffmann, olağanüstüyü ya düşlerin içinde ya da masal formunda anlatır. Fantazyayı "Altın Sakı" öyküsünde masalsı anlatımla (yılanı âşık kahraman), "Kum Adam"da ise rüya yaklaşımıyla (kuklaya âşık kahraman) yumaşır. Onun öykülerinde tüm kötüler şeytan kılığına bürünmüştür. Şeytanın emrine giren ruh ve beden acısı Hoffmann'ın fantastik anlayışının temel vurgularıdır. İçimizdeki karanlık güce teslim olursak, bizi kendine inandıran olağandışı bir ruha can vermiş oluruz. Bu benliğimizin yarattığı bir hayalettir ve bizimle olan yakın ilişkisi nedeniyle zihnimizde yarattığı derin etkiyle bize hükmeder. Oysa insan yabancı figürlerin kendi üzerinde hiçbir etkisi olmadığına inanırsa bundan kurtulabilir, aksi hâlde sonu dramatiktir. Hoffmann, kitap-taki "Kum Adam" öyküsünde bu düşüncelerini ispatlamaya çalışır. "Kum Adam"da robotlaşmanın/meکانikleşmenin olumsuzluğu alegorik bir yaklaşımla anlatılır. Figürlerin doğruluğuna inanan Nathanael ancak intiharla bu saplantılarından kurtulabilir.

"Kum Adam"ın temel vurgusu onun pek çok öyküsünde olduğu gibi, hiçbir şeyin gerçek yaşamdan daha garip ve daha çarpık olmadığını, yazarın, donuk bir aynadaki soluk bir yansıma gibi gerçekliğin garipliğini yakalamaktan öte bir şey yapmadığını anlatmaktır. Tüm öykülerinde okura anlattığı bu olağanüstünün hayattan daha garip olmadığını

inandırmaya çalışır. Onun kahramanlarına göre, tüm yaşam düşlerden ve önsezilerden oluşur. Birey ise kendini özgür sanır oysa karanlık ve acımasız güçlerin oyuncağı olmaktan öteye bir şey değildir. Bu yüzden bu güçlere karşı koymak anlamsızdır.

Öykü sanatına fantastiğin kapılarını açtı

Kitaptaki "Altın Sakı" onun hem romantik hem de fantastik edebiyat anlayışının en iyi örneklerinden biridir. Öyküde yılanı âşık olan bir kahraman anlatılırken, bir yandan doğa yüceltimi yapılır bir yandan da her şey fantastik dünya üzerinden izah edilir. Öyküde, sihir konuşan hayvanlar, başka bir hayvan kılığına bürünen insanlar, geleceği bilen bilgiler yer alır. Öykü tam anlamıyla fantastik bir dünyada geçer. Öğrenci Anselmus, bir mürver ağacının altında bir yılan görür ve onun bakışına âşık olur. Bunun üzerine artık her yerde o yılanı ve bakışı aramaktadır: "Ah güzel yılan ne olur dallara sarılışını, onların üzerinde kıvrılarak kayışını bir kez daha göreyim! Güzel gözlerinle bana bir kez daha bak! Seni seviyorum, seni seviyorum." Onun bu hâlini görenler ise ya sarhoş ya da deli olarak nitelerler.

Aslında E.T.A. Hoffmann'a göre, hayattaki gerçek olaylar, en canlı hayal gücünün bile yaratabileceğinden çok daha mucizevi olmasına rağmen yazar hayatımızdaki gizli mucizeleri güçlü bir şekilde sezemediği için hikâye edildiğinde yavan ve sıradan olmaktadır. Bunu ise ancak altıncı his ile uyuyan duyguları harekete geçirerek başarmak mümkündür. O da öykülerinde mevcut duyularımız ile göremeyeceğimiz bu büyük, zengin, olağanüstü güzel diyarları görünür kılmaya çalışmıştır. Tüm öykülerinde, inanılmaz olan ve mucizevi denilen olayları, durumları görünür, anlaşılır kılmak için düş ile gerçeği iç içe geçirip öykü sanatına fantastiğin kapılarını açan ve kendinden sonra gelen pek çok öykücüyü etkileyen E.T.A. Hoffmann fantastik edebiyatın kurucu öncülerinden-
dir. (•••••)

ABSÜRT CİDDİYETİN MASUM ÇİZGİLERİ

Tom Gault, çağdaş meslektaşları arasında kendine kısa sürede farklı bir yer edinmiş, genç bir İskoç çizer. Öykülerinde geek kültürüne yakışır tarzda, popüler kültür referansları ve çağdaş tarih örnekleriyle bezeli, sakın ancak en dramatik anında bile mizahı araçsallaştırmaktan çekinmeyen, nev-i şahsına münhasır bir üslup kullanıyor. Ay Polisi'nde yer alan ana karakter Polis'in, tüm kitap boyunca yaşadığı ve giderek büyüyen yalnızlığını anlatırken bunu hem çizgileriyle, hem de araya serpiştirdiği durum komedisi unsurlarıyla depresif bir hikayeden tebessümle takip edilen bir anlatıya dönüştürüyor.

2000 sonrasında, yani 'yeni milenyum'la bilimsel hızlanışın ve teknolojinin dünya vatandaşlarının günlük yaşamları üzerindeki etkileri eski dönemlere kıyasla hızla arttı. Kültür ve sanat alanları vesilesiyle bu etkilerin yarattığı değişimleri bizzat görme fırsatımız oldu; ve bu progresif süreç kendini günümüze kadar devam ettirdi, ettirmeye de devam ediyor. Dijital hayatın sosyal hayatla birbirine eklemlendiği çağdaş bir tarih anlatısını bugün belki de köca bir dünya toplumu olarak hep birlikte yazıyoruz. Özellikle içinde bulunduğumuz şu dönemde artık gerçek hayatla bilim-kurgu arasın-

daki farkların azaldığını da çıplak gözle takip edebilecek araçlara sahibiz. Fakat her ne kadar hayatımızı kolaylaştıran araçlara erişimimiz artsa da beraberinde küresel iklim değişikliği, salgınlar ve türevi felaketlerin aslında kapımızın önünde durduğuna hep birlikte tam da bu günlerde şahit oluyoruz. Peki yakın zamanda edindiğimiz bu farkındalık bize ne getirdi, bizden ne götürdü veya kısaca ne öğretti? İdealleştirilmiş gelecek anlatılarının hayal ürünü kısımlarını ve aslında sürekli 'ilerlemenin' aslında ne kadar zayıf bir plan olduğunu dünya çapındaki bir kriz karşısındaki acizyet

vesilesiyle takip ediyoruz. Yazının odağında yer almasını amaçladığım *Ay Polisi* de işte tam burada konumuzun merkezine yerleşiyor; aslında kültür ürünleri yoluyla çokça idealize edilen, bilimkurgu yapıtlarında bolca rastladığımız bir gelecek tasviri olarak uzay kolonisi içerisinde geçen, yalnızlığıyla başa çıkmaya çalışan bir polisin kısacık öyküsünü depresif ama mizahi bir dille önümüze getiriyor.

Zeki tebessümler, zengin kareler

Tom Gauld, çağdaş meslektaşları arasında kendine kısa sürede farklı bir yer edinmiş, genç bir İskoç çizir. Öykülerinde geek kültürüne yakışır tarzda, popüler kültür referansları ve çağdaş tarih örnekleriyle bezeli, sakın ancak en dramatik anında bile mizahı araçsallaştırmaktan çekinmeyen, nev-i şahsına münhasır bir üslup kullanıyor. Keza *Ay Polisi*'nde yer alan ana karakter Polis'in, tüm kitap boyunca yaşadığı ve giderek büyüyen yalnızlığını anlatırken bunu hem çizgileriyle, hem de araya serpiştirdiği durum komedisi unsurlarıyla depresif bir hikayeden tebessümle takip edilen bir anlatıya dönüştürüyor. Bu tavır, Gauld'un şahsi üslubuna da dönüşmüş durumda: Çizer, bir Ortadoğu mitini kendince uyarladığı *Goliath*'ta (*Goliath*, Drawn and Quarterly: 2017) tarihi-mitolojik karakterleri güldüren bir anlatıya otururken savaşın anlamsızlığı üzerine sorular sordurabiliyor. Veya dünyaca ünlü bilim yayını *New Scientist*'in hemen her sayısı için hazırladığı kısa çizgi bantlar da farklı bilimsel terimler ve anlatılarla bezeli, sofistike demenin aşırıya kaçmayacağı bir araca dönüşebiliyor. Kısacası, Tom Gauld'un çizgileri her ne kadar naif ve sade görünse de, beraberinde koca bir fikri veya mesajı sunmayı başarabiliyor.

Burada belki de çizer Gauld'un karikatürist kimliğinden bahsetmek gerekiyor. Gauld, 2002'den beri *New York Times Magazine*, *New Yorker* ve bazı başka dergilere kapak çizimleri üretirken bir yandan da İngiliz *The Guardian* gazetesi ve (üstte belirtildiği gibi) *New Scientist* için çizgi köşeler hazırlamakta. Bu köşeler bazı durumlarda birkaç kareden oluşan anlatılar olarak yer alıyor; bazense tekil kare içerisinde bir karikatür mizanpajında sunuluyor. Özetle, Gauld öykülerinde kullandığı mizahı kısa anlatılarında yansıtmakta da başarılı ve bu durum ona basit kurgular içerisinde mizah dozu yüksek ancak yeri gelince bir o kadar da ciddileşebilecek hikayeler anlatma zemini sağlıyor. Bazı denemelerinde mizahla hemhâl infografik sunumlara dönüşen bu kareler Gauld'un (olumlu anlamda) basit çizgilerinin gene çizere ait olan zengin arka planla aslında ne kadar kuvvetli kurgulandığını ispatlıyor.

Karikatürden çizgi öyküye: Çizerin rolü

Gauld'un diğer bir kitabı *Kafka'yla Pişirmek* (*Baking with Kafka*, Drawn and Quarterly: 2017) de gene benzer bir antolojiden, çoklukla çağdaş edebiyat ve gündelik yaşam etrafındaki mizahi tespitlerin yansımaları olan karikatürlerden ve çizgi bantlardan oluşmakta. *Kafka*'dan Beckett'a, *Jaws*'tan Schrödinger'in Kedis'i'ne kadar geniş bir kültürel aralıktan karakterlerini ve konularını seçen Gauld, entelektüel hakimiyetini çizgiye dönüştürürken okuyucuyu yormayan

ve belki de trivia türevi hap bilgilerle okuyucunun deneyimini zenginleştiren, farklı ve çağdaş bir çizer. Gene *Ay Polisi*'nde aslında benzerine çok rastladığımız bir öyküyü, sade çizgileri ve isabetli renk paletiyle; kısa diyaloglu mini insan hikayeleri içerisinde yavaş ancak sürükleyici bir dille anlatmayı başarıyor. Burada elimizdeki mevcut mecra olan Türkçe baskı için de ek bir şeyler söylemek gerekiyor. Orijinal baskıdaki ciltli kapak bu sefer mat bir şekilde fakat gene sert kapak olarak başarıyla üretilmiş; keza parlak kuşey sayfa baskısı, diğer çizgi roman baskılarına kıyasla küçük denebilecek boyutta ve Gauld'un renk paletini öne çıkarcak şekilde uygulanmış. Metinlerin kısalığından yola çıkarak belki de öncelikle önemsenmeyecek çeviri ise öykü içerisindeki durum komedisini güzel yansıttak şekilde hazırlanmış ve balonlardaki isabetli yazı tipi kullanımıyla birlikte fiziksel ürünü içerik olarak da desteklemekte.

Toparlamadan önce başa dönecek olursak, gelecek ve geçmiş tahayyüllerinin sorgulandığı, yapıbozuma uğradığı bir dönemden geçiyoruz. Dünya üzerindeki ortak tarihimize bakınca, böyle dönemlerin kültürel üretim anlamında en zengin ve beklenmedik atılımlara alan açtığını söylemek de yanlış olmaz. Ancak, özellikle de ülkemizde, genelde bu fikir çatışmalarını ve düzlemini internet aracılığıyla görebiliyor, çoklukla 'internet meme'leri aracılığıyla kendi düşüncelerini mizahi ifade etme imkanı yakalıyoruz. Geçmişte pop kültürün kopyaladığı ve takip ettiği mizah kültürü; şimdi tam tersi şekilde, internet vesilesiyle kolektifleşen ve tüm toplumca üretilen pop kültürü kopyalamaya, onu konu etmeye çalışıyor. Tom Gauld ise burada kilit bir isim olarak öne çıkıyor; entelektüel içeriğin pop kültürle yorumlanıp mizahi ürüne dönüştüğü bir üretim bandının yaratıcısı olan çizer Gauld için, belki de diğer emsallerine göre farklı, orijinal, mizah veya çizgi romandan bağımsız bir içerik üretiyor demek hiç yanlış olmayacaktır. Benzerlerinin artması ve Gauld'un diğer kitaplarının da Türkçeye çevrilmesi dileğiyle, iyi okumalar dilerim. (☺☺☺)

EKREM DEMİRLİ: “KUŞEYRİ, İLAHİ KİTABA ‘SEVGİLİNİN MEKTUBU’ GİBİ BAKIYORDU”

Tasavvufi düşüncenin tekamülü, “Anadolu rönesansı” diyebileceğimiz 13. yy’da irşad ve ilim faaliyetleri yapmış İbn Arabi ve Sadreddin Konevi ile metafizik alanında yaptığı çok değerli çalışmalarla tanıdığımız Ekrem Demirli, yine bir sufi olan Kuşeyri’nin tefsiri *Letafü’l-İşarat*’ı (Fikiryat Yayinevi 2020) Türkçeye kazandırdı. “Bir sufinin tefsirinin farkı nedir?” noktasından başladığımız sohbetimiz, Cüneyd-i Bağdadi ve oradan da hocamızın en iyi okuma biçimi konusunda tavsiyelerine geldi. Altını çizdiğimiz cümlelerle dolu söyleşimizin belki de en vurucu kısmı, “İlahi Kitap ile yitirdiğimiz öznel ilişki” ve bunun Allah’ın kelamını anlamaya çalışırken neden olduğu zorluk oldu.

EKREMDEMİRLİ KİMDİR?

İslam metafiziği üzerine kitap, makale, çeviri ve serhleriyle yeri doldurulmaz bir yerde duran ilahiyatçı yazar Ekrem Demirli, Türkiye’nin en çok üreten ve öğrenci yetiştiren entelektüellerinden biri. *Sadreddin Konevi’de ‘Marifet ve Vücut’* başlıklı teziyle doktora derecesi alan, “*Tasavvufun Altın Çağı*” eseriyle gene Konevi ve takipçilerine odaklanan yazar, “*Fususul Hikem serhi*” ile “İbn’ül Arabî Metafiziği” gibi çetin çalışmaların altına imza atmasını bildi. *İbn Sina’nın Metafizik I – II* ve “*Şeyh-i Ekber’ İbn’ül Arabî’nin tam 18 ciltlik Fütuhat-ı Mekkiyye*”sini de çeviren Demirli, İstanbul Üniversitesi ile Klasik Düşünce Okulu’nda derslerine devam ediyor.

Letafü’l-İşarat bir tefsir. Farklı zannediyorum Abdülkerim Kuşeyri’nin kimliğinde. Kuşeyri bir mutasavvif. Griste, “İlahi akide alanında ikincil yorum, ahlak alanında ise birincil yorum anlamına gelen bir işari tefsir” diyorsunuz. Biraz acıabilir misiniz bunu?

Evet *İlahi Kelam’ın Sırları* diye çevirdiğimiz bir tasavvuf tefsiridir. Orada sözünü ettiğim husus genellikle din bilimlerinde tasavvuf ve onun yorumları hakkındaki ana kanaatlerden birisidir. Tasavvuf dini hayat içinde zorunlu bir mesele olarak kabul edilmemiştir, en azından birçok Müslüman için böyledir. Mesela sufi olmak, tasavvufun ilgilendiği konuları hayata aktarmak gibi meseleler gönüllüğe bırakılmıştır. Tabii bir şeyin gönüllü alan olması onun değersiz veya önemsiz olması demek değildir, özel kabiliyet ve ilgi gerektirmesi demektir. Bu bakımdan insan için zorunlu olanlar daha çok yükümlülüklerimiz kabul edilmiştir. Bunlar da inanç ve gözlenebilir davranışlarımızla ilgilidir. Tefsir denilince akla daha çok bu konular gelir.

Bir sufinin tefsirinde hangi noktalar; yani ne gibi bakış farklılıkları ön plana çıkıyor?

Tefsirde namaz oruç hac gibi temel ibadetlerle ilgili ayetler

yorumlanırken bağlayıcı bilgi aranır. Verilecek hüküm herkesi ilgilendirir. Fakat bir sufi bu alanlardaki bir ayeti yorumladığında dini hayatın derinliğini ve düşüncenin ufkunu tespit eder. Bunlar ise yüksek ve derin düşünceler kabul edilir. Bu durumda herkes için bağlayıcı olması, daha çok çağrışımlar, işaretler, düşüncedeki açılımlar kabul edilir. Kuşeyri'nin tefsirine de böyle bakmak gerekir. Belirli alanlarda dile getirdiği düşünceler daha çok açıklayıcı ve çağrışımlı yorumlar denilecek yorumlardır. Mesela gül kelimesini düşünelim: Bir çiçek türüdür fakat sufi ondan söz ederken güzelliğin ilkesini hatırlar, Peygambere intikal eder vs. Fakat ahlak ve inancın çeşitli konularındaki yorumlar ise belirli bir sistematik takip ederek norm tespit amacı güder.

Allah'ın kitabı ile öznel ilişkinin anlamını keşfetmeliyiz

Herhangi bir fıkıh ya da kelim aliminin tefsiri ile bir mutasavvıfın tefsiri arasındaki farkı en somut başka nasıl açıklarsınız? İncelerken hangi noktalara dikkat etmeliyiz? Sır'dan kastı nedir Kuşeyri'nin?

Kanaatimce en temel fark Kuran-ı Kerim ile insan arasında kurduğu öznel ilişkidir. Öznellik belirli ölçüde tartışma dışı olmayı gerektirir fakat meselenin dini hayat içinde ortaya çıkması öznelliği bir kalkan olmaktan çıkardı. Siz bir yorum yaptığınızda veya tasavvuf hakkında bir şey dediğinizde belirli sınırlar dahilinde 'bence' deme imkanı bulabiliyorsunuz. Günümüzde bu öznel ilişkinin değerini ve anlamını yeniden keşfetmek zorundayız. Özellikle fıkıh ve kelim geleneğinde öznellik anlamını yitiriyor, ilahi kitaba ortalama bir mümini pek ilgilendirmeyecek bilgiler ekleniyor. Bunu normal karşılamak lazım, çünkü orada 'benim okuduğum ayet ne diyor? sorusunun cevabı aranıyor. Bu soru çok mühimdir ve zemini teşkil eder.

Kuran- Kerim ile öznel ilişki kurabilmemizde tasavvufun rolünden bahsedebilir misiniz?

Tasavvuf başından beri insanı hikâyenin parçasını ve asıl muhatabı haline getirerek soruyu değiştiriyor: Artık soru 'ayet bana ne diyor?' veya 'bana okunan ayet' haline geliyor. Meselenin en kritik noktası burasıdır. Tasavvuf insanı seyirci olmaktan çıkartarak Allah'ın hakiki muhatabı olduğunu hatırlatıyor. Böyle bir yorumla ayetlere baktığımızda ilahi kitap bir anda vazgeçilmez bir ilişki ağıyla beni ihata ediyor. Kuşeyri'nin bakış açısını sıkça zikrettiği bir mısra ile anlatmak mümkün: O Kuran'a sevgilinin mektubu gibi bakıyor. 'Senin mektubun başımın ucunda, derdimin ilacı onda' der. Kitaba böyle bakınca, yani sevgilinin mektubu gibi bakınca onu okumak, anlamaya çalışmak bir yana bizzat kendi varlığı bile bir bereket kazanıyor, derdimin ilacı haline geliyor. Günümüzde Müslüman cemaatin en çok üzerinde durması gereken konulardan birisi budur: İlahi kitap ile böyle dinamik ve özsel bir ilişkinin yollarını bulmak zorundayız. Kitaba özel bir mektup gibi bakmanın sağlayabileceği coşku ve heyecan üzerine kurulmalıdır dini hayat.

Tasavvufun habercisi zahitler ilk Hicaz ruhunu korumak istedi

Tefsire döneceğim ama işin biraz temeline inelim diyorum: Mutasavvıflardan önce zahitlerden bahsetmek gerekir aslında... Hangi dönem ve şartlarda ortaya çıkmışlardı?

Aslında 'ortaya çıkmıştır' tabirini erken dönem tasavvuf metinleri pek tercih etmiyor çünkü dini hayat içinde 'ortaya çıkmak' tabiri sürekli bir bidat çağrışımı yapar. Sünnete

uymayı esas alan insanlar ise bidatten kaçınmak isterler. Üstelik bu tabir doğru ise o zaman dış kaynaklar etkisindeki bir hareket iması da akla gelir. Bu nedenle sufiler kendilerinden söz ederken daha çok bir olgunun dikkat çekecek şekilde ayrışmasından söz ederler. Bu ne demektir? Onlara göre birinci nesilde Müslümanlık hakim toplumsal değer idi. Herkes ibadet ve ahlak hayatına önem verir, zahitçe yaşar vs. Hiç kuşkusuz böyle olmayanlar da olabilir fakat hakim değer buydu. İslam'ın Post Hicaz evresinde ise yeni şehirler, yeni toplumsal yapılar ve yeni kurumlar ortaya çıktı. Daha önemlisi yeni nesiller İslam ile tanıştı. Burada büyük bir kaos ortaya çıktı. Bunun yanı sıra toplumda belirleyici başka aktörler gelenekler de baş göstermeye başladı. İşte ilk zahitler hareketi bu gelişmelere karşı Hicaz'ın ruhunu koruma üzere şekillendi.

İlk dönem zahitlere sufi demiyor ve direkt tasavvuf bağlamında bakmamamız gerekiyor sanırım?

Bunlara henüz bu süreçte sufi demiyoruz. Çünkü sadece tasavvuf içinde değil, kelimcilerin arasında, hadisçilerin veya başka alimlerin arasında da bunlar vardı. Bu nedenle şöyle anlatmak mümkün: Hicazdaki dindarlık Doğu Akdeniz civarında yeni gelişmelere karşı kendini korumak isteyince zahitlik hareketleri doğdu. Bu bakımdan zahitlik bir meydan okumadır ve bir reddediştir. İşin bu kısmını ihmal etmemek lazım. Öte yandan oryantalistler bu zahitliği başka sosyal gerekçelerle izah ederek esas zahitliğin Arap-seçkinci sosyal kurumlarına karşı fakir sınıfların başlattığını da söylerler. Bu da mümkün fakat o zaman iki tür zühtten söz etmek lazım: Birincisi Sünnetteki dini hayatı ve ahlakı korumak isteyen zahitler, öteki ise farklı kültürlerden ve dini arka planlardan gelen yeni nesillerdeki zahitler. Zahitlerin zühdü Kuran ve Sünnet temeline yerleştirme çabası tasavvufu doğurdu.

Tüm sufilerin İmamı Cüneyd-i Bağdadi'dir

Cüneyd-i Bağdadi ve İmam Gazali'den de bahsetmek gerekiyor sanırım bu noktada. Bu iki isim tasavvufa istikamet ve doktrin kazandırdı, ya da tasavvufu Kur'an-ı Kerim ve sünnet ile 'zabt ü rabt'a aldılar diyebilir miyiz, ne söylersiniz?

Gazali çok sonra geldi, onun tasavvuf tarihine katkısından söz edebiliriz fakat etkisinden söz edemeyiz. Çünkü Gazali gelene kadar tasavvuf neredeyse bütünüyle kurumsallaşma sürecini tamamlamış, bir din bilimi haline gelmiş, merkez

ile çevresi arasındaki ayrımlar güçlenmiş, terminolojisi ve literatürü şekillenmişti. Her şeyden önemlisi yönetsim tebellür etmişti. Bu bakımdan Gazali'nin tasavvufa bir etkisi yoktur. Fakat kakkısı vardır, çünkü bu tasavvuf anlayışının farklı muhitlere yayılmasına hizmet etmiştir, sufiilerin yönteminin tanınmasına vesile olmuştur. Gazali iyi bir yazardır, özellikle İhya bu alanda ortalama bir dinî hayat ile tasavvuf arasında-ki iritiatı sağlayan metinlerden birisi haline gelerek tasavvufun genel öğretici içindeki yerine hizmet etmiştir. Cüneyd ise bir imamdır. Hem tesiri büyüktür hem de katkıları olmuştur.

O zaman İmam Cüneyd'in üzerinde duralım... Nasıl bir tesiri olmuştur tasavvufa?

Tesiri büyüktür çünkü onu sufiilerin imamı kabul ediyoruz. İmam demek aslında kurucu düşündür demektir. Gazali'nin de takipçisi olduğu sünni tasavvufun -ki bu tabir kişisel olarak işlediğim bir tabirdir fakat yeni bazı araştırmalarla yaygınlaşmaya başladı, çok önemli bir tabirdir- kurucu düşündürü Cüneyd'dir. Cüneyd kendisine kadar gelen akımların tecrübelerini belirli ilkelere dahilinde bir din bilimi haline getirmenin ilkelelerini koydu. Bunun için tasavvufu tasavvuf kılan tevhit, fena, misak gibi bir takım nazariyelerle tasavvufun derinliğini tesis etti. Sonra buradan hareketle tasavvufu din bilimi haline getirmenin yolları arandı. Günümüzde elimizdeki metinlerin önemli bir kısmı bu anlayışın neticesinde şekillendi ki bunlardan birisi de Kuseyri'nin eserleridir.

Sünniliğin yapısı donuk olamaz, açılmaya müsaittir

Mutasavvıfların birçoğu kendini ehli-i sünnet anlaırs içersinde tanımlasa da bugün hâlâ 'şirk', 'küfür' gibi suçlamalara maruz kalıyorlar. Bunu neye bağlıyorsunuz? Ki tek başına Kuseyri'nin tefsirinin dahi buna bir cevap olması gerekir aslında.

Haddi zatında bunu fazla abartmamak lazım diye düşünüyorum. Çünkü dini hayat çok karmaşık süreçleri olan bir şeydir. Birçok gelenek, birçok yorum, mezhep bir araya gelir. Bu bakımdan ithamlar suçlamalar olacaktı, olmalıdır da. Fakat Cüneyd sonrasında ortaya çıkan tasavvuf anlayışının önemli ölçüde bu ithamlara cevap vermek üzere dini hayatın tasavvuf kısmını kuralları dahilinde inşa etmek istediğini biliyoruz. Bunu ne ölçüde basadılar, onu da tartışmak lazım. Üstelik süreci de tanımlamış görmemek lazım. Öte yandan Ehli-sünnet veya Sünniliğin de dinamik karakterini iyi anlamak gerekiyor. Sünnilik donuk bir yapı olmaz, açılmaya müsait, genişlemeye uygun kısımları vardır. Sünnilik ana ilkelерinde mütefak olsa bile farklı eğilimleri bünyesinde barındırır. Bu açıdan bakınca sorunlar bir noktada çözüme kavuşabilir. Fakat bence esas sorun İbnü'l-Arabi öncülüğündeki metafizik anlayıştır. Burada daha çetin ve uzlaşmaz bir süreçle karşılaşıyoruz.

Siz, Gazali sonrası özellikle İbn'ül Arabi ve Sadreddin Konevî üzerine çalışmalarınızla biliyorsunuz... Letâif'ül İşarat bir dikkat değişiminin işareti mi? Yeni çalışmalarınız Gazali öncesine mi yoğunlaşacak?

Kişisel olarak çalışma alanımı İslam metafizik düşüncesi olarak belirledim. Bu amaçla ilk akademik çalışmalardan beeri hemen bütün çalışmalarım aynı istikamette toplanabilir galiba. Fakat tasavvufun Gazali öncesindeki dönemi hakkında ciddi bir boşluk var. Henüz bilimsel araştırmalar bir noktaya gelmiş değil. Süleyman Uludağ hoca uzun zaman önce bazı çeviriler yaptı, başka çeviriler onları takip etti. Fakat tasavvufun gelişimi hakkında ciddi bilimsel çalışma

hiç yapılmadı. Belki bütün İslam düşüncesi tarihi için geçerli bir durum bu. En ciddi sorun ise karşılaştırmalı çalışmalardır. Bu alanda ise neredeyse hiçbir çalışma yok. Bütün bunlar tasavvuf hakkındaki telakilerimizde büyük sorunlara ve boşluklara yol açıyor.

Çalışacağınız alanda birkaç çeviri yapmadan yazmayın

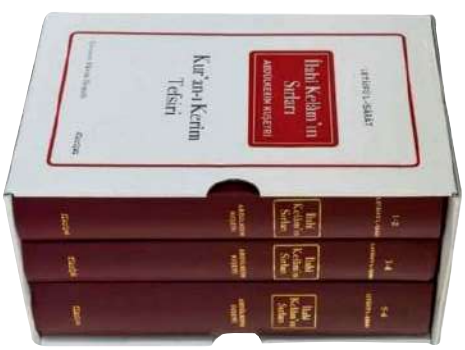
Siz sadece eser yazma ya da çevirilerle değil, Klasik Düşünce Okulu ile de aslında tasavvufun gelişimi hakkında çalışmalar yapıyorsunuz değil mi?

Kanaatimce erken dönem tasavvuf hakkındaki en iyi okuma faaliyetleri Klasik Düşünce Okulu bünyesinde yapılmaya başlandı. Burada erken dönemin metinleri karşılaştırmalı bir şekilde okunarak sorun bütün boyutlarıyla görülmeye başlandı. Benim için dönem üzerindeki çalışma bir yönelim değişimi değil de tasavvufun bütününü yazma iradeden ortaya çıktı. Haddi zatında tefsir üzerindeki çalışma yazacağım kitapların bilgi derlemesinden ortaya çıktı. Daha önce aynı yöntemi İbnü'l-Arabi ve Konevî'de de yapmışım. Fütihat mesela kişisel çalışmalarım ürünü olarak tercüme edildi. Tefsir bana erken dönem tasavvuftaki birçok düşüncenin kaynaklarını ve en azından ilahî kitap ile ilişkisini gösterdi. Birçok vesileyle değindiğim bir husus vardır: En iyi okuma biçimi çevirmek, ondan iyisi ise yazmaktır. Bunu Konevî ve Arabî'de tecrübe etmişim. Şimdi aynı şeyi Kuseyri'de yaşıyorum. Klasik Düşünce Okulu'nda okuttuğum metinleri de hesaba katarak erken dönem tasavvuf hakkındaki yazabileceğim ana metinler şekillenmiş oldu. Şimdi sıra tercümenin yorunluğunu zihnimden atarak yazacağım eserlere odaklanmak. Özellikle genç arkadaşlara ve akademisyenlere önerimdir: Yazacağınız alanda önce birkaç temel çeviri yapmadan yazıya başlamayın, çeviri kadar dikkatli ve yoğun okuma süreci yoktur.

Kuseyri'nin rahat anlaşılır bir Arapçası olmasa gerek... En iyi okuma süreci çevirmektir dediniz madem; son olarak çeviri sürecini anlatabilir misiniz? Ne kadar sürdü, nasıl bir süreçti?

Çeviri çok önce başladı, daha doğrusu *Fütühat'a* henüz başlamadan çeviriyi yapmak istemiş, birkaç bölümü çevirmiştim. Niyetim *Fütühat'a* başlamadan bu kitabı tamamlamaktı. Fakat bir türlü nasip olmadı. Araya *Fütühat* girdi başka eserler girdi ve tefsir çok geçikti. Başladığım bir işi yarım bırakmak bana göre bir şey değil. Allah'a şükür eseri tekrar ele aldım, mesakattaki bir süreç sonunda tamamladım. Çeviri dikkatle incelenirse ilk bölümlerdeki dil ve üslup ile sonraki

arasında farklar görülebilir. Esasta bir değişiklik yapmak istemedim. Meallerde muhtelif mealieri takip ettim, onu belirtmeliyim. Meal konusunda iddialı olmak istemedim, Belki daha sonra tefsir hakkındaki düşüncelerim bir meal çalışmamı da içerebilir. Bu vesileyle çevirinin taşınış ve okuma sürecine katkı sağlayan talebelerime hassaten teşekkür etmeliyim.

Dilediğin Kitabı İstedikğin Yerde Oku Kobo E-kitap Okuyucular

Kobo Forma

- Sadece 197 gr
- 8.0" Carta E-Ink dokunmatik ekran
- Yatay ve dikey modda kullanım
- Sayfa çevirme tuşu
- 2 aya kadar şarj ömrü*
- HZO Protection™ ile içten dışı su geçirmez**
- 8 GB depolama alanı

Kobo Clara HD

- 6.0" Carta E-Ink dokunmatik ekran
- Sadece 166 gr
- 2 aya kadar şarj ömrü*
- 8 GB depolama alanı

Kobo Libra H2O

- Siyah ve beyaz renk seçeneği
- 7" Carta E-Ink dokunmatik ekran
- Yatay ve dikey modda kullanım
- Sayfa çevirme tuşu
- 2 aya kadar şarj ömrü*
- HZO Protection™ ile içten dışı su geçirmez**
- 8 GB depolama alanı
- Sadece 192 gr

* Şarj ömrü kişisel kullanıma göre değişir.

** IPX8 derecelendirme gerekliliklerini karşılamaktadır. 2 metre suda 60 dakikaya kadar su geçirmez.

KENDİNİ AKLAYAN TUTKU VE DÉ BALZAC

Kanona dahil olan birçok sanatçı gibi sayısız yakıştırma yapılır Balzac'a. En klişesi: "Romanın Shakespeare'i"dir. Balzac için mübalağalı "Tanrı'dan sonra en çok insan yaratmış kudret" yakıştırması bu yüzdendir. "Hangi benden söz ediyorsunuz; bende sayısız ben'ler hissediyorum" sözü içindeki bu küçük dünyanın seslerini ifşa eder niteliktedir.

-Effen Lied animesinin giriş sahəsi Lilium eşlik edebilir bu yazıya -

"Napoleon'un kılıcıyla yaptığımı ben kalemimle yapmak istiyorum"

Balzac, fathetmek istiyordu. Stefan Zweig, *Yarının Tarihi* kitabının "Balzac Üzerine Notlar" kısmında Balzac'ı şöyle tasvir eder: "Gençliğinin bütün arzuları yalnız bir adda, yalnız bir düşüncede, yalnız bir hayalde var oluyordu: Napoleon." Sevgilişine yazdığı mektupta ise Balzac ölünsüz dört kişiyi şöyle sıralıyordu: "Napoleon Bonaparte, Daniel O'Connell, Georges Cuvier ve ben."

Richard Sennett de *Yeni Kapitalizmin Kültürü* kitabında "kendini tüketen tutku" kavramından bahseder.

Sennett, 19. yüzyılın kanonik yazarlarından biri olan Balzac'ın kendi kendini tüketen tutkuları yazdığını söyler. Balzac, bir tutkunun bitimsiz gibi gelen ilk aşamasının, tüketişinin ve tüketişinin ardının tasviricisidir. Sennett'e göre Balzac'ın karakterleri Proust'un meşhur Aşk Yasası'nın da habercisi olmuştur. Çünkü Aşk Yasası'na göre bir şey ne kadar erişilmezse o denli çok arzulanır.

Karakter ressamı

Hegeli'n *Güzel Sanatlar Üzerine Dersler* kitabından ilhamla sanat felsefesi ve eleştirmeni Arthur Danto, yalın bir sanatçı tanımına varıyor: "Sanatçı, fikri duysal bir mecrada cisimleştirmek için yollar bulur." Balzac'ta cisimleştirmenin o yolu kurmacanın yoludur. Kanona dahil olan birçok sanatçı gibi sayısız yakıştırma yapılır ona. En klişesi: "Romanın Shakespeare'i'dir. Balzac için mübalağalı "Tanrı'dan sonra en çok insan yaratmış kudret" yakıştırması bu yüzdendir. "Hangi benden söz ediyorsunuz; bende sayısız ben'ler his-

sediyorum" sözü içindeki bu küçük dünyanın seslerini ifşa eder niteliktedir.

Günde 16-18 saat çalıştığı rivayet edilen, çalıştığı saatler boyunca düzinelerce Türk kahvesi içtiği bilinen Balzac, arında 85'i tamamlanmış 50'si taslak eser ve 2000'den fazla karakter bırakır. 1840'lı yıllarda tüm bu eserlerini Dante'den aldığı ilhamla *İnsanlık Komedyası* ismiyle dev bir külliyata dönüştürür. *İnsanlık Komedyası* o dönemin toplumsal görünümüne estetik bir katkı olarak da okunabilir. Balzac eserini üç bölüme ayırır: Analitik Çalışmalar, Felsefi Çalışmalar, Toplum Geleneği Çalışmaları. İnsanlık Komedyası'nın kalbi Paris'tir. Çünkü Paris, Balzac için yalnızca bir kent değil Fransa'nın ve Fransız ruhunun bir sembolüdür.

Tanrısal bir yeti olan yaratmaya teşebbüs eden her ruhun laneti gibi Balzac da aynı derinden mustarıptır; sanrlar. Yazıyla dilediği her seye müdahale edebilecek güçtedir. Bazı kaynaklar Tours isimli bir kasabada doğduğunu, asil isminin Honore Balssa olduğunu ve yalnızca soyululara has bir ön ek olan "dè" ekini alısını ise sosyete çevrelerinde onu soylu gösterecek gülünc bir müdahale olduğunu yazar. Yazısına soylu bir kalem itkişiyile müdahil olan Balzac'ın sanrları bununla da sınırlı kalmaz. Hastalandığı bir gün Dr. Benassis isimli bir doktorun gelmesi için diretir. İsteddiği doktor *The Country Doctor* isimli kitabındaki Dr. Benassis karakterinden başkası değildir. Aktarılan diğer bir sanrı ise "Düşünsene, o mutsuz kadın kendini öldürdü" diye haykırmasıdır. Yakarışının muhayyel muhatabının ise karakteri Eugene Grandet olduğu söylenir. Realizm akımına en büyük katkılardan birini yapan Balzac'ın bu halini Stefan Zweig şöyle belirtir: "Bütün hayalperestlerin en gerçekçisi olan bu adamı gerçeklikten kurtaran yine hayalleridir."

Hükmeden ve adayıcı aşk

İki tür aşktan bahseder Balzac; hükmeden aşk ve adayıcı aşk. Hükmeden aşk fethetmek; maşuğunun ruhunu, zihnini, kalbini, bedenini zapt etmek ister. Adayıcı aşk ise daha en başından hükmeden aşkın erkini kurban vererek başlar. Benliğini, gururunu ve hatta tüm hesap eden zihnini verir. Balzac'da felsefenin kadim dualitelerinden olan ruh ve beden bahsi mühimdir. Balzac, birçok romanında ruh ve beden yönleri güçlü olan karakterleri işler. Bunun ilhamını da yaşamından alır. Balzac'ın yazgısındaki aşk serüvenlerinin çoğunun romanlarına konu olduğu varsayımı yanlış olmaz. En meşhur romanlarından *Vadideki Zambak* bu savı kanıtlayan en belirgin örnektir. *Vadideki Zambak*'taki Madam de Mortsauf (Henriette), Balzac'ın hayatındaki kadınlardan biri olan Madame Berny'le; benzer şekilde Lady Dudley Düşes d'Abrantes'le benzerlikler gösterir. Romanda, zambak alegorisiyle sembolize edilen ruh kadının, Madam de Mortsauf'un (Henriette) karşısında; ten kadını ateşli mizacıyla gösteren Lady Dudley ve ikisinin arasında kalan Felix vardır. Ki Felix, romanın en başından itibaren Balzac'ın gençliğiyle paralel gider.

Denklikler bunlarla da sınırlı kalmıyor. Balzac'ın edebi zekasının hayranları olan sosyete kadınlarınca Balzac'ı reddeden nadir kadınlardan biri olarak anılan Marquise de Castries'in, yine bir romanda -Langeais Düşesi- sembolize edildiği söylenir. Belki de bu yüzden romanda Balzac, karakterine söyletiverir: "Ben onun kalbindeki Tanrı'yla baş edebilecek miyim?" Baş edememiş olacak ki karakterinin yazgısına kara bir çentik atıverir Balzac: "Baştan çıkarıcı kahkahalarıyla etrafındaki erkekleri kendine aşık eden, onların kalpleriyle oynamaktan büyük zevk alan Langeis Düşesi, kazanmış saçları, solgun yüzü ve gri elbisesiyle bir ruhtur artık." Bunlardan hareketle Richard Sennett'in Balzac için söylediği "kendi kendini tüketen tutku"nun gizil ve örtük bir şekilde bu kadın karakterlerde ortaya çıktığı düşünülebilir.

Henriette çıkmazı

Eski bir parfüm gibidir bazı roman karakterleri... Tesiri yüksek bir kokunun yaptığı zalimlikleri yaparlar her hatırlan-dıklarında. Bir sandık, bir şişe, açılan bir kapak ve koku... Ve o kokuyu ilk kez aldığı zamanda insan. Ki koku, zamanlar arasında yolculuğun en kestirme ve büyüldüğü yol değil midir? Anı saklamanın diğer bir yoludur o. Üstelik anıyı bir fotoğraftan dahi iyi saklar. Fotoğraf yalnızca görüntüsünü verir an'ın. Oysa koku bir an'ı sonsuza saklar.

Balzac'ın iki kadın karakteri Louise (*İki Gelinin Hatıraları*) ve Henriette (*Vadideki Zambak*) tüm farklılıklarına rağmen bir noktada keşirler. İkisi de intihar eder. Üstelik aynı gerekçe ile; diledikleri gibi sevilmemek ihtirasından. Henriette'nin ölümüne gidişi kanser gibi ruhuna yayılan kıskançlık yüzündendir. Kanser gibi kıskançlık sessizdir, sezgindir, rakibini kıskanmaz. Kanser gibi kıskançlık Henriette'dir. Narsistik, kırılmalı ve ölümcüldür. *İki Gelinin Hatıraları*'nda Louise Henriette'den farklı olan aşkın peşinden gidendir. Balzac bunu şöyle ifade eder: "Ne yapayım kardeşçığım? Aşk bana gelmiyordu. Ben de Muhammed'in dağa gitmesi gibi aşka gittim."

Aklanmış Melmoth

Balzac'ın Türkçeye yeni kazandırılan öyküsü *Aklanmış Melmoth*, yeni bir yayınevi Üç Nokta Yayınları'ndan Onur Yıldız çevirisiyle çıktı. Öykünün yazılış öyküsü hayli enteresan; 1820'lerde Charles Maturin tarafından yazılan gotik bir roman olan *Melmoth the Wanderer*'den çok etkilenir ve devamını yazmak ister Balzac. *Aklanmış Melmoth İnsanlık Komedyası*'nın Felsefi Çalışmalar kısmında yer alır. Balzac insan & şeytan üzerine ve kötülük probleminde felsefi bir yorum sunar bu öyküsüyle.

Charles Maturin'in romanında ruhunu şeytana satan bir karakter olan John Melmoth; Balzac'ta para ve yükselme ihtirasıyla yanıp tutuşan bir veznedar olan Castanier'in karşısına çıkan Şeytan John Melmoth'tur. Balzac, *Aklanmış Melmoth*'da şeytan olarak görünen karakterini aklarak; okuruna asıl şeytanın insanın kendisi olduğunu göstermeye çalışır.

Richard Sennett'in Balzac için söylediği kendi kendini tüketen tutkunun varlığı kadar doğru bir şey daha vardır belki de. Balzac fethetmek istiyordu, kendini tüketen tutkuları vardı. Fakat belki de tıpkı Melmoth gibi en sonunda aklanmak istiyordu. Tıpkı ak zambağı Henriette gibi, aklanmak istiyordu. (●●●)

AKLANMIŞ MELMOTH

Honoré de Balzac
ÇEV: Onur Yıldız

ÜÇ NOKTA YAYINLARI 2020

SİSU, KORONA VE EDEBİYAT TURTASI DERNEĞİ

Cesaret, koronavirüs günlerinde dünyanın en fazla ihtiyaç duyduğu hasletler arasında bulunuyor. Pes etmemek ve yeni yollar bulmak insan tabiatının iyimser yönüne işaret ediyor. Bunu diri tutabilmek için de kitaplara her zamankinden daha fazla ihtiyaç var.

Guernsey adası Fransa ve İngiltere arasında yer alıyor ve ikinci Dünya Savaşı'nda Alman işgaline uğramış. Adanın sakinleri Nazilerde geçirdikleri günlerde hayata tutunmak için bir kitap kulübü tesis ederler. Ne var ki insanların bir araya gelmesi işgal yasalarına göre yasaktır ve bunu aşmak için tuhaf yöntemler izlerler. *Edebiyat ve Patates Turtası Derneği* ismiyle kitaplaşan ve filmi de çekilen bu hikaye zor günlerde kitapların bir sığınak olarak kabul edildiğinin göstergesi. Ada halkından bir grubun oluşturduğu bu kulüp beraberinde birçok alt hikayenin de gelişmesine neden olmuştur. Fransa ya daha yakın olmasına rağmen Birleşik Krallık'a bağlı olan ada tabiatı daha yakın olmasına rağmen kitaplara bağlanmıştır. En azından bir kısmı.

Küresel anlamda istila halindeyiz. Sokaklarda virüsler geziyor ve yapabildiğimiz tek şey tüm dünya olarak evlerimizde sığınıp kapıları sıkı sıkıya kapatmak. Korona günlerinde dünya küresel bir eve dönmüştü. Yalnızlık nerede yaşarsa yaşasın tüm insanlar için ürktücü bir hal aldığından bunu aşmanın yolları aranıyor. Sosyal medya marifetiyle yapılan canlı yayınlarla insanlar sirtlarını kütüphanelerine dayayarak diğer insanlarla konuşuyorlar. Bazı kimselerin garpisdediği bu durum yeni sosyal normlar arasında kabul görmeye başladı. Kitaplar sayesinde insanlar kendilerini daha güvende hissediyorlar. Sadece kitaplarda değil, kitapları seven insanlarla da iletişim kuruyorlar. Krize en hızlı şekilde ulaşılabildiği da olduğu haberleri ortaya çıkınca yine kitaplara müracaat ederek Fin ruhunu anlamaya çalıştım. Sisu kelimesi çıktı karşına ve sayıca az oldukları Ruslara karşı inançla mücadele eden Fin ruhunun dayandığı bu kelimeyi karıştırmaya koyuldum. Bu beni Kaŕta Pantzar'ın *Sisu'nun Pesinde* kitabına götürdü. Sıkıntılara karşı iradenin gücünü simgeleyen bu kelime aynı zamanda ülkenin ruhunu temsil eden anahatlar kavramlar arasında bulunuyormuş.

Mesafeleri kaldıran kitaplar

Kitapların kepenklerini kapatması dünyayı derinden etkiledi. Kitapçılar kendi "sisu"larını geliştirerek bu zor günleri atlattırmaya çalışıyorlar. Avustralya'da bir kitapçı bisikletiyle evlere kitap siparişlerini bizzat teslim ediyor. Online kitap satış siteleri satışlarını artırsa da "bilgiğin toplandığı yer" olan kitapçılara duyulan özlem artıyor. Karantına kurallarını gevsetme kararını tartışan İtalya'da kitapçıların tekrar açılacak olma ihtimali tüm dünyayı heyecanlandırdı. Kitapların

tekrar dolmasına girdiği bir dünya daha normal bir yer olarak kabul ediliyor. Kitap listeleri elden ele dolaşsın ve insanlar karantına günlerini hangi yazarlarla geçirmek istediklerini birbirlerine soruyorlar. Çoğu bu dünyadaki günlerini tamamlanmış yazarlarla yeniden buluşmanın yolu onların kitaplarını elimize almak elbette. Kitapçıların virüs günlerine verdikleri tepkiler arasında dikkat çekenler de var. Özellikle ikinci el kitap işiyle meşgul olanlar için bu bilgilerini göstermenin ve "Bu da geçer ya Hı" demenin farklı bir yolu. Londra'daki Judd Books bunlardan biri. Vitrinini tamamen beyaz bir örtüyle kaplayıp kitapların tozlanmasını engelleyen Judd Books beyaz çarşafı bir anlamda veba günlerine gönderme yaparken vitrinde açtıkları kâğıt kitap hayli ilgi çekici: *Veba Yılı Günlüğü*. Daniel Defoe'nin bu kitabı Londra'yı kasıp kavuran 1665 veba salgını anlatıyor ve 1722'de kaleme almış. İnsanoğlu tarihten ve kitaplardan güç alarak moralini yüksek tutmaya çalışıyor. İngiliz edebiyatının güçlü isimleri arasında sayılan Defoe'nun kitabı aynı zamanda güç zamanların nasıl güçlü eserlere ilham kaynağı olduğunu gösteriyor. Yazarlar eserleri için ihtiyaç duydukları zamanları bulduğunu sanırken bazı yazarlar da tavuklara yem vermekten başka hiçbir eylemde bulunamadıklarını söylüyorlar. *Edebiyat ve Patates Turtası Derneği*'nin benzeri video konferans ortamlarında kurulumaya başladı. Yazarlar adına kurulan kitap kulüpleri artık sosyal medyada hızla takipçi artırıyor ve kitaplardan konuşmayı seven insanlar birbirlerini çevrimiçi ortamda buluyor. Fiziki ortamlarda bir araya gelinemediği için Edinburg'un Edebiyat Festivali ve Galler'deki Hay Festivali başta olmak üzere önde gelen birçok etkinlik bu seneki buluşmalarını iptal ettiğini açıkladı. Ancak bunun yerine çevrimiçi etkinlikler çoğaltıldı ve insanlar odalarından birbirleriyle buluşmaya devam etti, ediyor.

Alman işgalindeki Guernsey adasındaki edebiyat tutkunları birbirlerine seslenmenin yolunu edebiyatla bulmuşlardı ve mizahı yaklaşımlarıyla farklı yaşlardaki adalılar bir araya gelmişti. Kitaplar bugün de bastiretin ve birbirimizi anlamanın yolunu sunuyor ve aramızdaki mesafeleri ortadan kaldırıyor. Cesaret, koronavirüs günlerinde dünyanın en fazla ihtiyaç duyduğu hasletler arasında bulunuyor. Pes etmemek ve yeni yollar bulmak insan tabiatının iyimser yönüne işaret ediyor. Bunu diri tutabilmek için de kitaplara her zamankinden daha fazla ihtiyaç var. Londra'da bir kitapçı vitrininde, Finlandiya'nın soğuk bir köşesinde ya da Marmara'daki uzak bir adada. Anlam arayışları için harfler büyütüldü bir sekilde bir araya geliyor ve yalnızlıklar asılıyor. (***)

LEONARD RAMSDEN HARTILL

İngilizceden Çeviren:
ABDÜLKADİR ÖZKAN

1915 OLAYLARININ İÇ YÜZÜ

BİR ERMENİ'NİN HATIRATI

"Türkiye'nin Entelektüel Aklının Buluşma Noktası"

kopernikkitap.com

f t @ /kopernikkitap

BİR VEDA MEKTUBU: 24 FRAMES

24 Frames, vizyona girdiği 2017'den bu yana bir kenarda unutulmaya terk edilmiş büyük bir film. Abbas Kiyarüstemi bu filmle kendisinden sonrası için aşılabilir bir örnek ortaya koymuştur. 24 Frames bir veda, yönetmenin kendisi için bir ağıt, hayata lirik bir son bakıştır.

"Resim sanatı mağara devrinden beri düşüştü." Geçen yüzyılın en büyük ressamı olan Joan Miro'nun bu aforizması sevimli bir taşkınlık; bir esime ve coşku anında söylenmiş yüksek bir cümle olarak anlaşılabilir. Joan Miro ve onun döneminin yaratıcı radikalizmini dışı vuran bu kabil cümleler küstahlıktan uzak bir deha göstergesidir. Ayrıca diğer yönüyle retorikteki zarafet hakikati gizleyecek kadar göz kamaştırıcıdır. Resim sanatı mağara devrinden beri düşüştüyse o ilk örnek, benzersiz ve tekrar edilemez olan prototip, modern çağın sakinleri olarak bizleri kadük ve yetersiz bırakan şey ne olabilir? Biyolojik, sosyal ya da teknik anlamda tekâmül, sanatın primitif doğasındaki yaratıcı gücü bir ilerleme ve olgunlaşma mesafesine taşıyor.

Konuyu, 2016 yılında yitirdiğimiz Abbas Kiyarüstemi'ye ve onun son filmine getirmek istiyorum. Zira Kiyarüstemi'nin filmlerinde hayatı ve hakikati böylesine derin, sahici ve ilkel bir tutkuyla hisseden bir büyük sanatkarın izlerini görmek mümkündür. Teknik çılgınca bir ilerleme ve gelişme gösterse de nihayetinde elimizde kalan tek doğru; gökyüzüne, yıldızlara, rüzgâra, ağaçlara, yağmura; insana ve insanın birbiriyle kurduğu karmaşık ilişkilere metafizik bir ilgiyle yaklaşan, şaşkınlık, hayret ve merak içindeki "ilkel" insanın şaşmaz ferasetidir.

Unutulmuş bir başyapıt

24 Frames, vizyona girdiği 2017'den bu yana bir kenarda unutulmaya terk edilmiş büyük bir film. Abbas Kiyarüstemi bu filmle kendisinden sonrası için aşılabilir bir örnek ortaya koymuştur. 24 Frames bir veda, yönetmenin kendisi için bir ağıt, hayata lirik bir son bakıştır. Kiyarüstemi'nin diğer filmleri gibi o da kutsala dokunur ama metafizik zorlamaların uzağındadır; ahlakidir ama ahlakçı değildir, estetik ama asla plastik bir etki bırakmaz. Kendi coğrafyasının hikâyelerini sadeliğin görkemli güzelliğiyle anlatır. "Hikâyelerimin temelini gerçek hayatın oluşturduğu ve filmlerimin itici gücünün de bu olduğu, sokaklarda yürüyen

sıradan insanların bana ilham verdiği doğru. Tetikte beklediğim, etrafımda olan bitene odaklandığım kadar icat etmem, bunların ardından harekete geçerim ve olayları kameranın önünde oynanacak şekilde düzenlerim. Çiçek yetiştirmeyen yalnızca düzenleme yapan bir çiçekçi gibiyim."

24 Frames, Kiyarüstemi'nin yıllar içinde çektiği fotoğrafları ve bazı meşhur tabloları kullanıyor. "Sanatçının bir sahnenin gerçekliğini tasvir etmeyi ne ölçüde amaçladığını her zaman merak etmişimdir. Ressamlar, öncesi ya da sonrası ile ilgilenmeden gerçekliğin sadece bir karesini ele alırlar. Ben, 24 Frames üzerinde çalışmaya ünlü tablolar ile başladım fakat daha sonra onları yıllar boyunca çektiğim fotoğraflar ile değiştirdim. Yakaladığım her görüntüden önce veya sonra gerçekleşmiş olabileceğini hayal ettiğim dört buçuk dakikalık kesitleri de filme dâhil ettim."

Film bu açıklama ile başlıyor, ardından Bruegel'in Kardaki Avcılar tablosu ekrana geliyor. Aynı tablonun sinema tarihinde birkaç önemli yönetmene de ilham verdiğini biliyoruz; Lars von Trier ve Tarkovski en bilinenleri.

Kiyarüstemi, filmografisinde zaman zaman deneysel denebilecek yeniliklere yer verse de 24 Frames tümüyle sinemanın sınırlarını zorlayan bir film olarak öne çıkar. Çerçevenin dışına bakarak hayal etmenin, donmuş anlara yeniden hayat bahşetmenin, kadrajda taşlaşan zamanı bazen geriye ve bazen de ileriye iterek hayatı yeniden şen şakrak bir şölene ya da nefes alıp veren kaotik bir dinamizme zorlamanın hikâyesidir bu film.

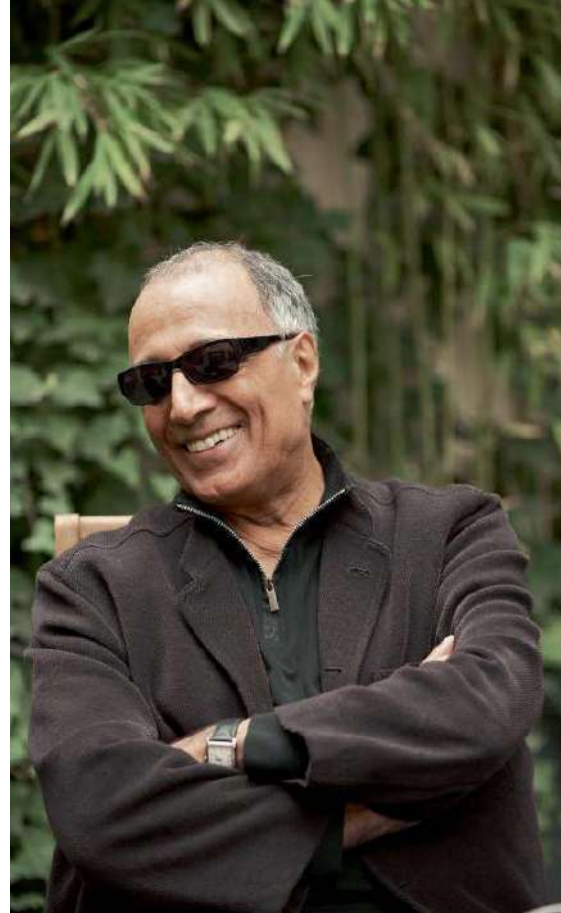
Çerçevenin dışına bakmak

Kiyarüstemi, filmografisinde zaman zaman deneysel denebilecek yeniliklere yer verse de *24 Frames* tümüyle sinemanın sınırlarını zorlayan bir film olarak öne çıkar. Çerçevenin dışına bakarak hayal etmenin, donmuş anlara yeniden hayat bahşetmenin, kadrajda taşlaşan zamanı bazen geriye ve bazen de ileriye iterek hayatı yeniden şen şakrak bir şölene ya da nefes alıp veren kaotik bir dinamizme zorlamanın hikâyesidir bu film. *24 Frames* bir yanıyla konvansiyonel sinema tecrübesinin çok ama çok uzağında bir yerde duruyor. Fakat diğer taraftan; teknik, görsel ve estetik bileşenleriyle örneklerini çok az görebildiğimiz yenilikçi bir film olarak onu nereye koyacağımıza dair bir şaşkınlık yaratıyor bizde.

Abbas Kiyarüstemi'nin bir grup sinema öğrencisiyle paylaştığı anekdot *24 Frames*'in temel çıkış noktasını; yönetmenin hayata ve sanata bakışını gayet güzel bir şekilde özetliyor. Hikâye Balzac'la bir ressamın karşılaşmasını anlatıyor. Balzac ressamın tablosunu inceledikten sonra arka planda, esas odak noktasının uzağında yer alan küçük bir eve işaret ederek sorar, "Burada kaç kişi var?" Ressam cevap verir, "Bilmiyorum, altı ya da yedi." "Peki, bir aile mi?" "Muhtemelen, evet bir aile." "Peki, kaç çocukları var?" Ressam, "Üç" diye cevap verir. Balzac devam eder, "Kaç yaşındalar?" "Sekiz, on, on iki olabilir." Ressam soruların bunalıcılığına dayanamayarak, "Mr. Balzac bu sadece resmin arka planında duran bir ev. Orada kaç kişi yaşadığı önemli değil, bu detayları bilmiyorum" der. Balzac, "Böyle şeyleri önemsemediğini biliyorum, o evde kaç çocuk yaşadığını, ön bahçede kaç tane horoz olduğunu, annenin akşam yemeği için ne pişirdiğini, babanın büyük kızının çeyizi için parasının olup olmadığını bilmediğin belli. Bunu biliyorum çünkü bacadan duman tütmesine rağmen buna inanmıyorum. Gözüme gerçekçi görünmüyor. Eğer bu soruların cevaplarını bilseydin çok daha iyi bir resim olurdu bu." Kiyarüstemi, burada özetleyerek naklettiği hikâyeyi anlattıktan sonra konuşmasını şöyle sonlandırıyor: "Yönetmen olarak kimse hiçbir zaman fark etmese de çerçevenin dışında neler olup bittiği gibi detayları bilmemiz gerekir." **

Bir veda mektubu

Ve *24 Frames*'in son karesi, öylesine manidar ve etkileyicidir ki, yönetmenin imzasını taşıyan son bir veda mektubu gibidir. 24. kare tamamlandığında film bitecektir. 24. karede bir

kurgu masasında bilgisayarın karşısında belki yorgunluktan belki rehavetten uyumakta olan biri vardır. Hayat kendi kuralları içinde bazen huzur veren ahenkle bazen delidolu bir hırçınlık içinde akıp giden ve nihayetinde birbirine bağlanan parçalardan oluşan bir kurgudan ibarettir. Hatta kurgunun kurgusundan ibaret. ☺☺☺

*Abbas Kiyarüstemi ile Sinema Dersleri, Poul Cronin, Redingot Kitap, 2017, sayfa:19

** A.g.e. sayfa: 14

BİRAZ KAN, BİRAZ KAHKAHA: KOMPLOCULAR

Komplocular kendine has lezzete sahip, tuhaf bir suç kitabı. Eğer ekran karşısına kurulup kanın su gibi aktığı Uzak Doğu aksiyon filmlerini seyretmekten hoşlanıyorsanız, bu kitabı da seveceksiniz.

daha fazlası için: sabitfikir.com

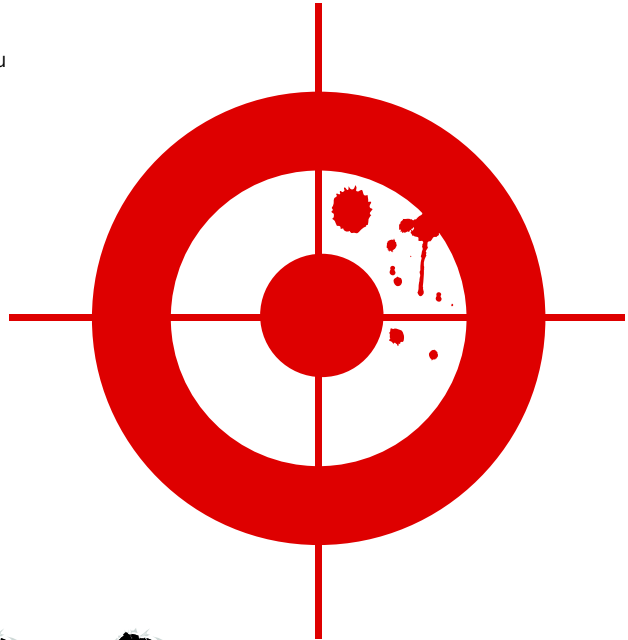
Dinleri, dilleri, kültürleri, müzikleri, mutfakları ve bize uzak olan diğer pek çok şeyleriyle Uzak Doğu, dünyanın geri kalanının merakını celbediyor. Bunlar arasından en zahmetsiz şekilde ulaşılabilir ve deneyimlenebilir olanlar, kitap, manga, anime, film, müzik gibi kültür - sanat öğeleri hiç şüphesiz. Elbette burası dünya haritasının neredeyse yarısını kapsayan muazzam bir coğrafya ve kendi içinde çok çeşitli kültürleri ihtiva ediyor. Bu yüzden genelleme yapmaktan kaçınmakla birlikte; gerek sinemada gerekse edebiyatta, suç, korku ve gerilim deyince Uzak Doğu'nun kendine has bir ağırlığı olduğunu hemen herkes kabul edecektir.

"Endişelenme. İnsan kolay kolay ölmez. Kafasından vurulup beyinde kurşunla otuz yıl hayatta kalan da var. Cenazeci, tabutun kapağına çivi çakarken dirilen de... Yaşamak, böyle şaşırtıcı, zalim ve iğrenç bir şey!" Kim Un-su imzalı *Komplocular*'ın arka kapağında yazan bu satırlar, okuyucuyu nasıl bir kitabın beklediğini açıkça gösteriyor. En azından ben başlamadan evvel böyle düşünmüştüm. Fakat itiraf etmem gerekir ki karanlık, kasvetli, insanı gerim gerim geren, yer yer mide bulandıran, ürküten bir kitap okumayı beklerken, tuhaf şekilde kendine bağlayan ve hiç de romanın kapağı gibi siyah olmayan bir edebi yolculuğa çıktım.

Hiç kimse görüldüğü gibi değildir

Yazar Kim Un-su, 1972'de Busan'da dünyaya gelmiş. Üniversitede Kore edebiyatı eğitimi görmüş. *Komplocular*, 2016'da Fransa'da Grand Prix de Littérature Policière için kısa listeye alınca adını uluslararası alana duyurma şansına erişmiş. Yarattığı çarpıcı ve abartılı karakterlerle tanınan yazar ülkesinde de pek çok ödül sahibiymiş. Bu satırların yazılma sebebi olan kitabı *Komplocular*'a dönmek gerekirse...

Hikaye, kahramanımız Reseng'in bir tepenin yamacından dürbünlü tüfeği ile ormandaki kulübesinde köpeğiyle yaşayan ihtiyar bir adamı seyretmesiyle başlıyor. İhtiyar

"Endişelenme. İnsan kolay kolay ölmez. Kafasından vurulup beyninde kurşunla otuz yıl hayatta kalan da var. Cenazeci, tabutun kapağına çivi çakarken dirilen de... Yaşamak, böyle şaşırtıcı, zalim ve iğrenç bir şey!" Kim Un-su imzalı *Komplocular*'ın arka kapağında yazan bu satırlar, okuyucuyu nasıl bir kitabın beklediğini açıkça gösteriyor. En azından ben başlamadan evvel böyle düşünmüştüm. Fakat itiraf etmem gerekir ki karanlık, kasvetli, insanı gerim gerim geren, yer yer mide bulandıran, ürküten bir kitap okumayı beklerken, tuhaf şekilde kendine bağlayan ve hiç de romanın kapağı gibi siyah olmayan bir edebi yolcuğuna çıktım.

verandadaki çiçekleri sulamakta, köpeğiyle oynamakta, her halinden günlerini huzurla geçirdiği anlaşılmaktadır. Profesyonel bir kiralık katil olan Reseng'in parmağı bir türlü tetiği çekemez. O gece tepeye kurduğu çadırında kalırken ihtiyar adam ve köpeği çıkarılır. Ne de olsa kamp kurduğu yer ihtiyarın arazisidir ve köpek de Reseng'in kokusunu almıştır. İhtiyar adam Reseng'i bir kampçı sanır, ağırlamak için zorla kulübesine götürür. Böylece beraber yiyip içerler, sıcak bir muhabbet ortamı oluşur. Ertesi gün Reseng teşekkür ederek vedalaşır ve kulübeden ayrılır. Kamp alanına döner ve bu defa tereddüt etmeden ihtiyarı dürbünlü tüfeği ile öldürür. Hiç kimse görüldüğü gibi değildir. Reseng profesyonel bir "komplocu", ihtiyar adamsa işkenceci emekli bir askerdir.

Uzak Doğu filmleri tadında bir kitap

Komplocular böyle çarpıcı bir sahneyle açılıyor. Sayfalar arasında ilerledikçe Reseng'in henüz doğduğu gün bir çöp kutusuna terk edildiğini ve dört yaşına kadar yetimhanede büyüdüğünü, sonra da "İhtiyar Rakun" tarafından evlatlık alındığını öğreniyoruz. Buraya bir parantez açmak gerekir. Bu hikaye günümüz Güney Kore'sinde geçmekle beraber, bende çoğu zaman alternatif bir gerçeklik anlatılmış izlenimi bıraktı. Söz gelimi her türlü yasadışı işin piyasasının döndüğü bir tür işhanı mevcut. Yine "İhtiyar Rakun"un başında durduğu ve kahramanımız Reseng'in de çalışanı olduğu kütüphane, aslında kiralık katil ajansı diyebileceğimiz bir yasadışı işletme. Bu kütüphanenin yüz yılı aşan bir mazisi vardır ve gerçekten de içerideki raflarda binlerce kitap dizilidir. Fakat "bilenler" tarafından kütüphaneye başvurulup ödeme yapılarak bir "komplocu" kiralanır ve katil, cesedi ortadan kaldırmak da dahil tüm işleri A'dan Z'ye halleder. Daha ilginç kütüphane bu suikast ajanslarından yalnızca birisidir. Rakip firmalar da mevcuttur. Siyasetçilerden emekli ordu mensuplarına, akademisyenlerden sıradan insanlara hemen herkes komplocuların kurbanı ya da müşterisi olabilmektedir. Kiralık katillik müessesesinin sektör olması gibi, cinayet kurbanlarını fırınlarda pişirip kemiklerine kadar un ufak hale getirerek sanki dünyada hiç yaşamamışlar gibi yok eden krematoryum sahipleri bile vardır bu sektörün içine.

Yirmi yedi yaşındaki kahramanımız Reseng iki kedisiyle yaşayan, hayatta kendisi gibi birkaç "komplocu" arkadaşı hariç kimsesi olmayan, sürekli içen genç bir adam. Yirmili yaşların

başında, kendisini bu karanlık dünyadan kurtarmak için "İhtiyar Rakun"dan izin alarak kütüphaneden ayrıldığı, uzak bir şehirde bir fabrikada çalıştığı ve burada edindiği kız arkadaşıyla yaşadığı dönem hariç ömrü burada geçmiş. Bıçak kullanmada çok yetenekli. Soğukkanlı bir katil. Öyle ki, bir bölümde son derece güzel bir genç kıza öldüreceği sahneyi okurken okur olarak ben bile kurbanı acıyıp Reseng'in onu bağışlamasını istedim. Tabii ki profesyonel bir "komplocu" eğer kendisine verilen işi yapmayıp kurbanı bağışlamaya kalkırsa, "racon" gereği diğer komplocular onu ortadan kaldırırlar. Nitekim yakın arkadaşlarından birinin başına gelen buydu Reseng'in. Daha fenası ise arkadaşını kimin öldürdüğünü çözmeye çalıştığı o günlerin birinde, yorgun argın geldiği evde, klozetine yerleştirilmiş bir bomba düzeneğini son anda fark eder. Arkadaşını öldüren el bu defa bıçağı kendisine mi doğrultmuştur? Yoksa bu bambaşka bir düşman, bambaşka bir tehdit midir? Reseng bombayı kimin koyduğunu öğrenmek için büyük çaba sarfeder. Öyle ki, dönüşü olmayan bir yola girdiğinin farkındadır; ya ölürsem diye iki kedisini bir hayvan pansiyonuna emanet eder ve iz sürmeye başlar. İpuçları onu çok tuhaf bir yere götürecektir. Bombanın sahibi tahmin edemeyeceği birisi çıkar ve bu defa yeni ve daha büyük bir ölüm kalım savaşı başlar.

Komplocular kendine has lezzete sahip, tuhaf bir suç kitabı. Okurken çoğu zaman kitabı beğenip beğenmediğimi sorguladım. Bunun sebebi beklentiyi yüksek tutmak, daha "polisye" bir kitap okumayı ummaktı belki. Fakat bir süre sonra karaktere alıştığımı, ısındığımı ve hatta onu desteklediğimi gördüm. Eğer ekran karşısına kurulup kanın su gibi aktığı Uzak Doğu aksiyon filmlerini seyretmekten hoşlanıyorsanız, bu kitabı da seveceksiniz. Hoş, o tür filmlerle pek aram olmasa da, ben yine de sevdim. (•••)

KOMPLOCULAR

Kim Un-su
ÇEV. S. Göksel Türközü
DOĞAN KİTAP

DOSYA

PATPAT-I BAHRİLER, BUHARLILAR VE DİĞERLERİ EDEBİYAT HATLARI VAPURU KALKIYOR

Üç tarafı denizlerle çevrili zengin bir yarımada'yı yurt tuttuğumuzdan beri, sandallardan kayıklara, kayıklardan takalara oradan kömürlü, mazotlu vapurlara dek devam eden bir seyrüsefer tarihimiz var mavi sularda. Hele İzmir, İstanbul gibi iki yakalı şehirlerde yalnız gündelik yaşantıların değil edebiyat tarihinin de vazgeçilmezi olur vapur yolculukları.

DÜRDANE İSRA ÇINAR

Birbirlerine düşman iki kişi gemiye binerler; üstelik aynı gemiye. Birbirlerinden olabildiğince uzakta durmak için, biri geminin pruvasına, diğeri de kıça geçer. Ve oldukları yerden kıpırdamazlar. Gemi ansızın bir fırtınaya yakalanıp batmaya başladığında, kıçta duran, gemicilerden birine geminin önce hangi taraftan batacağını sorar. "Pruvadan," olur cevap. Adam rahatlar. "Madem bana önce düşmanın öldüğünü görme fırsatını tanıyor, öyleyse kendi ölümüm de artık o kadar üzmez beni."

Ezop fabllarında geçen bu kıssanın hissesine hiç değinmeyeceğim. Çünkü malum, birbirimize "hepimiz aynı gemideyiz" deyimini sıkça hatırlattığımız günlerdeyiz. (Zamanımızın bir feylesofu Žižek, pandemiyle ilgili yazdığı ilk yazıda bunun aynı zamanda nasıl yüce bir ironi taşıdığından bahis açmıştı.) Gelgelelim bazımız geminin karaya oturacağından oldukça emin. İyimselerimiz telkinlerde bulunuyor. "Birlikte nice fırtınalar, nice korsan saldırıları atlattık. Elbette bunu da..." Kıyısında'yık ama denizi hiç böyle yakından görmemiştik, diyenlerimiz var bir de. Meğer nasıl maviymiş, nasıl huzurlu nasıl...

Elbette bir süre sonra çoğumuzu deniz tuttu, kara da kara diye tuturmaya başladı. Öyle ya! Deniz, herkesin harcı değil. Biz onun keyfini böyle uzun, endişeli ve varışı belirsiz gemi yolculuklarındansa nazlana nazla kısa mesafeler kat eden tarifeli vapurlarda çıkarırız daha çok. Üç tarafı denizlerle çevrili zengin bir yarımada'yı yurt tuttuğumuzdan beri, sandallardan kayıklara, kayıklardan takalara oradan kömürlü, mazotlu vapurlara dek devam eden bir seyrüsefer tarihimiz var mavi sularda. Hele İzmir, İstanbul gibi iki yakalı şehirlerde yalnız gündelik yaşantıların değil edebiyat tarihinin de vazgeçilmezi olur vapur yolculukları.

Şirket-i Hayriye'nin kuruluşu

Bu yolculuklarla beraber vapurların da başlı başına bir kimlik kazandığına tanıklık ederiz. 46 Numaralı Rüçhan yandan çarklısı, 60 baca numaralı Rağbet Vapuru, 71 No'lu Halas, Altınkum, Güzelhisar ve nicesi. Günümüzde neredeyse otobüsü andıran son model vapurlardan önce onlar, ince ve uzun endamları, güneş sarısı bacalarıyla burcu burcu tüterek salınırlardı Boğaz üzerinde. İstanbul'un iptidai deniz taşımacılığı, saydığımız vapurların bir şirket eliyle ilk kez sefere başlamasıyla sona erer. Devrin sadaret müstesarı Keçecizade Fuat Paşa ile yine o yıllarda adliye nâzırı olarak görev yapan Cevdet Paşa hazırladıkları bir layihayı

padişahın onayından geçirirler ve Boğaziçi'nde taşımacılığı kolaylaştıracak olan Şirket-i Hayriye'yi kurarlar.

Edebiyat seferleri için vapur tarifeleri

Londra'dan sipariş edilen altı vapur ilk kez 1854'te çalışmaya başlar. Kendileri kadar kaptanlarıyla da ünlene buharlı yolcu vapurları hakkında eğlence vesilesi türlü rivayetler anlatılır artık halk arasında. Güya vapurların çapkın kaptanları, sırf gözdelelerine gösteriş olsun diye yalı rıhtımlarından neredeyse sürünerek geçer, hatta bazısı pencerelerden içeri aşk mektupları fırlatır, şanslı olanlar kendilerine uzatılan tepside şerbet bardağı bile alırlar. Şirketin ilk Müslüman kaptanı olarak anılan Beykozlu Ömer Kaptan, hem gayet titiz hem de gemisine âşık bir kaptandır. Ancak ahali vapurun bir türlü belirlenen saatlerde iskeleye yanaşamadığından şikâyetçi olup şirkete dilekçeler yazınca Ömer Kaptan savunmasını şöyle yapacaktır: "Efendim Beylerbeyi'nin teşrifatı, Kuzguncuk'un haşaratı olmasa, geç kalmak şöyle dursun, zamanından çok evvel Köprü'ye vasil olurum." Haldun Taner, *Ölürse Tenler Ölür Canlar Ölesi Değil* (1979) kitabında vapurlardan bahis açarken Beylerbeyi ahalisine hususi yer verir. Eski Boğaziçi'nin en kalburüstü bürokratlarını barındıran Beylerbeyi, adabın, teşrifatin, Osmanlı güngörmüşlüğü'nün adeta simgesidir o yıllar. Sabahleyin memurları İstanbul'a indiren Şirket-i Hayriye vapuru her iskelede üç beş dakika beklerken Beylerbeyi'nde, "Önce siz buyurun Beyefendi", "Esağfurullah siz buyurun", "İmkânı yok mirim, vallahi geçmem", "Türabınız olayım kerem edin" minvalinde nezaket yarışlarıyla on bazen yirmi dakika beklemek zorunda kalmış. Kuzguncuk ise öyle kalabalık olurmuş ki insanlar haşarat sürüsü gibi itişip kakışarak doluşmuş vapura.

Şirket-i Hayriye, 1944'te Deniz yollarına devredilene dek sürer bu serencam. Kömürle çalışan buharlı gemiler, mazotla çalışan motorlu gemilere yenik düşer zamanla. Boğazın bile çehresi değişir. Çocukluk anıları, ilk seyahatler, ilk aşklar, telaşlar, sabah sohbetleri, dalgınlıklar, gün sonu yorgunlukları eski vapurlarla, gemilerle birlikte eskir ve geçmişin sularına karışır. Neyse ki çoğu yazarımızın muhayyilesi onlardan yana işlemeyi sürdürüyor. Vapurlar tanıklık ettikleri her şeyle birlikte edebiyatın sonsuz sularında hâlâ daha sefer halindeler.

Evet, patpat-ı bahriler... Martı kaçırınlar, martı çekenler, yandan çarklılar... Boğaz'ın iki yakasını bir eden dokumacılar. Bunlar biraz da sizin hikâyeniz!

sabitfikir HAZİRAN-2020

Murathan Mungan, Metis okurları için hazırladığı seçkilerden birinde edebiyatımızın vapur temalı öykülerini derlemişti. (*Edebiyat Seferleri İçin Vapur Tarifeleri*, Metis Kitap 2017) Seçkide Sait Faik, Halikarnas Balıkcısı, Leyla Erbil, Sabahattin Ali, Oktay Akbal, Haldun Taner, Ferit Edgü gibi isimlerin yanı sıra Behçet Çelik, Cemil Kavukçu, Murat Gülsoy, Ömer Ayhan, Yalçın Tosun, Bora Abdo, Karin Karakaşlı gibi çağdaş yazarların vapur- deniz- gemi ekseninde yazdıkları öyküler yer alıyor. Şimdilerde, henüz karaya ayak basamıyorken ne okusak diye düşünenler için birebir öyküler. Hatta her güne bir öykü şeklinde azar azar okunursa tesiri daha latif olup zihne ve ruha ziyadesiyle kûşayış verebilir.

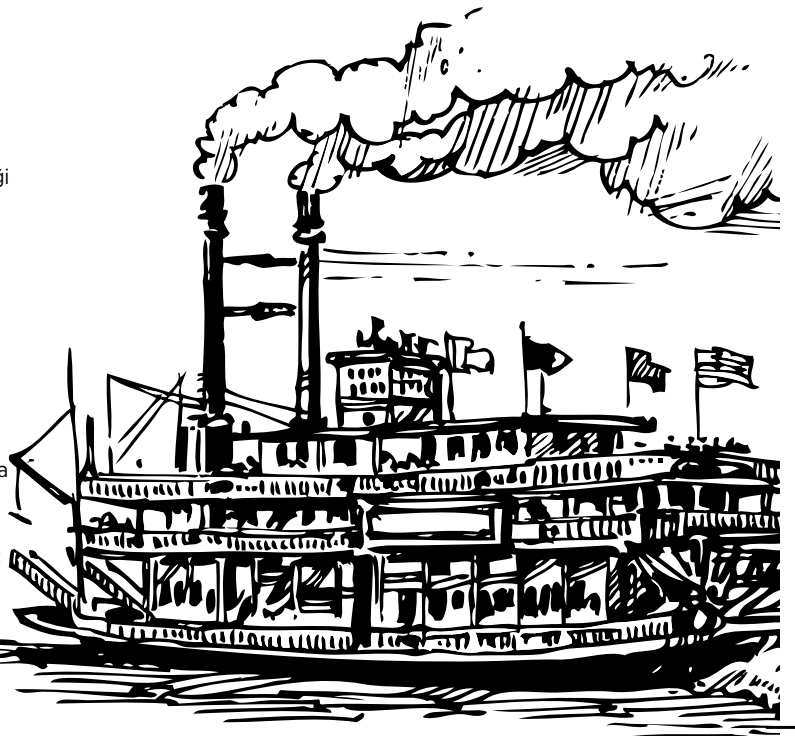
"8.45 vapuru iskeleden kalktıktan sonra uzak şimşekler yakınlaşmaya başlamıştı" diye başlıyor Sait Faik'in Projektörcü öyküsü. Şirket-i Hayriye'nin 36 numaradan 46 numaraya kadar olan vapurları pek korunaklı değilmiş o zamanlar. Arkaları ve yanları açık olan bu vapurların kaptanları kış mevsiminin fırtınalı, yağmurlu günlerinde muşambalar, çizmeler, gocuklarla iş başı yaparlarmış. Sonraları aynı sıkıntıyı Adalar'a işleyen vapurlarda Projektörcüler çekmiş. İşte öyle sisli yağmurlu bir günde vapur Kınalıada'ya yaklaşırken bir adam ve projektörcü sohbet ediyorlar öyküde. Bir eğlencesi de vardır Projektörcü'nün. Feneriniyalılara, pencere ve balkonlara doğrultup türlü insan manzaraları seyretmek... Öykü kişinin tarifleriyle elinde fener, Atina sokaklarında adam arayan Diyojen gibi, eve varınca oğluna anlatabileceği birkaç iyi hikâye arar Projektörcü.

"Hey vapurlar, trenler beni buradan götürün..."

Leyla Erbil'se Vapur isimli öyküsünde vapuru neredeyse kişileştirir. Gezindiği kıyıları bir vakanüvis edasıyla anlatır, yalıları isim isim anarak selamlar vapur. Bir insan öyküsüyle vapurunki Boğaz'da koyun koyuna yüzer. Sevim Burak da minör bir dille kaleme aldığı kısa öyküsü Bremen Vapuru'yla seçkidedir: "Hatırlamak/Uzaklardan/Yıllarca sürer/Gemiye/Bremen'e doğru gittikçe." Ardından Oktay Akbal'ın bir Baudelaire dizesiyle başlayan Hey Vapurlar, Trenler öyküsü: "Hey vapurlar, trenler, beni buradan götürün..." Halikarnas

Balıkcısı'nın Ateşçi Süleyman'ı yelken gemilerinde çalışan bir ateşçinin hikâyesini anlatır. Volkanın bağrında ateş yapan ifritler gibi çalışan Süleyman, düşlemeden edemez: "Hele gemi demiri liman dibini bir ısırsın, palamar da rıhtım babasına bir sarılsın, karaya uçup bir kıza gönül bağlayacağım." Dediğini yapar, dileğine kavuşur ancak yine de denizin cazibesine karşı koyamaz Ateşçi Süleyman.

Behçet Çelik ise Canberra Gemisi'nin akıbetiyle hemhal olan iki arkadaşın hikâyesine taşır bizi. Tüm bu öyküler arasında özellikle biri, Ferit Edgü'nün Bir Gemide'si, şu an hepimizin içinde bulunduğu ruh halini tam manasıyla karşılayan bir öyküdür. İsimsiz bir yolcu, havanın eriyen kurşun gibi ağırlaştığı bir gece güverteye çıkıp kendi kendine şöyle sorar: "Nerden binmişim bu gemiye? Nasıl binmişim bu gemiye?" Ardından başlar toprağı düşlemeye. Geminin üstünde doğup büyümüş olmayı kendine yediremediği için, buradan bu gemiden, denizle gökten başka bir şey görmemiş olduğu için mi kuruyordur bu düşü? Yoksa bir başka yaşam, başka bir anlam mı arıyordu kendine? Üstelik geminin kaptanını bir kez olsun görmemiştir. Yalnız bir gece, zayıf mı zayıf bir adamı dümen başında, sağ ayağından dümene zincirlenmiş bir halde görmüştür. Şöyle bir tahmin yürütür, rotası çoktan belli kaptansız bir gemide sırası gelen herkesi bir defaya mahsus dümenin başına geçiriyorlardı belki. İyi ama rota belliyse nereye, hangi rıhtıma demirleyecektir bu gemi? O sıra genç bir çocuk yaklaşır yanına. Kurtarmak, kurtarılmak, batmak ya da varmak üzerine konuşmaya başlarlar. Giderek hayatta kalma sanatı üzerine derin bir sorgulamaya dönüşür diyalogları. Bu gemiden ortak bir kurtuluş imkânı var mıdır diye sorar umutsuzca. Çocuk, hiç tereddüt etmeden yanıtı onu: "Olmalı. Bu köhne geminin üstünde yaşasak bile var. Gemi su almaya başlasa bile var. Batarken bile var. Suyun dibini boylasak bile var. Giderek, asıl o zaman var diyesim geliyor. Gerçek bir umutsuzluktan doğan gerçek bir kurtuluş. Bir gün göreceksiniz bunu."

Düşünülen şeye demir atmış olmak, diyordu bir filozof, dünyada olmanın dramatik olayıdır. Açık denizler, selamet vaadi, tutku dolu bir yolculuk... Kabul edelim, demirlediğimiz yerden biraz uzaklaşabilmeyi, zaten gerçekleşmiş olanın kuru iskelesinden ihtimaller denizine açılabilmeyi hâlâ edebiyata hatta ondan da önce o büyük anlatılara borçlu değil miyiz?

Nuh'un gemisi, Musa'nın sepeti ve açılmadığımız denizler

Büyük anlatılarda, selamet vaadini karşılayan güçlü bir imgenin hayatta ve edebiyatta kazandığı yeni anlamlar üzerine düşünürken kendimi evrensel zihnin (universal mind) sularında buluyorum. The Doors şarkısındaki gibi. Bir süre, evrensel akılda zaman geçiriyorum ve kendimi iyi hissediyorum. Ortada henüz bir deniz yokken onun felaketini sezmek ve zirvede gemi inşa etmek. Ardından dünyadan numuneler almak. Batanlar sayesinde kurtulurken dünyayı da kurtarmak. Latinler gibi dersek, "mora finis" yani sonun tihiri. Bir gemi, dünyanın sonunu geciktirebilir. Nil'de yüzen bir sepet, bir düzenin sonunu getirebilir. Her türlü vaat, (yerine getirilene dek) akıl dışıdır. Melville'in Kaptan Ahab'ı ya da Hemingway'in *İhtiyar Balıkçı'sı*... Denizin vadettiklerine doğru koşan herkes bilir bunu. Bu yüzden ötekilerden ayrılırlar. Zamanla bir kılıç balığı ya da bir beyaz balinanın peşine düşmüş iki adamdan daha fazlasına dönüştüklerine hepimiz şahit oluruz.

Richard Bach'ın *Martı'sını* hatırlayanlarınız oldu mu? Martı Jonathan Livingston, yaşamak için balıkçı teknelerinin etrafında o rutin, sıkıcı döngü dolaşmalardan daha başka nedenler de olduğunu sezmiştir. Feci bir gemi kazası, Robinson Crusoe için gerçek bir kurtuluş olmuştur. Biz aynı imgeyle ne yapıyoruz? Gerçek, çok gerçek olan yaşamlarımızda denize açılmanın suni yollarını mı arıyoruz? Bütün vaatlere karnımız tok. Düşünülen şeye demir atmış olmak, diyordu bir filozof, dünyada-olmanın dramatik olayıdır. Açık denizler, selamet vaadi, tutku dolu bir yolculuk... Kabul edelim, demirlediğimiz yerden biraz uzaklaşabilmeyi, zaten gerçekleşmiş olanın kuru iskelesinden ihtimaller denizine açılabilmeyi hâlâ edebiyata hatta ondan da önce o büyük anlatılara borçlu değil miyiz?

71 numaralı Halas vapuru

Kelimelerin daima geciken bir zamanındalığı var. Maksudı, kastettiği şeyi az buçuk verip çarçabuk işimizi görseler de özlere kolayca vardırıyorlar bizi. Hele ana dilimiz olmayan bir dilde kavradığımız bir sözcük, ihtimaller denizinde içini hiçbir zaman dolduramayacağımız bir kucakla yönlüyor sanki bize. Onu ünleriz ama dolduramayız sesimizle. Halas... Kurtulma, kurtuluş demek. Hakiki telaffuzu, boğazı yararak ilerleyen derin bir nefesin önce dil ve damakta lokumvari bir lam ile buluşması sonra dişlere dek itilen bir sad'la teskin olmasıdır. Biz olur da inceltmeden okursak en az sunta çiğnemiş kadar oluruz. Gelelim Halas Vapuru'na. (Onu niçin hususî anıyorum, bilmiyorum. Belki isminin belki akıbetinin tesiriyle. Ya da 1954'te, Boğaz sularının buz tuttuğu bir kış günü, bacası tüterek salınırken çekilmiş o siyah-beyaz fotoğrafının cazibesıyla...) İngiliz birliklerinin hizmetindeyken 1923'te Şirket-i Hayriye'ye geçmiş ve kendisine "kurtuluş" manasına gelen Halas ismi verilmişti. Boğaz'da altmış beş yıl hizmet veren bu nazenin yolcu vapuru yaşlanıp da tekaüde sevk edilince kimi akranları gibi jilet fabrikasına yem olmaktan kurtulup lüks bir charter gemisine dönüştürüldü. Şimdilerde Boğaz'ın lüks davetlerinde, protokollere, şık ve mühim şahsiyetlere ev sahipliği yapıyor. Ah, ne kurtuluş ama...

Biz yine de gelin âteşin denizlerde süzülerek giden, patpat-ı bahriler, buharlılar veya diğerlerine atlayıp, uzun uzak denizlere açılmak rüyasına yatalım: Edebiyat hatları vapuru kalkıyor... (•••)

Yazda geçen kitaplar

SABİT 112.SAYI 3 HAZİRAN-2020

Denizde ve Den

Deniz Deniz - Iris Murdoch

- Anlatımı yazmaya başlayan bir yönetmeni lanetleyen sıra dışı takırların romanı.
- "Deniz, deniz kıyısındaki ev; geçmişin hayaletleri ve bugünün hayal kırılganlığı..."
- "Mektubu hemen açmadım. Cebimde varlığı mutlak bir teselli idi."

Odyseia - Homeros

- Deniz kazası ertesinde 10 gün salda kalan denizci Luis Alejandro Velasco'nun hikayesi
- "O sabah bir yere varacağımı ummuyordum."
- "Bu sonsuz yalnızlıkta, denizin karanlık uçuşusunda bir ışık gördüğümde atacağım çığlık dünyanın öbür ucundan duyulacak gibi geliyordu."

Akdeniz - Panait Istrati

- Romanya'dan mavi rota ile İskenderiye'ye, Beirut'a uzanan şiirsel yolculuk
- "Tanım, hayal ne güzel şey! Zavallıların binçik hayrılı gerçeği"
- "Boş sözler şeytanidir."

Aganta Burina Burinata - Halikarnas Balıkcısı

- Serenlerin üstündeki üst ve alt yelkenleri tut
- "Nitekim deniz de bağına atılan taşı unuttur ama, o taş gene oradadır ve oradan bir daha çıkmaz"

Bir Kayıp Denizci - Gabriel Garcia Marquez

- Bir filikada bir Bengal kapkanı ile okyanusta sürüklenen Hint-Tamil P'nin hikayesini anlatan, gerçekliğin doğası, algısı ve epistemoloji üzerine bir felsefi roman
- "Vanş yerin ölümse, sandala bin, bir sonraki durduğumuz orası. Birlikte oturabiliriz. İstersen pencere kenarındaki yeri alabilirsin. Ama manzara oldukça hüznü."

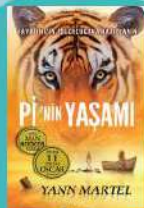
Lord Jim - Joseph Conrad

- Kızıldeniz kıyısından yola çıkan, 800 hac taşıyan buharlı geminin ikinci zabitanı merkeze alan anlatı
- 1899'da Blackwood dergisinde bir dizi olarak yayımlandı.
- "Delilik her zaman var, kayadaki yankı gibi birsiğnak"

Kardeşim Rüzgâr - José Mauro De Vasconcelos

- "Rüzgâr deniz kardeşleridir diye düşlere kapıldın kendini. Ama toprağı asla unutmadın, şimdi susuzluk çeken sensin. Susuzluk. Seni mahvedecek bir susuzluk çekerek günahının ketaretini ödeyeceksin, çok sevdiğin ama yine de ihanet ettiğin, toprağı acı çektiğin aynı susuzluğu çekecek"

P'nin Yaşamı - Yann Martel

- 5 defa sinemaya uyarlandı
- "Bütün kötülükler, her daim adamıza ulaşmadan yok olur. Deniz... O'ada için gerekli olan iyi/güzel şeyleri getirir yalnız. Sahip olduğumuz iyi ve güzel şeyleri burada tutan da denizdir."

Ceberut Martin - William Golding

- 2005 Booker Ödüllü
- Günce formunda, merkez karakterin etrafında dolaştığı temalar üzerinden akıllar...
- "Geçmiş içimde ikinci kalp gibi atıyor."
- "Deniz kıyısında her şey dar ve yataydır, dünya yer ile gök arasına sıkışmış birkaç uzam düz çizgiye indirgenir."

Denizin Çağırısı - Jack London

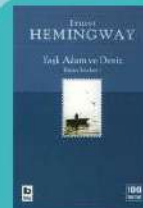
- Baba sorunları ile sıkışıp denize kaçan ve korsan olan Joe'nun büyüme hikayesi

Dalgaların Sesi - Yukio Mishima

Deniz - John Banville

İhtyar Balıkçı - Ernest Hemingway

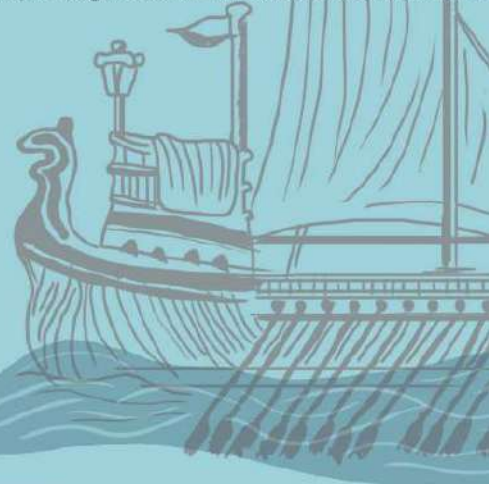
- Klibalı Balıkçı Santiago'nun Gulf Stream üzerinde kalç bölgesiyle mücadelesi, inanç ve ontoloji konularını tartışan bir alegori...
- "Balık" diye fıslıdadı. "Ölene kadar peşini bırakmayacağım." "Sanırım o da beni bırakmayacak" diye aklından geçirdi."

Deniz'in medeniyet üzerinde etkisi tarih boyu çok belirleyici ağına dayanan Bronz Çağ medeniyetlerini kuran da deniz topluluklarının istilasının da etkisiyle yine denizden gelmiş. Karmaşık toplumsal yapılarını terk edip mağaralara, dağlara sonra yazıyı yeniden keşfederek bir yeniden inşaaya başlayabiliyorlar. Bu defa etkisi kalıcı olacak, ta bugünlere uzanacak... Felsefe Mısır'dan, medeniyetin beşiği Bereketli Hilal'den ya da misir teknolojik ve organize Çin'den birinden çıkmayıp, görece daha kökü olan Antik Yunan'da bulmasının nedenlerinden biri de, bir toplum olmaları. Kara medeniyetleri daha içe dönük ve coğrafyalara dokunup uzak diyarlardan sadece mal taşımazlar ve zihinsel konfigürasyonlara sahip toplumlara maruz kalırlar. Uzak şehir devleti şeklinde yayılmalarının da etkisiyle sonuçta bugünün Güney Ege sahillerinde olanak, zihinsel zemin ve ca

Atina filozofları Platon ve Aristoteles yüzyıllar boyunca fikri filozofun da sırtına Rusya ve Doğu'yu almış dönemin Prusya Immanuel Kant olması da tesadüf değildir. Kant hayatı bu dönemde Königsberg'e gelmektedir. Tolstoy'a göre, tüm n yolculuğa çıkar, ya da şehre bir yabancı gelir...

Deniz anlatı ögesi olarak da çok güçlüdür. Yeniden doğacak, bir da oradadır, bağlamına göre tahmin edilemezlik ve tekinsizlik çizgidedir; denizde olmak sınırda olmak demektir. Sınırlar, etkilenir, beslenir. Farklılıklardan ve aynılıklardan; hem birleş denizden huzura da çıkartabilir ama denizi olan şehirlerin yö hareket ve değişim enerjisi katar. Bu haliyle emeklilik hayalle korsanlar ile mücadeleyi de işaret edebilir. 1941 Marsilya cehennemden çıkışı tutan zebanisi de olabilir. Deniz hem doğ

Bu ay Kararsız Okur'da deniz üstünde geçen ya da denizi merkezinde yer aldığı romanlar ve novellalar arasından bir se

Denizle Edebiyat

irleyici olmuş. Bildiğimiz ilk toplumlar arası ilişkiler ve ticaret deniz olmuş, yıkım da Mısırlıların "Deniz İnsanları" dediği olmuş. Bronz çağı yıkımının ertesinde koca koca şehirlerini, dağlara sığınan insanlar, kimi bölgelerde ancak 150-200 yıl yaşayabilmişler. Yaralar sarılıp insanlar saklandıkları dağlardan, urken deniz, bir kez daha medeniyet tarihine dokunduğunda Felsefeyi filizlendirecek zeminin; binlerce yıllık tarihiyle Antik da mistik upanişadların memleketi İndüs Vadisi'nden ya da ace daha önemsiz bir coğrafyada görece daha az beslenecek biri de, kuşkusuz, Antik Yunanlıların yüzlerini denize dönmüş k ve korumacılar, deniz medeniyetleri kollarını uzatıp farklı işimazlar. Farklı fikirlerle, akıl yürütme biçimlerine, yaşayışlara kalırlar. Toplumsal yapılanma ve oturmuş sıkı sistemlerden e sonunda felsefenin temelleri Antik Yunan'da, tam olarak in ve cansuyu buldu.

na fikri dünyayı işgal ederken Platon'un şemsiyesini kapatan in Prusya'sının en canlı liman şehirlerinden Königsbergli yatı boyunca Königsberg'den çıkmamıştır, ama dünya o tüm muhteşem hikâyeler iki şekilde başlar: Ya bir insan bir

acak, bir dönüşüm geçirecek karakterler denizden çıkar. Umut insizlik de... Deniz kıyısındaki insan yer ile göğün arasında bir ınırlar, doğaları gereği iki tarafa da dokunur, iki taraftan da n birleştirdiklerinden hem ayırdıklarından enerji bulur. Yazar, erin yönü vardır ve bu şehirler asimetrik. Bu asimetri şehre hayalleri de denizden beslenebilir, fırtınalı beyaz balinaları, rsilya'sındaki gibi aynı anda hem özgürlüğün kapısı hem m doğumla hem ölümle hem de yaşamla ilişkilidir.

denizin, metaforik ya da değil, anlatı ögesi olarak kitabın n bir seçki oluşturduk.

İzlanda Balıkçısı - Pierre Loti

- "Deniz hem hayatın, hem de ölümün sebebidir. Her zaman son sözü söyleyendir..."
- "Altlarında durgun deniz, uykuda alınan bir nefes kadar düzenli, koydaki çekimler üzerine usul usul vuruyordu."

Denizler Altında 20000 Fersah - Jules Verne

- "Captan Nemo'a "Hiç kimse" tnişıyla Odysseus'a referans verir."
- "Evet denizi seviyorum! Deniz her şey demek"
- "Mide boyundan akıldır çünkü mide kusmayı bilir, beyin her pisliği yutar..."

Moby Dick - Herman Melville

- Romantizm ve sembolizm
- Shakespeare ve kutsal metinlere uzanan ilham kaynakları
- Sınıf meseleleri ve iyi-kötü diyalektik ile inanç meseleleri üzerine bir meditasyon olarak görülebilir.
- "Seatterce ayağına sancak ya da iskele tarafındaki tahta dolige yerleştirip denizi seyreliyordu"

Amat - İhsan Oktay Anar

- "Diyavol paşasından, Günahkarların gemisi Amat"
- "İlk kez öldürdüğünde bir değil sanki bin kişiyi öldürmüş gibi olursun. Yeni doğmuş ve annesi tarafından emzirilen o bebeği öldürmüştür. Babasının başını oksadığı o çocuğu da, bir genç kızı aşkını ilan eden o delikanlıyı da zavallı bir kadının kocasını da, savaş giderken ailesi tarafından uğurlanan o musumu da... bütün bu kişileri öldürmüş olursun. İkinci kez birini öldürdüğünde alt tarafı bir tek kişiyi öldürmüştür. Üçüncü kez ise kimseyi öldürmüş sayılmazsın."

Beyaz Gemi - Cengiz Ayrmatov

Cebelibank Denizcisi - Marguerite Duras

- "Yine de kimi durumlarda bir şey yapmak, yapmamaktan daha utandırıcıdır."

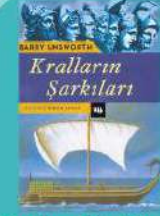
Satranç - Stefan Zweig

- Cervantes ölümlü
- "En iyi günlerini geride bırakmış yük gemisi Tramp Steamer'ın kaptanı Itum ile Varda'nın aşkı etrafında..."

Denizler Yıldızı - Joseph O'Connor

- "Bir adam hafifletici neden olarak yaptığının "doğal" olduğunu söylüyorsa, mutlaka ve hiç istisnasız kendisinden çok daha zayıflara, hayvandan beter davranmaktadır."
- "Biz, siz olacağız. Siz de biz. Ve siz biz olmanız beş dakika dayanabilir misiniz?"

Kralların Şarkıları - Barry Unsworth

- Norveçli bir antropoloğun beş arkadaşıyla Polinezya Adası yerlilerinin Peru'dan geldiğini kanıtlamak için balsa ağacı kütüklerinden yaptıkları sallı çıkışları deniz yolculuğu konu ediniyor.

Bir Hayalın Peşinde - Sadun Boro

- New York Buenos Aires hattında çalışan bir yolcu gemisinde geçer
- "Bize hiç bir şey yapılmadı, yalnızca tam bir hiçliğin içine koyulduk, çünkü bildiği gibi dünyada hiçbir şey insan ruhunu hiçbir kadar besle altına alamaz!"

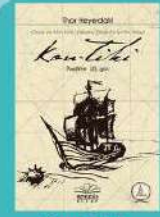
- Yelkenli tekneleriyle dünyanın etrafını dolaşan ilk Türk denizci

Rüzgârın Süvarisi - Patrick O'Brian

Son Rıhtım - Alvaro Mutis

Kon-Tiki - Thor Heyerdahl

“GELECEK İÇİN SON DERECE UMUTLUYUM”

Sanatçı, akademisyen, pek çok kişiye onu tanıtan kimliğiyle Anadolu’nun geleneksel sanatlarını bir çatı altında buluşturan Baksı Müzesi’nin kurucusu Prof. Dr. Hüsamet’in Koçan bize kitaplarla olan ilişkisini, yaşamak ve üretmeye dair düşüncelerini, pandemiyle birlikte birdenbire değişen hayatın ondaki karşılığını anlattı.

Hayatımı değiştiren kitapları listeleyebilmem çok zor. Benim bugüne gelebilmemin arkasında çok çeşitli etkenler, unsurlar var çünkü. Bu sebeple “bu kitabı okudum, şöyle değiştim” demek diğerlerine haksızlık olur. Faulkner “bu kitapta ne anlatmak istedim?” diye sorarlara çok kızarmış. Çünkü ona göre yazar, “bir dünya yaratır, o dünya okuyucunun katkılarıyla, hayal gücüyle genişler.” Yazar “şunu yapmak istedim” dediği andan itibaren okurun algısını sınırlandırmış olur. Bir tanım yapmam epeyce zor ama çok etkilendiğim yazarlardan söz edecek olursam, tabii ki Yasar Kemal bunların başında geliyor. Öğreten amcamın kütüphanesinde Yasar Kemal romanları vardı ve ilk okuduğum yazarı *Ince Memed*i tekrar okudum. Sonraki dönemlerde de benî çok etkileyen romanlar oldu. Örneğin D.H. Lawrence’ın *Oğullar* ve *Seygiller*’ini hiç bitirmek istemedim. Romanda bir ailenin göç meselesi vardı. Gittime arzusu taşıyan oğullar ve onları bir arada tutmaya çalışan aile büyükleri. Tamamen bizim hikâyesidi, sanki bize bir ayna tutuyordu bu roman. Oğuz Atay’ın *Tutunamayanlar*’ı ve Bilge Karasu’nun *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı* olağanüstü etkili oldu. Hiç kuşkusuz bu listeye Orhan Pamuk’u ve daha pek çok yazarı ekleyebiliriz. Bu yaptığım değerlendirmeler ilk planda öne çıkanlar, bunlar dışında da çok sayıda yazarın hayatında yönlendirici olduğunu söyleyebilirim.

Kitaplar, bana hayatın daha derin ve farklı yaşanabileceğini öğretti. Hayatın sınırlandırılmaması gerektiğini, hayatın genişlemeye ve daha derin yaşamaya açık olduğunu ve o derinliğin ancak okudukça ulaşabileceğimiz bir zenginlik olduğunu öğretti. Bir tek yaşama biçiminin insan için yeterli olmayacağını ve daha farklı deneyimlere ihtiyacınız olduğunu düşündüğünüzde kitaplara yöneliyorsunuz. Farklı öyküler hayatımda farklılıkta daha açık olmamı sağladı. Aynı zamanda kendi kimliğim için kendi hikâyeme sahip çıkmamın önemini de kitaplardan öğrendim.

Çocukluğumuzda Tommiks, Zagor ve Teksas gibi çizgi romanlar vardı, o dergileri her ay sabırsızlıkla bekler, bayırlar okurduk. Amcamın kütüphanesinden okumaya

başladığımda lise çağlarındaydım. O dönem okuduğumuz bütün kahramanların kılığına girerdik. Çok fazla film izlerdik ve sinemadaki kahramanlardan etkilienirdik. Hiç unutmam ben çizgi roman okudukça annem kızardı, sonradan ben daha ciddi kitaplar okumaya başlayınca, annem hâlâ onları okuyorum zannetti. Bizim okuma alışkanlığımız bulundüğümüz ortamdan, aileden gelen bir alışkanlık değildir, sonradan edinilmiş, çizgi romanla başlayan, yavaş yavaş gidererek derinleşen bir alışkanlıktır. Bir dönem aynı anda birden fazla kitap okurdum, bir tanesi cantamda, bir tanesi masamda, bir tanesi yatak başucumda hatta bir tanesi de banyoda... Hatırlıyorum, arkadaşlarım benimle alay ederdi, on günlük tatile giderken, on tane kitap götürürdüm, tabii bunları fiziksel olarak okumak mümkün değil ama onlar yamında olsun isterdim. Öyle bir gücü vardı, onlarla yolculuk yapıyordum ve o yolculuk benim kişisel algıımı genişleten bir yolculuktu. Şu günlerde klasiklere dönüp yeniden okumak istedim, ancak kütüphanemi Baksı’ya götürdüğüm için sıkıntı yaşadım. Galiba bir sanatçı kitaplarından ve atölyesinden uzak olmamalı.

Şiir çok önemli, şirden etkilennemek mümkün değil. Çocuklar hayatın ilk yıllarında resim yapırlar ve şiir yazarlar. Hepimiz bu süreçten geçmiştizdir. Şiirdeki o yalınlık, soyutlama olağanüstüdür. Sanatın öteki alanlarını edebiyattan, şiirden ayıramayız. Felsefe tabii ki çokça etkiliyor. Felsefe, bu soyutlama ve sonsuzluk düşüncesinde son derece ilham verici ve ufuk açıcı olabilir. Kafanızda, roman ya da şiir aracılığıyla oluşmuş bazı boşluklar vardır, ki bunlar olmalıdır. Felsefe bu boşlukların içini doldurur.

Doğanın her anı bana şiirsel gelir. Doğayla iç içe olmak, çocuk sesi, insanların ses sese şarkı söylemeleri, hasretle birbirine koşan, birbirini kucaklayan insanlar ve sevgi bana şiirsel gelmiştir.

Genel olarak sanatçıların mutsuz, yalın anıları olur. Márquez’e bir söyleşi sırasında “ne kadar üretken bir sanat-

çısın, nasıl başarıyorsun bunu” diyorlar, cevabı şöyle oluyor: “Öyle mi düşünüyorsun, ben hiç öyle düşünmüyorum, bazen hiçbir şey yazamayan, tükenmiş bir yazar gibi hissedirim kendimi, karım bunu keşfeder ve bana eğer yaz mevsimiye pencereleri yeşile boyamamı söyler ya da kış mevsimiye tornavidayla fişleri verir. Bu işi yapınca bir işe yaradığımı ve benim de bu dünyada bir şey olduğumu fark ederim, bu bana hep iyi gelmiştir” diyor. Onun için de galiba üretmek, her zaman insana iyi gelen bir şeydir, diye düşünüyorum. Öteki türlü, bir tükenmişlik söz konusu olabilir, illa en yüksek düzeyde üretmek değil ama üretmek bir şey yapmak hep iyi gelmiştir, zannedirim ki herkese de iyi gelmiştir.

Bir öğretim üyesi olarak çok fazla öğrenciyle karşılaştığım için şunu söyleyebilirim ki yetenek tek başına yeterli değildir. Çalışmak sanırım biraz daha önemli ama hiç yeteneği olmayan biri çalıştığında, örneğin iştmeyle ilgili sorunları olan biri, ne yaparsa yapsın müzik yapması zor. Gerçi Beethoven gibi müthiş bir örnek var ama onun hikayesi çok farklı. Sanırım öncelikle o yaratıcı potansiyele sahip olmak, üstüne de çok ama çok çalışmak gerekir. Yeteneğin azlığı çokluğu diye bakmıyorum, ama çok çalışmanın önemli olduğunu düşünüyorum. Çalışmaya büyük bir alan açıyorum ben, zaten çalışmadan hiçbir şey olmuyor. Çalışmak derken sadece herhangi bir işi üretmeyi kastetmiyorum, kişinin genel bir birikim edinme çabasını da dahil ediyorum buna. Öğrenme ve deneme doğrultusundaki çalışmaktan bahsederek, bunlar zamanla birikir, ister yazar olur ister ressam, heykeltıraş veya tasarımcı... O birikim oluştuğu zaman bir şeyler yapabilirsiniz. Tek boyutlu çalışmak sizi çok derine götürmez, çok boyutlu olmak gerekir diye düşünüyorum.

Yaşamının tam karşılığı üretmektir. Sevmektir, barıştan yana olmaktır, vicdan sahibi olmak, adalet duygusuna sahip olmaktır. Tüm bunların hepsi üretimle olur. Ben vicdanlıyım, adilim, doğayı seviyorum, barıştan, sevgiden yanayım demekle olmuyor; bunları üretirseniz olur. Onun için de yaşamın tam karşılığı da, hak ettiği de üretmektir.

Özgün insanlardan etkilenirim. Başkasına özenmiş insanlar “sürü insanı” olarak tanımlanan kategoride gelirler. Kafamda sorular açan, bende merak uyandıran insanlardan etkilenirim.

Hayatta en mutlu olduğum yer Baksı... Şimdilerde gidemiyoruz diye üzüntü içindeyiz. Doğduğum topraklar, Anadolu coğrafyası, kırlar, rüzgârlar, kırlara düşmüş gölgeler, rengârenk bozkır... Şimdi çok yeşiller, sonra mosmor olacıklar daha sonra ise sütlü kahve olacak ve giderek daha da bozlaşacak. Rüzgârı ve ışığı orada farklı göreceksiniz. Yağmur farklı yağacak, gök gürültüsü farklı gelecek, farklı yağmur sesleri dinleyeceksiniz. Doğa...

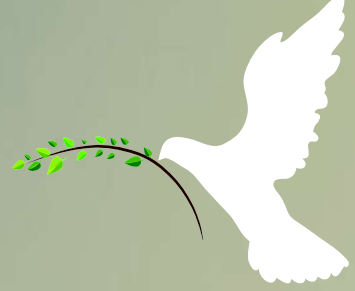
Önümüzde çok sayıda proje var. Bahar aylarına doğru açılacak kişisel sergilerim vardı, pandemi nedeniyle kaldılar. Baksı projemiz, Anadolu Ödülleri var, bir kadın istihdamı meselemiz var. Özel yetenekli çocuklarla ilgili projeler... Tüm bunlar üzerinde çalışıyoruz. Bir de son dönemde eşimin izniyle evin bir kısmını atölyeye çevirdim. Son dönemde çıkan gazetelerle yeni maskeli yüzler yapıyorum, böylece medya ile bizim kişisel ifadelerimiz arasında bir bağ araştırıyorum. Zannediyorum ki aynı zamanda gelecek için de ilginç dokümanlar olacıklar. Genel olarak, ifadelerin hepsinde bir endişe, şaşkınlık, neye uğradığını bilememe hali var. O da belki şudur; bugüne kadar sahip olduğumuz ve uğrunda çaba sarf ettiğimiz her ne varsa, bunlarla insanlık kendini bir felaketin sınırına getirdi. Ve orada çok şaşkınlık, kendimizle baş başa kaldık. İnsanı çok etkileyen, yönlendiren bir duygu var; korku. Bu da iki başlık altında ele alınabilir. Bunlardan bir tanesi insanın kendiyi yüzleşme korkusu, ikincisi ise “ben ya hep kaybedersem” korkusudur. Şimdi geldiğimiz noktada şu soruyu sorabiliriz; acaba biz, korka korka buraya geldiğimize göre, korka korka buradan öteye nasıl gideceğiz? Onun için de zannediyorum ki, kaybetme korkusunu sorgulayacağız. Ben sorguluyorum. Genel olarak da sorgularım, çünkü kaybetme korkusu kişide otosansür oluşturuyor. Kişiyi giderek sınırlandırıyor ve hapsediyor. Kendimizle yüzleşmeliyiz, çünkü insan aynı zamanda kendisine karşı bütün gerçekleri de haykırır. Başka hiç kimse bunu bize söylemez, insan kendiyi ilgili en derin laboratuvarıdır. Biz kendimizle karşılaşmak istemediğimiz için kendimizi sorgulamayız, kendimizi eleştirmeyiz de. O zaman vicdan, adalet, sevgi, doğa sevgisi, insan sevgisi ve barış bütün bu kavramların, nerede ve nasıl bozuma uğradığını görmek istemeyiz. Bu iki korkuyla yüzleşerek bir gelecek üretebileceğimizi düşünüyorum.

Gelecek için son derece umutluyum. Bundan sonraki hayatımızın başka bir hayat olacağını çok net görüyorum. Bu hayatın gerektirdiği dili, teknolojiyi öğrenmek gerekiyor diye düşünüyorum. Dijital ortam meselesi son derece kıymetlidir. Benim, pandemi sonrasında öznenin önem kazanacağına ilişkin düşüncem var, özne artık kendisini gruplar içerisinde yok etmeyecek. Yine çeşitli gruplara dahil olacak ama kendi olarak yer alacak, yönlendirmelerin uzağında kalacak diye düşünüyorum. İnsan hem birey olacak, hem de daha katımlı ve zenginleştirici olacak gibi... Bunu son derece önemli buluyorum. Doğayı yeniden keşfedeceğiz, çünkü her şeye rağmen, en masum ve en sürekli olan o. Ve daha önce de söylediğim vicdan, barış, özveri, adanmışlık gibi değerleri yeniden keşfedeceğiz gibi geliyor. (•••)

GÜNCEL

DUYGU KARSLI
karslduygu@gmail.com

ÖZGÜRLÜĞE DOĞRULTULAN KILIÇ

Tarih ve gerçeklik ilişkisini, İkinci Dünya Savaşı'nın en trajik olaylarından biri üzerinden anlatan *Bir Kılıç Üzerine Çıkarsamalar*, gerçek ile kurmacanın iç içe geçtiği bir kitap. Tarihin farklı kaynaklarının labirentinde gerçeğin izini sürmeye çalışan bir rahibin hikayesini okuduğumuz roman, bizi tarih bilgisinin güvenilirliği, yorumun gerçekliği gibi konular üzerine düşünmeye çağırıyor.

Genel tarih anlatılarına, eğer işin uzmanı veya ilgisi değilsek, şüpheyle yaklaşmaz anlatıları olduğu gibi kabul ederiz. Bunda ilkokul sıralarından itibaren gördüğümüz tarih dersinin payı büyüktür. Derslerde devletler, savaşlar, antlaşmalar minvalinde öğretilen dünya ve ülke tarihi genel çerçevesiyle zihnimize yerleşir. Ancak okul bittikten sonra, eğer hâlâ tarihe ilginiz kalmışsa, yaptığımız okumalarla derinlere ineriz. Pek de sürprizi olmadığını sandığımız olayların gizlerini böylece fark ederiz. Asıl iş de bundan sonra başlar. Yüzlerce kaynak arasından doğru bilgiye ulaşmaya çalışmak sandığımızdan daha zor olabilir. Tarih ne de olsa bir yanıyla yoruma dayanır. Yorumlardan sıyrılıp salt gerçeğe ulaşmak kayıtlar, belgeler, tanıklıklar arasında epey bir mesai harcamamıza neden olabilir.

İtalya'nın ödüllü (1997 Strega ve 2016 Franz Kafka) yazarı Claudio Magris'in Türkçede yeni yayımlanan *Bir Kılıç Üzerine Çıkarsamalar* isimli kitabı bu türden bir mesaiyi ele alıyor. İkinci Dünya Savaşı sırasında, 1944 yılında, Nazilerle ittifak kuran Don Kazakları, İtalya'nın Carnia bölgesini işgal eder.

Almanlar Kazaklara, partizanlarla savaşmaları karşılığında Carnia bölgesini yurt olarak vaat eder. Carnia büyük zulüm ve şiddet görür. Bu sırada dönemin piskoposu, anlatının sesi olan rahibi trajediyi durdurmakta arabuluculuk yapmak üzere görevlendirir. Kitap, rahibin o dönemki tanıklıklarını yazdığı raporu gözden geçirmesini ve fark ettiği tarihi boşlukları doldurma çabasını, mektup-anlatı biçiminde biz okuyuculara sunuyor.

Tarihi bilginin nesnelliğini sorgulama çabası

Rahibi yıllar önce yaşadığı dönemi yeniden ele almaya iten neden sadece sakin geçen emeklilik günlerini doldurma çabası değildir. Rahibin ilgisini olaydan yaklaşık on üç yıl sonraki Corriere di Trieste gazetesinde yayımlanan bir haber kamçılar. Haber, Kazakların atamanı (komutan) Krasnov'un ölümüyle ilgili yeni bir iddia içermektedir. Böylece o güne kadar bildiği tarihsel gerçeklik rahip için bir anda şüpheye dönüşür. Krasnov'un ölümü üzerinden tarih bilgisinin nesnelliğini sorgulama çabasına girer.

İkinci Dünya Savaşı ve etkileri üzerine literatürde çok sayıda eser bulunuyor. Ana akım tarih bilgisinin dışına çıkarak, dönemin aktörü olmasına rağmen bugüne kadar neredeyse hiç ele alınmamış ulusların ve olayların hikâyelerine ise pek az rastlanıyor. Claudio Magris'in *Bir Kılıç Üzerine Çıkarsamalar*'ı yirminci yüzyılın en trajik olaylarından birinin özellikli bir hikâyesi olarak karşımızda duruyor.

Krasnov'un ölümü üzerindeki sis perdesi rahibin araştırması-nın başlangıcını teşkil eder. Bu sisi çözerse dönemin belirsizliğinin de ortadan kalkacağını düşünür. Dönem ve Krasnov ile ilgili bulabildiği tüm kaynakları okur, inceler. Ulaştığı makaleler, kitaplar birbirini yalanlayan yazılarla doludur. Rahip olayın üzerinde bu kadar farklı iddia olmasının altında yatan nedeni merak eder. "Ben hakikati değil, hakikatin tahrif edilmesinin sebeplerini ve açıklamalarını arıyorum" der. Adeta bir tarihçi titizliğiyle çalışır. "Hakikatin tahrifatının bu ısrarlı ve azimli direnci beni de neredeyse tarihçi olmaya, olayların kendilerinden ziyade nasıl çarpıtıldıklarını yeniden kurgulayan amatör bir tarihçi olmaya itiyordu".

Meselenin merkezindeki Don Kazaklarının komutanı Pyotr Krasnov 1917 devriminde Rus ordusunun komutanlığına getirilmiş, Bolşeviklere karşı savaşmıştır. Daha sonraları ise karşı devrimci Beyaz hareketin liderlerinden biri olmuştur. Renkli bir hayat süren Krasnov, aynı zamanda tarihi birçok romana imza atmıştır. Yıllar sonra Naziler tarafından tekrar keşfedilip müttefikleri olan Kazak ordusunun başına getirilen Krasnov, yurt vaadiyle kandırılan ve türlü kötülöklere alet edilen bir ulusun atamanıdır. Hem dönemin hem de Krasnov'un kişiliğinin rahip üzerindeki etkisi çok büyüktür. "Sanki sadece dokuz gün boyunca hayatımla kesişen o olay en hakiki tarihimi kapsıyor ve varlığını yansıtıyordu" der. Öyle ki Krasnov'un yaşamının haritasını çıkarmakla kendi haritasını da çıkarabileceğine inanır. Yaşamdaki çabanın, kaçışın, kovalamacanın atamanın kişiliğinde vücut bulduğunu düşünür. Onda yaşamın bilgeliğinden bir kesit bulunduğuna inanır.

İsyankar ve avare Kazak ruhu

Rahibe göre Krasnov merhametli bir komutandır, Carnia'da yapılan şiddeti onaylamaz. Ancak elinden bir şey de gelmez çünkü kontrol Almanların elindedir. Çarlık Rusya'sı zamanında Çar'ın hizmetinde özgürlüğü hayal eden bir ulusun komutanı olarak tek hayali özgür Kazak birliğidir. Onları ana vatanlarından kilometrelerce uzağa getiren de

bu özgürlük tutkusudur. Krasnov'un kitapları "isyankâr ve avare Kazak ruhunun şanlı anısına yazılmış şiirdir". Devlet ve yasaya karşı çıkan steplerin özgürlüğü ele avuca gelmez. O "... sadece altındaki atı ve üstündeki Tanrı'yı tanıyan" bir özgürlüktür. Ancak rahip bu tutkunun, komutanı günaha ve köleliğe ittiğini ileri sürer. Führer'e ve faşizme teslim oluşu bunu kanıtlar. "...Krasnov maceranın, cesaretin ve geleneğin müdafaasını geleneğin ve maceranın en büyük düşmanı, hayatı, hor görülen demokrasilere atfedilenden çok daha katı bir şekilde, tekdüze hale getiren totaliter ve teknolojik Nazizm'de aramıştır". Böylece kılıcını istemeden özgürlüğe doğrultmuştur. Komutan da olsa her insan gibi hata yapar. Belki de rahibin Krasnov'da görüp hayran olduğu, o dimdik ve buyurgan tavrın altındaki insanlıktır.

İkinci Dünya Savaşı ve etkileri üzerine literatürde çok sayıda eser bulunuyor. Ana akım tarih bilgisinin dışına çıkarak, dönemin aktörü olmasına rağmen bugüne kadar neredeyse hiç ele alınmamış ulusların ve olayların hikâyelerine ise pek az rastlanıyor. Claudio Magris'in *Bir Kılıç Üzerine Çıkarsamalar*'ı yirminci yüzyılın en trajik olaylarından birinin özellikli bir hikâyesi olarak karşımızda duruyor. Gerçek ile kurmacanın iç içe geçtiği tarihin küçük ama derinlemesine anlatılarından biri olan kitap, okuyucunun rahiple birlikte tarihin farklı kaynaklarının labirentinde gerçeğin izini sürmesini sağlıyor. Üstelik bu macera, kitabın ana eksenini olan tarih bilgisinin güvenilirliği, yorumun gerçekliği, tahrifat derecesi gibi konuları mesele edinen ayrıcalıklı bir yolda ilerliyor. Tarihte doğruya ulaşmak bazen zor görünse de kitaptaki gibi bir tutkuya sahip olduktan sonra sabırla ilmek ilmek örülen çabaya değiyor doğrusu.. (♦♦♦)

BİR KILIÇ ÜZERİNE ÇIKARSAMALAR

Claudio Magris
ÇEV. Leyla Tonguç Basmacı
YKY 2020

ŞİR RAFİ

AHMET EDİP BAŞARAN

edipahmet97@hotmail.com

BİR YERYÜZÜ EŞİĞİ: ŞAHDAMAR-KÖRFEZ-SESLER

Sezai Karakoç şiiri geçmiş, şimdi ve gelecek arasında kurulması elzem bağları örmüş; tarihsel bir kesintiye ve hafıza kaybına uğrayan insana hakiki ve aşkın bir yol haritası sunabilmiş bir şirdir. Nasıl inançta, aşkıta bir ruh varsa geleneğe de bir ruh vardır. Sezai Karakoç için asıl mesele geleneği bu ruhla birlikte sürdürülebilmektir.

Sarısıcı ve ters yüz edici bir modernleşme tezğâhından geçen toplumlarda, gelenek en çok tartışılan kelimelerden biridir. Kimi, geleneği günü geçmiş, köhnemiş bir olgu diyerek elinin tersiyle iter; kimi de geleneği bir anakronizm tuzağına düşürerek biçimsel bir oyuna dönüştürür. Bu köklerini unutan tarihsizlikten, bu biçimsel ve haması şiir akrobasilerinden geriye ne kalabilirse artık. Gelenek bahsinde her halükarda sağlıklı bir yoruma muhtacdır. Modern Türk şiirinin tarihi aynı zamanda bu yorumun da bir tarihi olarak okunabilir. Çünkü modernleşme 'nasalımızın', iyisiyle kötüsüyle en berrak tebarüz ettiği alanlardan biri Türk şiiridir.

Sezai Karakoç şiirinin 'yerini' tespit ederken ilk elde bu hakikatten yola çıkmamız şart. Yani Karakoç şiirinin sadece içerik olarak değil dil olarak da durduğu yer, tam da gelenek dediğimiz bu damarın ortasıdır. Geleneğin şahdamardır Karakoç şiiri. Bunu neye dayanarak söylüyoruz? Elbette her zaman ve daima esere bakarak söylüyoruz. Sezai Karakoç şiiri geçmiş, şimdi ve gelecek arasında kurulması elzem

bağları örmüş; tarihsel bir kesintiye ve hafıza kaybına uğrayan insana hakiki ve aşkın bir yol haritası sunabilmiş bir şirdir. Nasıl inançta, aşkıta bir ruh varsa geleneğe de bir ruh vardır. Sezai Karakoç için asıl mesele geleneği bu ruhla birlikte sürdürülebilmektir. Karakoç, çağda, zamana, âna damgasını vuracak o 'modern dil' iste bu ruhla kaynaştırır. Ona göre yapılacak yenilik de, çoğu kez görüldüğü gibi, biçimde olan yenilik değil, ruhta yeniliktir. Ama bu yenilik, esasta, geleneğe karşı olmak değil, belki onun bıraktığı noktadan alıp ileri götürmektir şiiri.

Şahdamarını arayan ses

Mona Rosa’daki şiirlerin yazılış tarihlerine baktarsak, o dönem Türk şiirinde Garip hareketi bağlamında yaşanan tartışmalarca tarafını belli etmiş bir sair portresi görürüz. Yirmili yaşlarda yazılan, ilk gençlik tutkularının bir izdüşümü olan bu şiirlerde baskın kavram duyarlılıktır. Yani, Türk şiirinde sairaneliğe savaş açan ve şiiri gündelik dilin basitliğine indir-

geyen bir şiir ortamında *Monna Rosa* bir şairanelik ve duyarlılık şöleni olarak çıkar karşımıza. Karakoç şiirinde salt duygu değil düşünce de içten içe akan derin bir ırmaktır ve *Monna Rosa*'daki şiirler, gelmekte olan o büyük çağışının habercisi gibidir. İnsanı o "büyük fikre" hazırlayan bir duygusal açılma ve açılıştır *Monna Rosa*. Özel bir sohbetimizde Üstad, *Monna Rosa*'ya yaptığı bir atıfta şiirde geçen "tavuskuşu" imgesinin aslında bir Peygamber remzi olduğunu söylemişti. Bu atıfta Karakoç'un daha ilk şiirlerinde bile nasıl dopdolu bir bilinçle yola çıktığının izleri saklıdır.

İlk baskıları ayrı ayrı yapılan, daha sonra bir arada basılan *Körfez-Şahdamar-Sesler*, Üstadın bütün şiirlerini kronolojik olarak yeniden tasnif etmesiyle bir isim değişikliğine uğradı ve 8. baskıyla birlikte *Şahdamar-Körfez-Sesler* adını aldı. Bu kitaptaki şiirler toplamı ana ekseninde 2. Yeni şiir hareketinin genel şiir algısıyla örtüşük şiirlerdir. Zaten kitaptaki şiirler de -özellikle Sesler kitabı- 2. Yeni şiir hareketinin dolaşımında olduğu bir tarihsel süreç içinde yazılmıştır. Karakoç'un bu üç kitabı ikinci baskılarında bir araya getirmesinde de buna dair bir belirleme varmış gibi görünür.

Bununla birlikte Karakoç'un daha ilk şiirleriyle belirginleştiği şair karakteri, ŞKS ile özgün ve çarpıcı bir kimliğe bürünür. Karakoç şiirine duyarlılıkla birlikte kendilik ve özgünlük kavramları da girer. Bir eşikten geçerek o büyük yeryüzü şiirine doğru yürümeye başladığımızı hissederiz. Bu bağlamda kendi derdiyle ve meselesiyle örülü bir şiir dili kurar Karakoç. Kitabın açılış şiiri olan *Kar Şiiri*'nde insan-doğa-Tanrı denkleminde bir tutkuya ve adanışa şahitlik ederiz. Dıştaki tabiatı tahrip ederken aynı zamanda içteki tabiatı/doğallığı da tahrip eden bir içsizlik karşısında şair "anlama" fiiline yaptığı göndermeyle meselesini açık eder: "Her şeyi beni anlayınca anlayacaksın" (s.10) Anlam, Karakoç şiirinde insana her daim inancı ve yaratıcıyı hatırlatan ilahî bir pusula hükmündedir.

Ötesini Söylemeyeceğim

Sezai Karakoç şiirinde ya konuşan özne olarak ya da anlatılan özne olarak iki baskın imaj söz konusudur. Biri anne diğeri çocuk. ŞKS'deki Balkon, Ötesini Söylemeyeceğim, Anneler ve Çocuklar, Çocukluğumuz ve Bahçe Görmüş Çocukların Şiiri başlıklı şiirler bu imajların en yoğun kullanıldığı örneklerdir. Bana kalırsa anne imgesinde geleneği yani geçmiş, çocuk imgesinde ise şimdiyi ve geleceği okuruz. Taşdıkları özgül anlamlarıyla birlikte düşünüldüğünde anne ve çocuk saf, karşılıksız bir sevgi ve merhamet ekseninde buluşurlar. Karakoç şiirinin taşıdığı en temel hassalardan biri olan masumiyet, anne ve çocuk imgelerinin izleğinde daha bir belirginleşir.

ŞKS'deki şiirleri 2. Yeni yedeğinde değerlendirmenin beraberinde getireceği bazı riskler söz konusudur. Bu riskler imge estetiği, uzak çağrışım sarmalında bu şiirlerin meselesini göz ardı etme tavrında dışlaşır. 2. Yeni bir "yaşantı şiiri"dir. Anın çemberinde yaşanan zaman diliminin şiirleştirilmesi söz konusudur. Bunu bir zaaf olarak söylemediğim herhalde anlaşılmıştır. Karakoç şiiri bir yaşantıdan ziyade hayatın özüne dikkat kesilen bir ürperişle doludur. Duyar-

lılığın o büyük fikir ve inançla bezendiği şiir örneklerine baktığımızda ne demek istediğim daha sarıh anlaşılabilir. Kitaptaki en dikkat çekici şiirlerden biri olan Ötesini Söylemeyeceğim, çocukça (çocuksu değil!) bir duyarlılığın bir fikir ve en önemlisi bir kimlikle taçlandığı nefis örneklerden biridir. Bu şiirde çarpıcı olan bir çocuğun dilinden bir kimliğin veciz bir ifadesidir aslında: "Ama bizimki sizinkinden daha efendi daha utangaç" (s.21)

Bu kimliğin bir aidiyet ve mensubiyet bağı içinde verildiği şiir ise Şahdamar'dır. Şairin siz ve biz özelinde verdiği örnekler hâlihazırda bir reddin ve inkârın merkezinde konuşlanır. Aidiyet kavramını irdelerken de işbu red ve inkâr kavramlarını iyi ayırt etmek gerektiği kanısındayım. Hür, şartsız ve kayıtsız bir "siz" imgesine karşılık bir anlamla ve en önemlisi bir inançla mukayyet olan "biz" imgesi vardır. "Biz", örgütlenmiş kötülöklere, kayıtsızlıklara ve dayatılan hayat telakkilerine karşı saf bir inkârla doludur. "Biz"i sağaltan ve ayakta tutan da bu kurulu düzene isyan ve bu düzeni inkâr eden tavırda tebarüz eder: "Biz inkâr eder, şah inkârları severiz." Ve şairin bir ahiret düşüncesi olarak da okunabilecek hayatın devamlılığına dair tespitiyle taçlanan bir eşiğe geliriz burada: "Biz koşu bittikten sonra da koşan atlarız." Peki, niçin Şahdamar? Çünkü O, bize şahdamarımızdan daha yakındır.

Kitabın içinde bir belirleme yapmak gerekirse 2. Yeni'ye en çok yakın duran şiirlerin *Ses/ler* kitabında yoğunlaştığını görürüz. Bu da yukarıda andığım gibi tarihsel süreç içinde o zamana denk düşen şiirler toplamı olmasıyla ilgilidir daha çok. Karakoç'un *Ses/ler*'den sonra yayımlanan, "ilahî üçleme" diye isimlendirebileceğimiz üç uzun şiiri, gelenekle kurduğu imtizacın neredeyse tapu sicil defteri gibidir: *Hızır Kırk Saat*, *Taha'nın Kitabı*, *Gül Muştusu*. ŞKS'deki şiirler, bu sebepten bir yeryüzü eşiği olarak da okunabilir. Duyarlılığı aşkla ve rahmanî bir arayışla taçlandıran bakış acısı çağın karayılanlarına karşı bile merhametle yüklüdür: "Ve bütün varlığımı kara yılan seni çağırıyorum / Seni çağırıyorum parmaklarımdan süt içmeğe" (s.17) Hayat sulu sepken bir romantizm sirkisi değildir. Varoluş insanı tanıklığa çağırma-tadır ve aşk da bu yüzden kalpte bir çiçek gibi değil bir kurşun gibi taşınmaktadır. Çünkü aşkla ölmeyen (kurşun) henüz doğmamıştır. Diriliş de aşkın insandaki o kadim yürüyüşüdür. (●●●)

ŞAHDAMAR-KÖRFEZ-SESLER

Sezai Karakoç

DİRLİŞ YAYINLARI

GÜNCEL

MUSTAFA UÇURUM

mucurum@gmail.com

ŞEHİRLERİN GÖNÜL ANAHTARLARI

Hasibe Çerko, gezi yazılarını bir araya getirdiği *Kristal Kentler*'de şehirlerin klâsik tanıtımının ardına düşmüyor; şehrin ruhu ile kendi ruhunu bir coşku ile birleştirip şehirleri gezmiyor, adeta yaşıyor.

Şehir yazılarının tarihi çok eskilere dayanır. Gezmek, görmek ve seyahatten geriye kalan izlenimlerini paylaşmak insanın doğasında olan bir özelliği gibi aslında. Gezmek, ruha şifa olduğu kadar kelimelere de bir canlılık katıyor. Bunu, bilinen ilk seyyah olan Priskos'un sade anlatımında, İbni Batuta'nın hikmet dolu gezi yazılarında ya da Evliya Çelebi'nin şehirlere derin anlamlar yükleyen muhteşem seyahatnamesinde görmek mümkün.

Öykülerini büyük bir beğeni ile takip ettiğim Hasibe Çerko'nun *Kristal Kentler* isimli yeni kitabını görünce elbette klâsik gezi yazıları okumayacağımı tahmin ediyordum. Öykünün bilinen sınırlarını zorlayan ve kendi sesinin öykülerini yazan, bir ses ve pastoral şölen eşliğinde öyküler yazan Çerko'nun şehir yazıları da yine kendine has üslubu ile

dokunmuş bir özelliğe sahip. Hece Yayınları arasında çıkan *Kristal Kentler*, künyesinde belirtildiği üzere anlatı türünde bir kitap. Elbette şehirleri gezerken öykünün ruhuna dokunmayı ihmal etmemiş Çerko.

Edebiyatın birkaç türünde eser veren yazar ve şairlerde birbiriyle paslaşan anlatım zenginliğini özellikle okuyucular için bir kazanım olarak görüyorum. Bir şairin denemelerinin ya da öykülerinin şiir tadında olması gibi. Hasibe Çerko'nun şehir yazılarında da öykünün köşede bucakta karşımıza çıkması da bu güzelliğin bir tezahürü.

"Bin yıllardan süzülen yaşamın taş aydınlığıdır hisar." Kitap bu cümle ile başlıyor. Sıra dışı bir anlatımla karşı karşıya olduğumuzu daha girişten hissettiriyor yazar bize. Şehirlerin

Pocitelj, Sarajevo, Urfa, Blagaj, Halep, Yafa ve daha birçok şehir var yazarın kristal bir coşkuyla anlattığı. İçinizde sayısız renk, kulağınızda sizi uzak diyarlara davet eden bir ezgi eşliğinde bir şehirden başka bir şehre geçerken öyle bir huzura kavuşuyorsunuz ki masal gibi bir dünyada sanki uçan halının üstündesiniz. Tanıyıp bildiğiniz şehirlere bile farklı bir gözle bakmaya başlayacaksınız.

klâsik tanıtımının ardına düşmüyor Hasibe Çerko. Şehrin ruhu ile kendi ruhunu bir coşku ile birleştirip şehirleri gezmiyor, adeta yaşıyor. Bazen şehrin adına, sokağına, caddesine rastlayamıyoruz ama şehrin nefesini cümlelerin üzerinde hissediyoruz.

“Şimdi kum lekeli çiçek öbekleriyle bölünen bir keçi yolunda, bileğimdeki ezilme ağrısını yeniden şiddetli biçimde hissetmeye başlıyorum. O küçük maviliği elimde tutmamın tenimi iyice duyarlılaştırması yüzünden aşırı huzursuzum.”

“Düzgün taş merdivenli yollarda sıra sıra karanfiller ekili bir ev gözlerimi alıyor. Alçak damının ucunda hepsi bir tertip saydam taşlar yığılı. Evin dört duvarının taştan, çatısının taştan, çatıya örülmüş tek bacasının da taştan olduğunu söylesem nasıl duyarlar ki onu. Duymazlar asla.”

Şehrin sesini duymak

Kristal Kentler’i okuduktan sonra şehirlere bakış açınız değişebilir. Eğer bir şehre sadece yaşamak için bakıyorsanız, bu kesin. Büyülü bir gizem ve içsel bir tepki ile şehrin sesini duymaya başlayacaksınız şehrin de bir kalbi olduğuna inandığınız vakit. Çerko bunu hissettirmeye çalışmış kitabında. Onun öyküleri hakkında yazarken “pastoral bir şölen” ifadesini kullanmışım. Şimdi aynı şölen karşıladı beni.

“Dağ yollarının taşları arasında süzülen güllerle nehir kıyısı boyunca uzanan ısıltılı yemiş ağaçlarını nasıl unuturum! Dev dallarından genelde olgunlaşmamış meyvelerle yüklü kiraz salkımları sarmakta olan ileri kıyı kirazlarını, nehre doğru derinleşen patikaların bitiş çizgisinde kabukları ladin mi artık hangi ağacın lifleriyle bağlanmışsa asla çözülemeyen boş gezinti kayığını, taş yapıları, içerisinde yanan kocaman ateşte kırmızı alabalık pişirilen lokantaları da unutamam.”

Pocitelj, Sarajevo, Urfa, Blagaj, Halep, Yafa ve daha birçok şehir var yazarın kristal bir coşkuyla anlattığı. İçinizde sayısız renk, kulağınızda sizi uzak diyarlara davet eden bir ezgi eşliğinde bir şehirden başka bir şehre geçerken öyle bir huzura kavuşuyorsunuz ki masal gibi bir dünyada sanki uçan halının üstündesiniz. Tanıyıp bildiğiniz şehirlere bile farklı bir gözle bakmaya başlayacaksınız.

“Sarajevo. Göğün, alçaktan saran duru ve mavi salıntıları katıksız bir yansımayla akıyor tarihi çarşıda: dükkânların önünü altın uyum ezgilere boğuyor; madeni tınılarla eğiliyor küçücük pencerelerin ışıkları.”

Ayrıntıları önceleyen ve sembollerin sanatla iç içe geçtiği bir üslubu var Hasibe Çerko’nun. Betimlemelerini hayal gücü ile birleştirerek canlı bir anlatım yoğunluğunu hiç kaybetmeyen bir metaforun içinden sesleniyor gibi ruha dinginlik veriyor onun seslenişi. Kentler kristal bir hal alıyor, ruhun yansıması ile karşı karşıya olduğumuzu sürekli hatırlatıyor yazar. Sokaklar canlanıyor, kentin sesi bir çınlama gibi kalbimize değip duruyor.

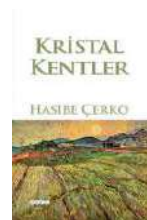
“Ah, sırların ihtişamı özlere, ışıklar ve sulardan üreyen balıklara, solduramayan renksiz gülün kuyusuna, sonra iplik iplik sarılan yollara, göğe açılan çiçeğe, küçük yeşil pencereleri tatlılaştıran suya... Bu kentin şarkısını söylüyorum.”

Kentlerle gönül bağı kurmak gibi bir içtenliği var Hasibe Çerko’nun. Kentle bütünleşen ve aradaki bağı güçlendirmek isteyen bir iç dökme bu. Klâsik bir gezi yazısındaki gibi şehir rehberliği yapmıyor yazar. Şehrin gönül anahtarını sunuyor okuyucuya.

“Aslında, her mekânı kendime ait kılmak ve zahmetsizce kapılıp gitmek için bin bir renkteki çeşitliliği yakalamak arzusundan vazgeçemiyorum ve işte yine hatıralarıma katıyorum yabancı olduğu kelimeleri.”

Farklı ve özgün bir üslupla karşılaşıp *Kristal Kentler*’i okuyanlar. Son söz kitabın arka kapak yazısı, Rasim Özdenören’den: Harciâlem kalıplara alışmış okurun onu hemen anlamasını beklemiyorum. Kimseye benzemiyor, ne Faulkner’a, ne Virginia Woolf’a... Yok, benzemiyor, fakat... Evrenin kendi varoluşuyla birleştiği, içinin evrene dönüştüğü sınırda kanat çırpır o. Tek başına, yazın eyleminin bilincinde doruklara mesken tutmuş bir ozan Çerko. Üstelik yerli, bizden, bizim...”

Kristal Kentler’in şarkısını Hasibe Çerko eşliğinde terennüm etmek için ve kentlere bir de kalbinizin sesiyle kulak vermek için bir davet içtenliğinde *Kristal Kentler*’le yol arkadaşı olabilirsiniz. <•••>

KRİSTAL KENTLER

Hasibe Çerko

HECE YAYINLARI 2020

MAÇA GİDİYORUZ

Kut dayı radyonun düğmesine basıyor. İbreyi çeviriyor. Hışırıltarı geçiyor ibre. Rusça haberlerin, Gürcüce ve Azerice nağmelerin, kulak tırmalayan metalik ses yumaklarının üzerinden kayıp geçiyor çabucak. Ve nihayet berraklaşıyor ses.

İdare lambasının civısını çevirip alevi yükseltiyorum.

Ninemin uyuduğundan eminim. Ağzı açık, göğüsünün üzerinde birleştirdiği elleri görünmez bir dalganın üstünde inip kalkıyor. Alevi aşağı çekip üstünden dikkatle geçiyorum. Terekteki küçük naylon yumagının içinden annemin resmini alıp yaka cebime yerleştiriyorum. En güçlü muskam o. Böyle zamanlarda annemin yanında olması iyi. Babamın eski paltosunu giyiyorum. Lastiklerimi yavaşça ayağıma geçirip kapının kargabumunu usulca kaldırıyorum. En zor kısmı menteselerin sesi. Uğraşıp en az hasarla atlatıyorum. Yeneden çekiyorum kapıyı. Dönüp uzun bir nefes alıyorum. Sert hava ciğerlerime saldırıyor. Köpeklerin kütbesinden naylon na sarılı paketi çekip çıkarıyorum. Koltuğumun altına sokup yürüyorum. Evleklerin uykulu sırtısını, koruk bahçeleri geçip, Ağa suyunun oluğuna varıyorum. Paketi yana koyup suyu dışıerin sızlaya sızlaya mideме indiriyorum. Daha bir diriliyorum. Yürümeye koyuluyorum yeniden. Tek tük evleri geçiyorum. Küçük kör tahta pencereли evlerinin önüne geliyorum. Macın başlamasına daha var. Taş basamakların orada duruyorum. Her şey yeniden tartıyorum. Ama hiçbir çözüme varanıyorum elbette. Yüreğim çıktı çıkacak. Hiçbir şeyden değil, sadece bilincimin alacakaranlığından cesaret alıp ilerliyorum. Kutların hep uzaktan gördüğün o gösterişli, boyalı ve yeni tahtadan yapılmış kapısının önündeyim. İçeriden sesler geliyor. Kut bir şeyler söylüyor, küfrediyor. Çay kaşığı sesleri. Selvi. Kalbım durdu duracak, işaret parmağımlı kıvrıp arkasıyla tıklatıyorum. Kimse nin duymamış olduğunu neden sonra fark ediyorum. Kapıyı yeniden çalmanın cesaret istiyor. Durup ortalığı dinliyorum. Biraz ileride, ay ışığının süphei aydınlığında bir hortum horuldayıp duruyor. Su sesi gecenin içinde. Parmagımla kapıyı çaldığımı sonradan fark edip ırkılıyorum. Sesler susuyor içeride. Sonra kapıya doğru ayak seslerini duyuorum. Dizlerimin bağı çözülüyor. Kenara çekilip taşların üstüne cöküyorum artık. Anahar kilidini içinde kırılmadan dönüor. Kapıyla birlikte muğlak bir ışık, beyaz, bir çarşaf gibi ilerleye kader uzuyor. Kapının eşğinde bir gölge. Elindeki gaz lambayı yukarı kaldırırken meraklı bir emekli manda gibi boynunu ilerleye uzatıyor. İçerisi sus pus. Bir ses geliyor sonra. Soruyor. Sorusunu bana tekarlıyor Kut dayı.

Yutkunup, "Benim..." diye mırıldanıyorum. Geri dönüp bakıyor. Yeniden bana dönüyor. Sessizliği soru ve merak dolu. İçeri giriyorum.

*

"Hava yenge mi yolladı seni ayoğlum, iyi oldun mı bakayım sen?" diye soruyor. Başım la onaylıyorum.

"... Ey.. pekey şimdi...?"

"Şaşkınlıktan ağzı açık.

"Yok..." diyorum içime boğulmuş sesimle, "... maç var da..."

Gırtlığının düğümünden zorlukla konuşuyorum. Gözlerim önmde, put gibi duruyorum. Nasıl bir belanın içine girdiğimi, kestirmeye çalışıyorum hâlâ. Boyumdan büyük işlere kalkışıyorum böyle. Kapıya bakıyorum. Hâlâ aralık duruyor. Bir anlık sessizlik. Dışardaki hortumun sesi geliyor. Yerin-den fırlasam, diye geçiriyorum içimden. Kut'un ne diyeceğini, nasıl davranacağını hesaplamıyorum. Kulaklarım aley almış vanıyor. Yutkun babam yutkun. Odun bacağımı peykennin kenarına, tandırın yanına uzatmış, önüne sehpa yerine konmuş küçük iskemlede çay içiyor Kut dayı. Öksürüyor, boğazını temizliyor gürültüyle. O arada Selvi iç odadan çıkıp geliyor. Kolundaki büyük gazyağı tenekesinde odun, çıra, tezek ve biraz da kuru cam filizi var. Ben yokmuşum gibi, ama yine de benim lafımı alarak dedesine soruyor, şımarık. Dedesi hafif tereddütlü, cevaplıyor.

"Var, he gizum... Alamanya'nun maçı var. Oyle mi ula?"

Bana dönüyor beklemediğim bir yumuşaklıkla. İhanamıyorum. Göz de mi kırıyor sanki? Bu ihtiyar yoksa kendiliğinde ağı akrep değil mi? Aman yarabbi! Başım la hızlı hızlı onaylıyorum. Böylece gelişimin nispeten kabul edilebilir nedeni ortaya çıkmış oluyor. Unutulmaz, tarifsiz bir heyecanlı dolup taşıyorum.

Selvi'yi, "Siz geçün bakayım odaya. Alamanya atarsa çağurunum, haydi artık anadın mı" diye hafiften paylaması bile umurumda değil artık. O anda orada, tandırın kenarına ilmiş, zorlukla nefes alıp veren bir skandalı döndüyorum. Aşık olduğum kızın evinde bulunduğum için töre skandalı bu. Kızın dedesinin Kut olmasından dolayı cesaret skandalı. Yakalanmış bulunan aşk mektubuma rağmen evlerine gittiğim için namus skandalı. Azılı bir aşık suçlusundan ninemin

dalgınlığıyla hastaya dönüştüğüm, fakat Kutların evinde yeniden suçluyla dönüştüğüm için belki hukuk ve sağlık skandalı. İkisi birlikte yani. Ya da hepsi birden.

Gel gelelim, Selvi'nin beni muhatap almayan, ama yine de beklemediğim bu yumuşak tavır Kut dayınıninkine ekleniyor ve iyiden iyiye serseme dönüyorum. Muhatap almayan derken, yani nasıl söylemeli, huzursuz, histerik bir aldırmaçlık ve onun yol açtığı, vücudunu dolduran kıpır kıpır cilve. Mesela kitaplarını getirmiş köyden. Şaşkınlıkla fark ediyorum. Matematik ve Hayat Bilgisi kitaplarını mahsustan unutmuş gibi önüne bırakıp kayboluyor. Çalışıyormuş. Gözdağı belki, bana. Demek Kut dayı ikide bir boşuna mühendis olacak benim kızım demişmiş. Öyle ya, her şeyi bilen Kut dayı belki derslerine de yardım ediyordur. Ama şu mühendis lafı iyiden iyiye cesaretimi kırıyor. O kelime Selvi'yi önümden alıp uzakta, yüksekte bir yere koyuyor. Zaten orada ya. Neyse. Çok geçmeden el ayak çekiliyor. Selvi'nin beklenmedik canlılık salgını iç odaya kadar sirayet ediyor. Tahta perdenin arkasından her şey duyuluyor. Küçük kardeşleri ve annesi, anneannesi. Yayla için büyük ve kesin bir statü işareti olan bu tek göz odada fısıltılar, kikirdemeler sürüp gidiyor. Sakine'nin paylayan sesi, suskunluk ve yeniden sökün eden gülüşmeler. Hepsi. Hepsi nasıl tatlı ve ruhuma baygınlık veriyor! Bir hülyaya dönüşüp bilincimin derinliklerine ılık ılık akıyor. Coşkudan içim daralıyor. Şimdiye kadar aynı göğün altında olmaklığımızın bile beni yerden yere vurduğu bu kızıla şimdi daha küçük bir aynı çatının altındayız. Bunalıyorum. Ama kalkıp gidemem de.

*

Kut dayı radyonun düğmesine basıyor. İbreyi çeviriyor. Hışırtıları geçiyor ibre. Rusça haberlerin, Gürcüce ve Azerice nağmelerin, kulak tırmalayan metalik ses yumaklarının üzerinden kayıp geçiyor çabucak. Ve nihayet berraklaşıyor ses. Maç henüz başlamamış. Ama spiker büyük ve tarihi bir olaya şahitlik etmenin hemen öncesinde, heyecandan tane tane konuşuyor. Bu doludizgin ölçülülük ikimizi de (ikimizi mi? -Ne garip!) hemen içine alıyor. Atmosfer bizi sarıp sarmalıyor. Selvi içeriden bağıyor. Almanya gol atarsa söyleyecekmiş dedesi. Kut Süleyman, koca Kut Süleyman dayı keyifle tabakasını arıyor. Tam tabakaya uzanacakken evin arkasındaki yoldan bir ses geliyor. Bir erkek sesi. "Ula bu saatta nerden gelur nere giderler bu millet, anadın mı...?" Sonra kendi cevaplıyor keyifle; "Dağda otlakta mal mul galdisa demek..."

Gözlerini tam indirirken üzerimde duralıyor bakışı. O anda fark ediyorum unuttuğumu. Koltuğumun altındaki yumruyu ve paketin üstüne yapışmış kolumun kaskatı kaldığını hissediyorum. Bir yumruya dönüşmüş ağırsını zorlukla açıp paketi Kut dayının önüne koyuyorum. Hayretle bakıyor iskemlenin üstüne koyduğum şeye. "Habu nedir uşağım, anadın mı?"

Anlatıyorum. Ben anlattıkça gaz lambasının bir kayalığı andıran suratı belli belirsiz yumuşuyor. Ne yapacağını bilemez halde kalakalıyor öylece. Duygulandığını hissediyorum. Ama renk vermeyeceğini adım gibi biliyorum. Konu açılmışken "Bizum millet" dediği ve hepsini kurşuna dizmek istediğinden emin olduğum çobanlara sunturlu bir küfür sallamakla yetiniyor. Ardından sanki bir parça insafa gelmiş, elindeki çay kaşığını büyüü bir peygamber değneğiymiş gibi havaya

kaldırıyor; "Bu millet millet diyil bu bizum millet -hillet bu medeniyetsuz deyyuslar, hillet... Hillet bular, anadın mı..."

Sesindeki bayrak indirmiş tonu seziyorum. İçimden geçiriyorum. Her gurur kırıklığına alışıyor insan. Hem de yakışksız biçimde. Boyun eğiyor. Ama Kut'un sesinde yine de direngen bir şey var. Yani gerçekte boyun eğdirilmiş olsa da prensipte üstün olduğunu bilmekten gelen bir vakar sinmiş üzerine. Onu gözlemeye, anlamaya çalışıyorum. O arada bir şey oluyor. Yukarıda, evin toprağa oturmuş yar duvarının üstünde bir kıkırdama gibi bir şey duyuluyor yine. Kulaklarımızı dikiyoruz ikimiz de. Kut dayı sesleri pek ayırt edemiyor veya pek orali değil. Maça dönüyoruz. Kut dayı paketi kenara koyarken aramızdaki bağın artık daha idare edilebilir bir güce eriştiğini hissediyorum. Görünüşe göre maç dışındaki dertlerimizi bir yana bırakıyoruz. Ateşin içindeki demlikten çay almamı istiyor. Su bardaklarından birini dolduruyorum. İkimiz arasında, hele günlerdir dolup dolup boşalamadığımız şu durumda, tehlikeli olabilecek bir karşılaşma böylece küçük bir barış bölgesine ulaşıyor. Kut dayı, daha iyi koşsun diye atın palanları nasıl çözülüp alınırsa radyonun plastik askısını ve muşamba kaplamasını öyle çıkarıyor. Sesi biraz daha açıyor. İçeridekiler de sus pus oluyor bu arada.

*

Batı Almanya 23. dakikada golü yiyor. Kut dayının gözlerinden gizli bir bulut geçiyor. Sigarasını tazeliyor. Oturuşunu değiştiriyor. Bıyıklarını belli belirsiz oynatıyor. Homurdanıyor. Yetmiyor bunlar ona. Gençlik hikayelerine dalıyor. Bir türlü sakinleşemiyor. "Eyyamdan" bile laf açmak istiyor. Böyle açık giderse kara güze kalmaz, bu güneş bayırı boza kesermiş. Ot kuruyunca nahir ne yiyecek? Bu ateş cörmeyi bile yalar yutarmış. Bataklıkları yani. Kara güzde otlaklar sararıp solduktan sonra bile yeşil kalan, elde kalan son sığınaklar cörmeler. Araya umudunu sıkıştırmadan edemiyor ama; "Alaman bu... Üst gelecek -çaresi yok..."

İçimden buna inanmaya çalışacağıma söz veriyorum. Maç umurumda değil gerçekte. Ama Selvi'yi sanki bu maçın sonucuna göre kazanacağım. "... üst gelecek mecbur, anadın mı..."

Okuyup adam olmamı öğütlüyor. Suratına bakıyorum. Lambanın ışığı sert bir kayalığı andıran suratına şimdi yalnızca gülünç bir yücelik veriyor. İlk kez, belli belirsiz bir acıma hissi yokluyor içimi. Bu, ona yumuşakça boyun eğmemi kolaylaştırıyor. Kabul ediyorum. "...Vee Maradona... sarı kart... itirazları sonucu değiş... görüyor sayın dinleyiciler... orada sert bir..."

Tezahürat radyodan taşı taşacak... Kut dayı, spikerin sık sık tekrarladığı yüz on dört bin seyircinin, birden patlayan sağanağı üzerine şöyle bir eğiliyor umutla. Kulağı tetikte, bekliyor. Diyalog olup olmadığını soruyorum, ama orali değil. Katılıp kalıyor bir süre umutla. Geri dönüyor, umudu azalmış. Neler olduğunu kestiremiyoruz pek. Radyonun arkasına iki fiske atıyor. Geri yaslanıp tabakasına uzanıyor. Sorumu yineliyorum. Diyalog mu oldu, diyorum.

"Anlamadım, anadın mı... ne diyanolu ula?" Bütün maçlarda diyalog olup olmadığını soruyorum. Maradona'yı çobanların kaybedip kaybetmediğini soruyorum. Yine anlamıyor. Uzatmıyorum. (•••)

GÜNCEL

ABDULLAH HARMANCI

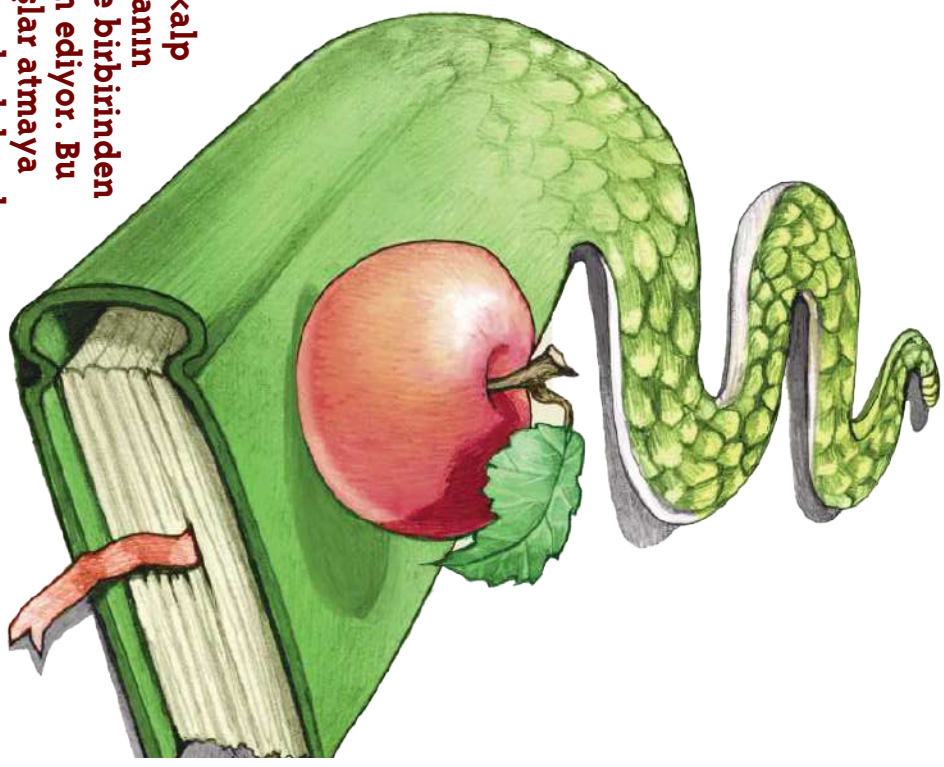
abdullah_harmanci@hotmail.com

3 KİTAP 1000 HAYAT

Her öykü kitabı, sayfaları arasında kalp atışlarını duyduğumuz yüzlerce insanın resmiyeceği gibi gelir bana. 2020'de birbirinden güzel öykü kitapları çıkmaya devam ediyor. Bu ay, bu kitaplardan üçüne kısa bakışlar atmaya çalışacağım. Bu üç kitap da, satırlarında dolaşırken zaman zaman kalp atışlarını hızlandırdı. Kitapların sayfalarında atan kalplerin sesi, kalbimin sesine karıştı.

Necati Mert'in ustalığı

Usta yazar Necati Mert altıncı öykü kitabını yayınladı. 1945 doğumlu olan yazarın ilk öyküsü 1972 yılında nesredilmişti. Öykü dışında da eleştiri ve inceleme kitapları olan yazarın ayrıca sehir tarihini üzerine, sehirçilik üzerine düşümlerinin eseri olan kitapları da bulunuyor. *Fincan Fincanla* ise yazarın bu sene yayımlanan son öykü kitabı. Mert, başından beri gösterdiği öykücülük özelliklerini bu kitabında da geliştirerek sürdürüyor. Kitabı bir bakıma "flaneur" bakışıyla da açıklamak mümkün. Özellikle Adapazarı sehirinde dolasan, çevresine ilişkin son derece dikkatli belirlemeleri olan, feleğin çemberinden geçmiş bir anlatıcı... Yalnızlık ve hasret çekiyor. Bu arada çevresindeki tiplerin portreliyor. Bence Mert'in ustalığında en çok ön plana çıkan özelliklerinden biri bu portreleme mahareti. Özellikle yaşlı insanlara ilişkin birkaç fırça darbesiyle resmettiği bu portreler, sokaktan kitaba düşmüş kadar gerçekçi ve güzel. Ama bütün olağanlığın ve sıradanlığın akışı içerisinde, birden karşımıza bir sıra dışılık çıkartıyor. Hayat da aynen böyledir. Her şey olağanmış gibi ilerlerken, birden olağan dışıyla karşılaşır ve hayrete düşeriz. Kitabın ilk beş öyküsünün oluşturduğu bölüm aynı zamanda bir "nehir öykü" ... 1920'li senelerden başlayan ve bir aile tarihçesi izlenimi uyandıran bu beş öykü, yazarın Adapazarı tarihine ve folklorüne hakimiyetini de gösteriyor. Üç nesil 20. asır içerisinde sahne alıyor ve yazarın kendisini

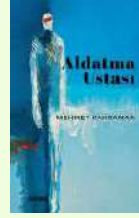
temsil ettiğini düşündüğüm Çetin'e kadar bu hikâye öyküleşiyor. Aslında Çetin'i tanımak, anlamak, yazarı da tanımak ve anlamak anlamına gelebilir. Mert öykücülüğünün bir başka özelliği de öykü girişlerinin ustaca kurgulanması. Birkâç kelimeyle bütün tablo okurun gözünün önüne seriliyor. Mert olaylara bir açıdan bakıp bir kesimi mahkûm etmek yerine, herkesi anlamaya çalışıyor. Örneğin nehir öyküde, Çetin, büyüklüklerini eleştirirken, karşısındaki kadın onları anlamamın da yollarını arıyor. İnsanların küçük şehirlerde yaşamalarının modern hayatın darbelerinden uzak kalmalarını sağlamadığını, bir başka deyişle yozlaşmanın ve yabancılaşmanın taşrada da kuvvetlenerek sürdüğünü gösteriyor. Aynı şehirde yaşayan anne ve oğul, uzun zamandır görüşemediklerinden yakınıyorlar. Şehirler kentleşiyor. Taşra, taşra olmaktan çıkıyor. Eski tüfek solcular, hapishane hatıralarını aktarıyorlar. Necati Mert, kendi gözlemleri ve tecrübelerini öykünün herkesine ulaşan büyükü mercüğinden geçirmesini biliyor.

Kahraman'ın soruları

Mehmet Kahraman ilk öykü kitabını 2014'te yayınlamıştı. O günden itibaren yazı hayatında ciddi bir ritim tutturdu. 2020 itibarıyla yeni öykü koleksiyonunu -dördüncü kitabını- neşretti: *Aldatma Ustası*. Bu yeni koleksiyonun iki ana kanal tarafından domine edildiğini söylemek mümkün. Bunlardan ilki "orta yaşlılık" diye ifade edebileceğimiz bir ruh halinin verimleri. "Tanrı'nın Eli" öyküsü bahsettiğim orta yaşlılığın doğurduğu ilginç sonuçlara örnek olabilir. Yaşadığı hayatın kendisini bir köşeye sıkıştırdığını düşünen elli yaşındaki anlatıcı, kendine bir çıkış arar. Modern hayatın bir hapisane olduğunu söyleyen Foucault'yu doğrularcasına, ruhunun bu hayat içerisinde sıkıştığını hissetmektedir. Çevresindeki insanların haklı veya haksız sebeplerle anlatıcıya karşı çıkışları onu patolojik bir çizgiye çeker. Sükûnet arayışına karşılık bulamaması kahramanımızı anormalleştirir. Modern hayatla sıkışmış bizlerin belki de her gün aklımızdan geçirdiğimiz "kaçış" duygusunu ele alan öykünün meseleleri, "orta yaşlılık sorunu" olmaktan çok daha derinlere iner. "Sahnedekiler" öyküsü de bu damarın sonuçlarından biridir. İnsan yaş aldıkça hayatta mesafe de kat eder ve bu süreç her insanı belki oranda kirlendirir. Dünya nimetlerine sahip olan bunlara alışan insanlar konformizmin çengeline yaşamaya başlarlar.

Gene bu öykü dosyasını belirleyen kanallardan diğeri de hemen bütün Mehmet Kahraman öykülerinde görüldüğü muhafazakârlığın tezahürleridir. Yazarın bu muhafazakârlık halini sorgulayan veya bu çemberin dışına çıkmaya çalışan metinleri onu gene de muhafazakâr alanın dışına taşımaz. Ne yazarsa yazsın, yazdıklarını öykü türünün genel çerçevesini zedelemeyen inşa eder. Okuru bir final anına hazırlayan, gerilimli, sürpriz finaller içeren öyküler değildir bunlar. Kahramanlarının iç dünyalarını bize açan, yoğunluklu metinlerdir. "Ele Geçirilmiş Bir Gün" gibi, okuru şaşırtan, olay örgüsünde bir açık alan bırakarak halkayı tamamlamadan öyküyü sonlandıran ve zihnimize bir soru işaretine dönüşerek nihayete eren yeni anlatım denemeleri olarak düşünebileceğimiz öyküleri ilgi çekicidir. Ya da "Anastasya" öyküsünde olduğu gibi, yazarın kendi öyküsünün sosyolojik çerçevesini veya çevresini kırarak ilerlemeye çalıştığı görülür.

ALDATMA USTASI

Mehmet Kahraman
HECE YAYINLARI 2020

Başpınar'ın hikâyesi

Mustafa Başpınar'ın yeni öykülerini içeren *Eksile Eksile* derininde barındırdığı muhalif, eleştirel izleyle dikkat çekiyor. Toplumsal, bazen politik, bazen bireysel konuların ele alındığı kitapta özellikle toplumsal veya siyasi içerikli öykülerin "devlet karşısında toplum"u ya da bireyi, insanın çaresiz bırakılışını işlediği söylenebilir. 1990'lardan anımsadığımız terör örgütünün etki alanını azaltmak amacıyla devlet eliyle yakılan köyler kitabın ele aldığı konulardan biri. Daha çok yakın zamanda şahit olduğumuz "hendek kazma" şeklinde tezahür eden terör olayları da aynı öyküye bağlanan başka bir toplumsal yarayı işler. Bazen devletin yanlış uygulamaları bazense terör örgütü, insanlara hayatı yaşanmaz kılar. Devletin maden çıkarma örgütlenmesini sistemli bir biçimde yerine getirememesi, birçok işçinin canlarından olmasına sebep olur. Madencilerin çalışma şartları göçük altında kalarak can veren bir işçinin dilinden anlatılırken, bu dramatik olay her şeyin bir ailenin merceğinden verilmesiyle dramatik tonunu artırır. İşçi, gerisinde hem kızını, hem karısını hem de annesini bırakır. Başpınar'ın birçok öyküsünde olaylar nasıl gelişirse gelişsin bir aile içinde yansımaları ile birlikte sunulur. Sonu güzel biten bir trafik kazası öyküsü de, terör olaylarını içeren öyküler de sonuçta bir ailenin deneyimleri veya gözlemleri üzerinden verilir. Bu, Başpınar'ın dünyaya

ve hayata nasıl baktığını açıklayan bir durumdur. Aile onun için her şeydir. Zaman zaman bir aile babasının hayıflanmaları gibi sevimli, iyimser, minimal bir dünya öykülenirken, zaman zaman ailenin verdiği can kayıpları bu güneşli havayı birden acımasızlaştırır. Başpınar, insaf çizgisinden ayrılmassa da, toplumsal, politik aksaklıkları kaleme getirmekten çekinmez. Devletin işleyişi sırasında ucu bireye dokunan aksaklıkları görür ve gösterir. Bunu yaparken kitlelerin veya insanların masum olduğunu da düşünmez. Onları da kendi iç çelişkileri içinde yakalar. Kendi eşi için adalet arayan bir kadın, başka birinin işsiz kalışı karşısında gayet umursamaz ve keyfidir. İyicil ve iyimser bir bakış anında kana bulanmış, korkunç bir manzara ile karşılaşır. Bir anlamda bu iki sahneyi yan yana vererek Başpınar olayların okur üzerindeki şiddetini artırmayı planlar.

EKSİLE EKSİLE

Mustafa Başpınar
İZ YAYINCILIK 2020

“GELENEK” TASAVVURUNUN TEMSİLCİSİ: RENÉ GUÉNON

Yirminci yüzyıl İslam entelektüel atlasında derin izler bırakan René Guénon buhranla geçen 1900’lerde yazılarıyla asli anlamda bir “geleneek” ruhu ortaya koymuştur. Etkisi günümüze kadar ulaşan Müslüman bir Fransız mütefekkir olarak karşımıza çıkan Guénon’un işlevi, çok sayıda sahte din ve sapkınlıkla örülü bir çağ olan yirminci yüzyıl insanına öncelikle İlahî bir müdahalenin varlığını hatırlatmak olmuştur.

1900’ler: Buhranla geçen yıllar

Bir yandan savaşlar diğer yandan Aydınlanma sonrası kaotik bir sürecin ürünü düşüncelerle sarmalanan 1900’lerin başlarında, isttilalarla uğraşan Doğu ve nereye sığınacağını bilemeyen içler acısı bir Batı manzarası ile karşılaşsınız. Akınlı ve gönüllü hakikate acmaya hevesli az sayıda kişi içine şartlar daha da çetin görünmektedir. Nispeten yakın sayılabilecek bu dönemde topluma yön verebilecek “aydın”ların miras bıraktıkları göz önünde bulundurulduğunda, durumun vahameti daha anlaşılır olmaktadır. Böylesi bir buhran döneminde yazılarıyla asli anlamda bir “geleneek” tasavvuru ortaya koyan René Guénon, etkisi günümüze kadar ulaşan Müslüman bir Fransız mütefekkir olarak karşımıza çıkmaktadır.

Okul yılları

Hayatının ilk dönemiyle alakalı bildiklerimiz, çok konusmay seven bir kişi olmayışı nedeniyle oldukça kısıtlıdır. Guénon’un hayatının sonraki bölümleri ise daha çok matbu eserleri ve matbu olmayan eserleri olarak addedilebilecek kendisinden etkilenen önemli fikir adamlarının aktarıklarıyla daha zengin hale gelir. René-Jean-Marie-Joseph Guénon 15 Kasım 1886’da Blois, Fransa’da Katolik bir muhitte dünyaya gelmiştir. 1898’de ilköğrenimini tamamladıktan sonra 1902 yılında Augustine Thierry Koleji’ne kaydolarak retorik ve ardından felsefe bölümüne geçer. Guénon, özellikle

matematik alanına Allah vergisi bir kabiliyete sahip olsa da küçüklüğünden itibaren sağlıklı elvermediği için öğrenimi istediği seviyede ilerlemez.

Bozulmamış Doğu ve gelenekleri

20’li yaşların sonlarına doğru Batıda hüküm süren buhranla alakalı kafa yormaya başlar. Bazı okültist gruplara dahil olsa da buhrandan çıksın ancak hakikate yönelmeyle mümkün olabileceğini düşünmektedir. O dönem adet olduğu üzere

René Guénon

1920'lerden itibaren kitapları yayınlanan Guénon, hikemî ve ezoterik bir hayat tarzına yönelmiş ve artık felsefe ve metafizik alanında tanınan bir yazar haline gelmiştir. *Regnabit* ve *La Gnose* isimli dergilerde bu bakış açısıyla çok sayıda makale kaleme alır. *Haç Sembolizmi* isimli eserinin 1931 tarihli nüshasının girişinde, 1912 yılı itibarıyla İslam'ı seçtiğini ifade etmiştir. İsveçli bir ressam olan Ivan Gustav Aguéli vasıtasıyla Mısırlı Şazeli meşâyihından Abdurrahman Eliş (Aliş) el-Kebir'e intisap ederek Abdolvâhid Yahyâ ismini alır.

Doğu geleneklerini incelemeye koyulur. Hinduzim, Taoizm ve İslam gibi saflığını yitirmemiş gelenekler, ona göre çıkış yolunu işaret etmektedir. Rivayete göre Hindu-Advaita Ekolü'ne mensup bir grupla görüşür. Artık hakikat yönelimli bir bakış açısı gelişmeye başlayan Guénon'a göre, dine yönelik önyargılar özellikle o dönem Fransa'daki sözde entelijansiya arasında en üst seviyesine ulaşmıştır. Fakat hakikatin ne olduğu bu dönemde anlatılabilirse, söz konusu önyargılar da bertaraf edilebilecektir. 1912-1930 yılları arasında Sorbonne'da derslere katılmış, sosyal ve entelektüel çevrelerle yoğun temasta bulunmuştur. 1920'lerden itibaren kitapları yayınlanan Guénon, hikemî ve ezoterik bir hayat tarzına yönelmiş ve artık felsefe ve metafizik alanında tanınan bir yazar haline gelmiştir. *Regnabit* ve *La Gnose* isimli dergilerde bu bakış açısıyla çok sayıda makale kaleme alır. *Haç Sembolizmi* isimli eserinin 1931 tarihli nüshasının girişinde, 1912 yılı itibarıyla İslam'ı seçtiğini ifade etmiştir. İlk evliliğini bu dönemde yaptıktan sonra İsveçli bir ressam olan Ivan Gustav Aguéli vasıtasıyla Mısırlı Şazeli meşâyihından Abdurrahman Eliş (Aliş) el-Kebir'e intisap ederek *Abdolvâhid Yahyâ* ismini alır.

Kahire: Yeni bir muhit

René Guénon için ilk eşinin ölümünün ardından 1930'da Paris'ten ayrılarak Kahire'ye yerleşmesi bir dönüm noktasıdır. Vefatına kadar 21 yılını geçireceği bu yeni İslam yurdunda, gözden ırak bir şekilde uzlet içinde yaşamaya koyulur. Öyle ki onun eserlerini okuyan bir komşusu yıllar sonra eserlerin yazarının bitişikteki evde yaşadığını fark edecektir. Seyyid Hüseyin Camii karşısında bir otelde yaşamaya başlayan Guénon, Cami'ye gidip gelirken Şeyh Muhammed İbrahim'le tanışır ve 1934'de Şeyh'in bir akrabasıyla evlenir. Dış dünya ile irtibatı öylesine sınırlıdır ki kendi adresi üzerinden değil yalnızca bir posta kutusu aracılığıyla mektuplaşmaktadır. İlk evliliğinden çocuğu olmayan Guénon'un bu evliliğinden dört çocuğu olmuştur.

Yoğun telifatla geçen yıllar

Daha sonra Guénon'un başını çektiği "Gelenekselci Ekol"ün sözcülerinden Martin Lings 1939'da Kahire'de bir üniversitede ders vermeye başlar ve Guénon'u sıkça ziyaret fırsatı bulur. Frithjof Schuon, Marco Pallis ve A. K. Coomaraswamy gibi mütefekkirler Guénon'u bu yeni yurdunda ziyaret ederler. Guénon'un bu süreçte yazıları *Voile d'Isis* isimli der-

gide görülür. Derginin ismi 1937'de *Etudes Traditionnelles* olarak değişir ve bu dergide çok sayıda makalesi yayınlanır. Ardından Türkçe dahil birçok dile tercüme edilen *Niceliğin Egemenliği* ve *Çağın Alametleri*, *Manevi İlimlere Giriş*, *Doğu ve Batı*, *Dante ve Ortaçağ'da Dini Sembolizm*, *Modern Dünyanın Bunalımı*, *Âlemin Hükümdarı* gibi çok sayıda eser bırakan René Guénon, yirminci yüzyıl İslam entelektüel atlasında derin izler bırakır. 7 Ocak 1950'de uzunca süre mustarip olduğu rahatsızlığının ardından "En nefsu halas" diyerek fani alemden ayrılır.

Guénon'dan bize kalan

Guénon'un işlevi, çok sayıda sahte din ve sapkınlıkla örülü bir çağ olan yirminci yüzyıl insanına öncelikle ilahî bir müdahalenin varlığını ve ikinci olarak da vahyolunan ilahî hakikati bir nesilden diğerine intikal ettiren bir "gelenek"i tazammun ettiren *ortodoksi* ihtiyacını hatırlatmak olmuştur. Ezeli din ya da ezeli hikmet gibi kavramlar etrafında şekillenen bu anlayış, daha sonra Frithjof Schuon ve Martin Lings gibi aynı ekolden gelen mütefekkirlerin farklı bakış açılarıyla daha kıvamlı hale getirilmiştir. Dinin insanın kurtuluşundaki yeri ve bunun ötesinde insanın Cennet'ten hubûtu ya da inşinin ardından tekrar fitrî, *primordiyal* haline dönüşünün yanı sıra "kendini bilme"nin gerçekleştirilmesi yani *tahakkuk* yolu olan marifet gibi imkânlarla nasıl ulaşılacağı ortaya konmuştur. İlahi kökenli saf hakikatin nesilden nesile intikali olan *gelenek*, kurtuluşun da anahtarındır. Yazıları semboller ve anlamları ile inisiyasyonun merkeziliğine odaklanan Guénon, inisiyasyonun bu merkezî konumundan hareketle her dinin zahiri ve batını yönleri olduğunu, İslam'da ise bu iki yönün ayrık değil bir kumaşın iki yüzü gibi tezahür ettiğini vurgulamıştır. Sahih bir yolda ancak ehliyet sahibi müşhidlerle ilerlenebileceğini ifade eden René Guénon, fikirleri ve takipçileriyle özlemine duyduğumuz akl-ı selim ve kalb-i selim üzere nasıl yol alınabileceğini göstermeye çalışan bir mütefekkir olarak düşünce dünyamızda önemli bir yere sahiptir. (•••)

SANAT

SAMED KARAGÖZ

samedkaragoz@gmail.com

MUALLAKTA FİKRET MUALLA

Hiçbir ressamın etkisinde kalmayan, hiçbir resim akımına kendini dahil etmeyen, kendine has bir çizgisi olan Fikret Mualla hem eserleri hem de büyük sıkıntılar yaşadığı hayatıyla genç sanatçılara ne olursa olsun sanatlarında ısrar etmelerinin ilhamını veriyor.

“Her yerde olduğu gibi Fransa’da da bir artistin eserleri Bila kaydı şart hürmet görmesi için vefat etmiş olması lazımdır” diyor Fikret Mualla. Semiha Berksoy’a yazdığı bir mektupta,

Her şey normal olsaydı ve Covid-19 salgınıyla karşılaşmamış olsaydık İzmir’de bulunan FOLKART Gallery’de düzenlenen “Yalnız ve Yaralı Bir Hayat” başlığını taşıyan Fikret Mualla sergisini ziyaret etmeyi planlıyordum. 28 Şubat tarihinde açılan serginin 17 Mayıs’a kadar devam etmesi planlanıyordu. Ama salgın nedeniyle bütün sergiler gibi bu sergi de erkenden kapandı. İnsallah salgın biter de sergi yeniden sanat severlerle buluşur.

Bu sergi vesilesiyle yayımlanan yaklaşık 400 sayfalık katalogta sadece sergide yer alan eserler değil Fikret Mualla’nın hayatı ve sanatıyla alakalı son derece önemli yazılara başta Ara Güler’in çektiği diğer Fikret Mualla fotoğrafları da eşlik ediyor.

“Ömrüm pentür yapmak, desen çizmekle geçiyor”

Bohem bir hayat yaşayan sanatçı, ki mizacından dolayı başka türlü süzaten mümkün değildir, 1903’te İstanbul’da dünyaya geliyor. 1967 yılında Fransa’da bir hastanede tek başına vefat ediyor ve kimsesizler mezarlığına defnediliyor. Arada yaşananları bilmesek bile sanatçının bugünkü tanınırlığını düşündüğümüz zaman hayatı boyunca büyük sıkıntılar çektiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

1946 yılında arkadaşı Fikret Adil’e yazdığı bir mektupta içinde bulunduğu durumu şu sözlerle aktarıyor:

“Pentüre hayatımı kazanıyorum. Daha ziyade kendimi öldürüyorum. Elimdeki avucumdaki, ne ölecek ne de yaşayacak kadardır. Üstüm başım bitik, ne elbisem kaldı ne de cama-sırım, kıs fena halde geldi. Müsait ve biraz sehavetli bir satış

yapmak çarelerini arıyorum. Ömrüm pentür yapmak, desen çizmekle geçiyor. Paris’in üçü bir köşesinde dünyadan uzaklaşmakla uğraşıyorum. Maddi mücadele yoruyor. Sanat bu vaveylâ âlemde tıpkı bir kedi miyavlaması gibi geliyor bu âlem insanlarına.

Süksem olmuyor sanma fakat manevi. Söyle bir gökyüzü açılıp yüz bin franklık bir portföy inniyor yanıma.”

Bu ve bunun gibi birçok sıkıntılı mektup yazar Fikret Mualla. Yaptığı işten vazgeçmeyi asla düşünmez. Babasının mühendislik eğitimi alması ve dil öğrenmesi için gönderdiği İsviçre’den ressam olmak amacıyla Almanya’ya geçer orada

İzmir FOLKART Gallery’de düzenlenen ancak salgın nedeniyle erkenden kapanmak durumunda kalan “Yalnız ve Yaralı Bir Hayat” başlığını taşıyan Fikret Mualla sergisi vesilesiyle yayımlanan yaklaşık 400 sayfalık katalog sanatçıyı yakından tanımamıza vesile oluyor. Katalogda sadece sergide yer alan eserler değil Fikret Mualla’nın hayatı ve sanatıyla alakalı son derece önemli yazılara başta Ara Güler’in çektiği diğer Fikret Mualla fotoğrafları da eşlik ediyor.

sanat eğitimi alır. Ama aldığı eğitim neticesinde Akademi’de “ressam” olarak kabul görmez. Grafiker ve desinatördür o. Bu yüzden de önce Galatasaray Lisesi’ne ardından da Balıkesir Lisesi’ne resim öğretmenini görevlendirilir. Ta Almanya yıllarından başlayan alkol bağımlılığı vardır. İstanbul’da olduğu dönemde Beyoğlu’nda yaşar.

İstanbul Şehir Tiyatrosu’nda sahnelenen “Lüküs Hayat”, “Deli Dolu”, “Saz Caz” gibi operetlerin kostümlerini çizer ama bunlar onun için yeterli değildir. Onun için önemli olan resimdir ve ressam olarak anılmaktır. Ressam olarak da kendine has bir çizgisi vardır. Hiçbir ressamın etkisinde kalmamıştır, hiçbir resim akımına kendini dahil etmemiştir. İlla ki bir akıma benzetilecekse bence Henri Matisse’in de yer aldığı fovizme yakın gösterilebilir.

60’lara kadar eski yazıyı kullanır

“Resim yaparken ibadet eder gibi, sükutu beynimin tepesinde, saçlarımın dibinde hissetmezsem, o zaman bilirim ki yanlış bir işle meşgulüm veya işgal etmişimdir” diyecek kadar yaptığı işe tutkuyla sarılır.

Dönemin herhangi bir Batı ülkesinde eğitim almış hemen hemen tüm Türk ressamı gibi o da Cumhuriyet’in kuruluşunda ve yapılan inkılaplarda, harf inkılabı da dahil olmak üzere Mustafa Kemal Atatürk’ü desteklemiştir. 1938 yılında Ses dergisinde çıkan bir yazısında “Mili Eğitim Bakanlığı Türkçe yazı için Lâtin alfabesinden Türkçeye karşılık arıyor. Türkçeyi Lâtin harfleriyle yazmamız fazla gecikmeyecek” diye yazmasına rağmen katalogda da örneklerini görebileceğimiz mektuplarında en azından 1960’lara kadar eski yazıyı kullanmıştır.

Doğan Hızlan’ın yazısıyla başlayan katalog, ki bu yazı aslında FOLKART Gallery’nin İzmir’de bir sanat merkezi kurmasını da içerdiği için ayrıca önemli, sanat eleştirmeni Evrim Altuğ’un Hâlâ Paletinın Götdürdüğü Yerdeyiz başlıklı yazısıyla devam ediyor. Hıfzı Topuz’un, ki Fikret Mualla Türk basınında ilk kez onun sayesinde görünür olmuştur, Mualla’yla yaptığı röportajlardan bir kesit sunması sanatçıyı yakından tanıma imkanı veriyor. Dr. Safder Tarım ve emekli büyükelçi Namık Kemal Yolga’nın anıları da birincil kaynaklardan sanatçıyı anlamaya yardımcı oluyor. Son olarak sanatçı, Hıfzı Topuz ve Dr. Safder Tarım’e yazdığı mektuplarda doğrudan sanatını ve yaşantısını anlatıyor. Youki Desnos’un 1958 tarihli katalog yazısı Türkiye’de kıymeti bilinmezken Paris’te, arzu ettiği kadar olmasa da, gördüğü ilgiyi kayıt altına alıyor.

Genç sanatçılara sanatlarında ısrar etmelerinin neticelerini geç de olsa bir gün alacaklarını göstermesi açısından Fikret Mualla’nın eserlerini ve hayatını incelemelerini tavsiye ederim. (●●●)

NORMAL İNSANLAR, KUZEY TEKİNOĞLU VE YALNIZ BİR CİMRİ

ÇİZİM: Onur Aşkın

daha fazlası için: sabitfikir.com

Yirmi dokuz yaşındaki Sally Rooney bir hayli konuşuluyor. *Normal İnsanlar* kitabının şimdi dizisi de geldiğine göre, ismini daha sık duyacağız. *Normal İnsanlar*'da, basitçe, bir çift anlatılıyor; Connell ve Marianne. Connell okulun popüler öğrencisi ama fakir, Marianne ise içedönük ve zengin. Pek denememiş, özgün bir aşk hikâyesi anlayacağınız.

Connell fakir bir genç. Üstelik annesi hoşlandığı kadının, Marianne'in evinde çalışıyor. Connell'in Marianne'le ilişkisi, Connell'in kendi kendine koyduğu *yasaklara* sınırlanmış durumda; çünkü Connell, -Y kusağının asla izlenmediği- olasılıkla ailesinin evinde rastladığı, soap-opera'lardan görüldüğü kahramanlardan öğrendiklerini tekrarlıyor. Hayır diyor sürekli, o zengin, sen fakirsin, bu imkânsız bir aşk.

Connell ve Marianne'in aralarında bir ilişki başlıyor. Lise bitiyor, Connell ile Marianne aynı üniversiteye gidiyorlar ve fakat Connell orada da yoksul bir genç olduğunu unutmuyor. Arada sırada, belki unutturum korkusundan olacak, tekrarlıyor ve "Marianne'in annesinin kendi annesine yerleri şilsin ve çamaşırları assın diye para verdiğini" (s.126), "çulsuzun teki" olduğunu, Marianne'in "onu kayak tatillerine çıkaracak bir sevgili" istediğini kuruyor kafasında (s.128).

Marianne ise mutsuz ve içine kapanık. Zengin bir aileden

geldiği için olmalı, *hayli*, ailesi kötü bir aile. Ona neredeyse işkence eden bir abisi var ve annesi de ilgi göstermiyor. Connell'in fakirliği nasıl "O çok daha iyilerine layık" seviyesinde bir banallikle örülmüşse, Marianne'in ailesi de aynı banallikte bir sevtanilikle örülü: "Nefret ediyorlar benden" diyor Marianne. "Eve en son gittiğinde ağabeyim kendimi öldürmemi söyledi", "Ölsen kimse'nin özlemeyeceğini çünkü arkadaşım olmadığını söyledi", "Galiba [annem de] cesaretlendirmesine şu kızı gibi bir şey söyledi." (s.183)

Sally Rooney, karakterlerini Türk dizi ve filmlerinden almışa benziyor. Öyle ki Marianne, büyük olasılıkla *Sodom'un 120 Günü*'nü izleyerek idman yapmış ailesiyle yaşadıklarını anlattığında, Connell, "dilini damağında gezdiriyor", bir süre sonra "burnundan içeri ağır bir nefes alıyor, sonra dudaklarının arasından veriyor" (s.183) Connell'in yoksulluğunu unutmamasına, Kuzey Tekinoğluvarı maço mimikler de eşlik ediyor. Rooney'nin yazmadığı kısımlarda ses çıkarak

dişinin arasındaki et parçasını çıkarıyor belki ve boynunu kütletiyor. Ama daha *komplike* bir karakter olduğu için, bu tavırları hafif tutması uygun görülmüş.

“Beni kabul eden bir kulübe asla üye olmam”

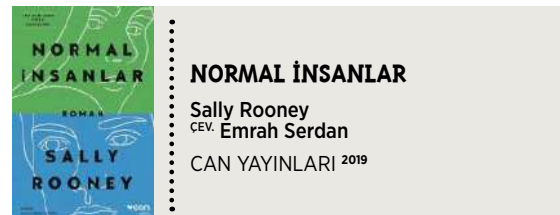
Üniversitede, bu iki sorunlu karakterimiz, Connell ve Marianne, yine bir ayrıl bir barış ilişkiye dalyorlar. Bunun sebebi büyük ölçüde Connell. “Bazen Tanrı’nın seni benim için yarattığını düşünüyorum” diyor Marianne’e. (s.117) Öyle büyük aşık. Ama Marianne kendisine bir adım attığı anda uzaklaşıyor. Tavrı Groucho Marx’a mal edilen o şakadan ibaret: “Beni kabul eden bir kulübe asla üye olmam.” Beni beğenen bir kadınla nasıl sevgili olabilirim ki? Marianne’e duyduğu arzu, Lacancı o meşhur örneği hatırlatıyor: Tatmin duygusu, arzuladığı nesneyi yasak bir olguya çevirmesinde yatan yalnız bir cimri. Eve girip kapıları kilitliyor, sandığı acı saklı nesnesine bakıyor ve öylece seyrediyor. Onu seyrettiği ve asla ulaşamadığı sürece nesne onun için bir arzu nesnesi olarak kalmaya devam edecek. Öyle ki bir gün sevişirlerken, Marianne, Connell’dan kendisine tokat atmasını istiyor. Connell bunu reddediyor; bir yerde durmayı bilmeli ve yasaya uymalı. Çünkü tokat yemeyi isteyen Marianne olduğunda ihlal edilen olmaktan çıkacak, arzuyu mümkün kılan yasaklama kendini yok edecek.

Tüm bu fakir oğlan-zengin kız kavuşamamazlığına bir de Sally Rooney ekleniyor. Sally karakterleri sevmiyor olsa gerek, Marianne ve Connell’in birleşmesini istemiyor. Arzu tatmin edilir gibi olduğu anda birkaç küçük ve sebepsiz hamleyle kahramanlarımızı yine ayrı düşürüyor. Bunlardan en önemli ve can sıkıcı olanıysa kahramanların birbirleriyle yazar istediğinde (bir mantık dahilinde olması şart değil) hiçbir şey konuşmamaları ya da birbirlerini yanlış anlamaları. Rooney, karakterlerden birine okulu, diğerine evi terk ettiriyor, iki karakterin iletişimini kesiyor. Şöyle bir sahne var mesela: “Çekip gitmedim, sigara içme alanına gidelim mi diye sordum, hayır dedin” diyor Connell. Marianne ise şu cevabı veriyor: “Sormadın. Ben sigara içme alanına gideceğim dedin, sonra da gittin yanımdan.” Bir yanlış anlama sonucu Marianne dans pistinde bırakılıyor. Tuhaf ve absürt kaçsa da doğru bir örnek geliyor akla: Recep İvedik’in altıncı filminde İvedik’in arkadaşı, İvedik’in Konya’daki kamyoncular şenliği-ne gidebilmesi için acentayı arar ve yanlış anlaşılma sonucu kendilerini Kenya’da bulurlar. Konya-Kenya karmaşasının hikâyede işleyebilmesi için gereken tek şey, uçağa binene kadar İvedik ve arkadaşının seyirciye konuşmama sözü vermesidir. Connell da Marianne de, hikâyenin devamlılığı hatırına arada iletişimi kesiyorlar. Bir örnek daha: Connell evinde kalıp kalamayacağını sormak için Marianne’in yanına gidiyor, Marianne bunu yanlış anlıyor ve Connell’a “Aaa demek evine gidiyorsun” diyor ve vedalaşıyorlar... Anlayacağınız, ikisi de burs alacak kadar akıllı bu iki insan, konuşmayı bilmiyorlar. Doğru iletişim kuramamanın tam da bu kuşağın alâmetifarıkası olduğunu iddia edenler de çıkacaktır şüphesiz; ama hayır, buradaki iletişim doğru kurulmayan bir iletişim değil. Hikâyenin devamlılığı için tüm sohbetin aniden sonlanmasından ya da bir şekilde yanlış anlaşılma bir yere çıkmasından bahsediyorum.

Bir yazar doğuyor

Normal İnsanlar bir yerde Twilight gibi, Wattpad kitapları gibi ya da *Fifty Shades of Grey* gibi kitaplarla da kıyaslanabilir. Herkesin hep bir ağızdan Salinger ya da Jane Austen diye bağırıldığı bir evrende, kimsenin aklına bu türden kitapların gelmediğine inanmak hayli güç. Sert erkek figürü, zorbalığa maruz kalan kız, şiddete meyilli aile, birbirine tutunarak hayatta kalmaya çalışan genç çift ve her şey rağmen başarılı bir okul kariyeri... Happily ever after. Connell da Marianne de, okullarında hayli başarılı. *Fifty Shades of Grey*’deki Ana’nın yazı çizgi işleriyle uğraşmasına benziyor bu. Marianne de, Ana gibi, içinde şiddetin olduğu tuhaf ilişkiler deneyimliyor. Burada bir yargı yok; hatta bilakis, bu tür bir yargıyı Sally Rooney’de sezmek mümkün: “Kötü biri olduğum için kötü şeyleri hak ettiğimi düşünüyorum” diyor Marianne, yaşadığı ilişkilerle ilgili. (s.137) Connell ise, önceden bahsettiğim gibi, Marianne’e vurmayla kıyamıyor; çünkü kötü çocuk da olsa, Marianne’in saçının kılına zarar gelmesine razı olamaz. Yazı işlerine dönecek olursak, bu karakteri üç boyutlu hale getirmek için kolay bir yöntem sanırım. Evet, Connell, arkadaşının tabiriyle “köylü”, hiç unutmadığı gibi “yoksul” fakat bir yandan da yazar olma iddiası taşıyor. Marianne ise burs alıyor bir yerlerden; bu iki karakter de tavırları da klişe olabilir, ama Rooney karakterlere parlak bir zekâ katarak kitaba bir tık daha derinlik katmaya çalışmış. Çünkü kitabı klasik bir young adult kitabından ayıran tek şey, Connell’in arada edebiyat ve sanat dünyasına dair yaptığı tespitler, sınıfsal gözlemler, vesaire.

Evet, Sally Rooney *Normal İnsanlar*’da gerçekten de normal olmaya çalışan insanlar yaratmış. Her tavrında her hareketinde birilerini taklit etme ihtiyacı hisseden ve fakat kahramanlarının hepsi yok olmuş bir nesli anlattığı düşünüldüğünde, Y kuşağı tam da böyle bir şeymiş meğer diye düşünüyor insan. İzledikleri dizilerde, okudukları kitaplarda gördükleri kötü çocukları ve kurtarılmaya muhtaç sessiz kadınları taklit eden, gözük hiçbir zaman doymayan bir kuşak Y kuşağı, anladığım kadarıyla. Susayan ve susadıkça kola içen, kola içtikçe daha da susayan, daha da kola içen; bir yandan Instagram hikâyelerini takip ederken aynı anda YouTube’ta bir programı takip eden ve WhatsApp’ta birileriyle konuşan ve tweet atan –ve haliyle doyumsuzlardır–, tüm bunlara rağmen asla ve asla tatmine ulaşmayan bir nesilse bu kuşak, ve aşkı kavuşamamaktan ibaret sanıyorlarsa ilişki dedikleri şeyi, yani Y kuşağı tam da buysa, Rooney bunu iyi anlatmışa benziyor. Ama asıl soru şu: Salinger’in burada ne işi var? (●●●)

Corona günlerinde uyku saatim iyice bozulmuş; gecem ve gündüzüm birbirine girmişti.

Gözlerimi açtığımda kulağıma çıt çıt çıt çıt trikkkk gibi bazen de takır tukur tik tik tik tik tik ve sonra bir çınlama sesi geliyordu.

Elimi yüzümü yıkamaya fırsat bile bulamadan sesin geldiği çalışma odama yöneldim. Çalışma masamda bir adam oturuyordu. Hafif beyazlamış saçları ciddi bir yüz ifadesi, sinek kaydı traşı takım elbisesi, düzgün kravatı, cebinde mendili falan olunca gık diyemedim.

Hayretler içerisinde kalsam da görünüşünden etkilenip dediğini yaptım kapıyı kapattım. Aynı anda kapımın zili çaldı. Kapıyı açtım karşımda içerideki adam gibi takım elbiseli kravatlı sinek kaydı traşlı saçlarını düzgünce tarayıp saçını bir yana yatırmış esmer bir adam.

İçerideki adam Peyami Safa olmalıydı. Romanlarını okumuştum ama yüzünü birden çıkaramamıştım. Karşımdaki zat ise edebiyat kitaplarında resmini gördüğüm 35 yaşın şairi.

Ya ne tesadüf ben de bu aralar Peyami Safa ile sizin kitaplarınızı okuyordum.

Şiir kitabınız. 35 Yaş Şiiri.

Nasıl olmaz hani yolun yarısı eder, Dante gibi ortasındayız ömrün...

Alla alla şaştım kaldım!

Benim kitabım mı?

Benim öyle bir şiirim yok ki.

Benim yayınlanmış hiç kitabım yok. Buraya Peyami Safa Bey'e şiirlerimi göstermeye gelmiştim.

... Bence ölüm, ömür kaygısı üzerine yazın. 35 yaş mesela tam ömrün ortası bence. Bunu düşünün derim

Anladığım kadariyle bu şiiri daha yazmamıştı. İleride benim telkinlerimle yazdığını sansın istedim.

35 Yaş şiirinin teması kadim dostumun fikriydi.

kadim dosta bok.

Hayalde bile yakışmadım

Sonra kapıdan Peyami Safa girdi

Oooo hoş geldiniz Cahit Sıtkı Beycim...

Hoşbulduk Peyami Beycim...

Sonra konuşa konuşa çalışma odasına geçtiler.

Getirdiniz mi şiirleri?

Getirdim efendim.

Şöyle odamda bakalım. Selahattin bize kahve yapar mısın?

Elbette seve seve yaparım.

Kahvelerini önüne koyarken Peyami Safa'ya "Ben de resimli bir roman üzerine çalışıyorum size göstermek isterim." dedim. Cevap vermedi; C.S. Tarancı'nın şiirlerini inceliyordu. Her şeyin yeri zamanı var be ne acele ediyorsan...

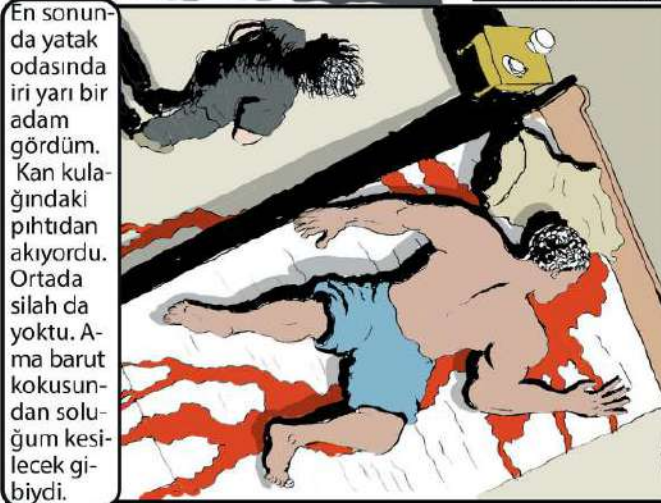
Sabırlı olduğumu göstermek için elime G. G. Marquez'in Yüzyıllık Yalnızlık romanını alıp balkona çıktım. Beni kitap okurken yakalasınlar belki göze girerim.

Neden sonra gözüm karşı apartmanın kapısından kan gibi akan kırmızı bir şeye takıldı. Kan mıdır salça mıdır boya mıdır her neyse aktı aktı kaldırıma oradan sokağa yola indi sonra bu tarafa karşı kaldırıma tırmandı sonra bizim apartmanın önüne hatta daireme kadar geldi.

Kanın geldiği yeri takip ettim. Kanın geldiği karşı apartmana girdim. Kanın aktığı merdivenleri takip ettim ve bir dairenin kapısı hafif aralıktı.

En sonunda yatak odasında iri yarı bir adam gördüm. Kan kulağındaki pıhtıdan akıyordu. Ortada silah da yoktu. Ama barut kokusundan solugum kesilecek gibiydi.

KATİLLLLLL!!!!

Bana diyordu.

Jose Arcadio'mu öldürdün!!!

taramaucu_selahattindmirci

DEVAM EDECEK...

sabitfikir HAZİRAN-2020

DECAMERON'A YENİDEN BAKIŞ

Dünya edebiyatının dev eserlerinden biri sayılan Giovanni Boccaccio'nun Decameron'unu, Koronavirüs'ün tüm dünyayı pençesine alarak milyarlarca insanı eve kapatıp karantinaya mecbur ettiği şu günlerde bir kez daha okudum. Zira bu kült eser, günümüzden 672 yıl öncesindeki insanlarla aynı kaderi yaşadığımıza bir delil sayılabilir. Sekiz yüz sayfayı aşan kitapta bugün yaşadıklarımızla neredeyse birebir olan pek çok durumu görmek mümkün. Decameron'un dev bir klasik olarak tanınmasının etkenlerinden biri de tam bu nokta...

"Velhasıl, diyeceğim o ki Tânnî'nin oğlunun ete kemide bütünmesindeki bereketin üstünden bin üç yüz kırk sekiz sene geçtikten sonra, İtalya'nın diğer tüm güzeliklerini göğesinde bırakan muhteşem Floransa'ya olumsuz veda çıkageldi."

"... Bu hastalık birkaç yıl önce Doğu tarafında başladı, bir yığın cana kıya kıya, dur durak bilmeden bir yerden diğerine sıradı ve korkunç bir biçimde Batya doğru yayıldı."

Bu alıntılar Nevin Yeni'nin çevirisiyle tekrar yayınlanan dünya edebiyatının dev eserlerinden biri sayılan Giovanni Boccaccio'nun Decameron'una ait. Koronavirüs'ün tüm dünyayı pençesine alarak milyarlarca insanı eve kapatıp karantinaya mecbur ettiği şu günlerde Princetun Üniversitesinden Leonard Barkan'a ve daha nice edebiyat araştırmacısına göre: "Tüm zamanların en iyi öykü antolojisi" olarak tabir edilen Decameron'u bir kez daha okuma ihtiyacı hasıl oldu. Zira bu kült eser, günümüzden 672 yıl öncesindeki insanlarla aynı kaderi yaşadığımıza dair bir delil sayılabilir. Bu durum hayli ilginç görünse de, tarihin tekerrür ettiği şiarın kanksamışlar için pek de şaşırtıcı olmayacaktır.

Her ne kadar yalnızca iki alıntı paylaştım da, aslında sekiz yüz sayfayı aşan kitapta bugün yaşadıklarımızla neredeyse birebir olan pek çok durumu görmek mümkün. Decameron'un dev bir klasik olarak tanınmasının etkenlerinden biri de tam bu nokta...

1340'li yılların ortalarında Doğu'da, tarihi vesikaların ekserisine göre Çin'de meydana olup ticaret gemileri vasıtasıyla Mart aylarında Akdeniz sahil kentlerine ulaşan veba, yani kara ölümün başta Güney Avrupa ve bilhassa İtalya'da yarattığı tahribat, yalnızca Decameron'da değil o dönemde ve sonrasında nesredilen birçok kitapta görüldü. Hatta Avrupa toplumunun hafızasına derin harflerle kazınan 'Veba' sözcüğü, zamanla başka bir boyuta evrilip amansız tüm hastalıkların genel adı olmuştur.

On günlük yüz öykü

1313 doğumlu Giovanni Boccaccio, eserinin girişğinde 1348 Floransa'da yaşanan felaketi geniş açıyla tasvir eder. Yaşananları trajikomik bir dille naklederken beri yandan da salgının dünyanın en güzel şehirlerinden birini nasıl bir cehennemce çevirdiğine bir ağıt yakar. Bu babı okurken veba illetine tutulup birkaç gün içinde koltukaltlarında ve eklemlerinde niyarık denen kitleler, denlerinde kara lekeler çıkan ve korkunç şekilde can veren yüzbinlerce insanın taş sokaklara yayılan cesetlerini, kapılarını sınıksız kilitleyip evlerine kapanan zenginlerin korkularını, kiliselere akın edip rahiplerden medet umanların feryatlarını, çaresiz hekimlerin çırpınılarını, tepeden tırnağa koruyucu kıyafetler giyerek ölümleri gömenleri, yağmalanan evleri, ağlayanları, delirenleri, kaçanları, yok olan asayisi, berbat kokuları, seyre dönen haydutları görürüz, duyarsız ve hissedersiz... Boccaccio, bu görkemli girişin ardından kadrajına Katolik dünyası için çok kutsal sayılan Santa Maria Novella Kilisesi'ni alır ve burada kimselerin olmadığı bir salı sabahı maten kıyafetlerine bürünmüş yedi kadını okuyucuya takdim eder. İşbu, yüzleri keder ve korkuyla sıvanmış kadınlar vebadan kaçıp canla-

Giovanni Boccaccio, *Decameron*'un girizgâhında 1348 Floransa'sında yaşanan felaketi geniş açıyla tasvir eder. Yaşananları trajikomik bir dille naklederken beri yandan da salgının dünyanın en güzel şehirlerinden birini nasıl bir cehenneme çevirdiğine bir ağıt yakar. Bu babı okurken yüzbinlerce insanın taş sokaklara yayılan cesetlerini, kapılarını sımsıkı kilitleyip evlerine kapanan zenginlerin korkularını, kiliselere akın edip rahiplerden medet umanların feryatlarını, çaresiz hekimlerin çırpınışlarını, tepeden tırnağa koruyucu kıyafetler giyerek ölüleri gömenleri, yağmalanan evleri, ağlayanları, delirenleri, kaçanları, yok olan asayiş, berbat kokuları, şehre dönen haydutları görürüz, duyarız ve hissederiz...

rını kurtarmanın dardındadırlar. Yazarın içlerinden yaşça en büyüğüne Pampinea lakabını verdiği kadın, diğerlerini cehenneme dönen Floransa'dan çıkmak için ikna eder ve bir plan önerir. Böylece yedi kadın, yanlarında tanıdıkları üç erkekle birlikte şehirden ayrılıp doğası ile göçenlere can bahşeden kırsalın yolunu tutar. Kafiye, şehirden iki mil uzaklaştıktan sonra tepede, kocaman ve sevimli bir bahçenin ortasında yükselen muhteşem bir konağa varır. İşte bu konak, *Decameron*'daki on günlük yüz öykünün farklı kişilerin ağzından anlatılacağı yerdir. *Decameron* kelimesi de Grekçe on gün manasına geliyor. Teknik olarak iç içe açılan kapıları andıran bir formda vücuda getirilen kurmaca kafesini ve olay şablonlarını doğunun kadim anlatıları olan *Bin Bir Gece Masalları* ve *Tutiname*'ye de benzetebiliriz.

Eserdeki her biri ayrı bir alemin zembereğini kuran hikâyeler, yazıldığı dönem göz önünde bulundurulduğunda bir devrim niteliğindedir. Boccaccio, olağan şartlar altında tek bir cümlesi bile kilisenin kahredici gazabına uğraması için yeterli sayılacak yüzlerce 'tehlikeli' sayfa yazmıştır. Bu bağlamda yazarın cesaretinin yaşanan veba felaketinden menkul olduğu aşıkardır. Zira söz konusu salgından sonra başta İtalya olmak üzere Avrupa'da çoğu şey eskisi gibi olmamıştır. İşbu süreci iyi ko-tarmak şöyle dursun yaptıkları hatalarla -hekimleri suçlayıp idama mahkum etmek, günahkar avına çıkmak vb- yerle yeksan eden papazlara duyulan öfke, yıkımın getirdiği kıtlık ve birtakım başka sosyolojik açmazlarla birleşince kiliseye duyulan güven, papazlara gösterilen saygı büyük ölçüde sarsılacaktır. *Decameron*'da kayıt altına alınan döngü, yüz farklı pencereden kiliseye açılan bir yayılım ateşi gibidir. Bu durum da Rönesans ve reformun hazırlayıcıları olarak telakki edebileceğimiz olgulardan biri olmuştur.

İşte dünya böyle bir yer...

Decameron, her şeyden evvel devrin Katolik dünyasına ve en başta papazlara yazılmış ucu bucağı olmayan tenkitler yumağıdır. Onlarca hikayenin duygusuna kodlanmış skolas-tik düşünceye reddiyeler, dogmayı yıkmaya yönelik zekice tasarılanmıştır. Bu tavır, çağının üstünde bir anlayıştır. Nitekim eserin günümüzde hâlâ tartışılıyor oluşu Boccaccio'nun amaçladığı şeyi belirli ölçüde başardığının bir kanıtıdır. Bugün Katolisizmin ruhban sınıfına ve kilise doktrinine yöneltlen mizah dolgulu ve felsefe temelli eleştirilerin arketip

kaynaklarından biri de Boccaccio ve ondan etkilenen diğer sanatçılardır. *Decameron*'daki karakterlerin yalınlığı ve ruhsal tahlillerinin mevcudiyeti önemlidir. Olayların seyri, merak duygusunu her daim diri tutar. Mekanlar ve atıfta bulunulan özel isimli kişiler, realist çizgilerin üstündedir. Bunlarla birlikte 14. yüzyıl öncesinde yaşanan olaylara yapılan bazen postmodernist sayılabilecek kadar güçlü göndermeler ilgi çekicidir. Kurmaca damarlarında İtalya'nın gündelik hayatına dair renkli kareler sunulmuştur. Batıda hayatın hangi yönden aktığı tartışması ve hümanizmanın hazırlığı satır aralarında hissedilir. Eserdeki bazı hikâyelerde vaaz etme, kıssadan hisse verme amacı göze çarpar. Fakat bu tutum, Doğunun kadim anlatılarındaki kadar kesif değildir. Yani metindeki didaktizm, herhangi bir dine ya da felsefeye sevk edici nitelikten uzaktır.

Ser Cepparello ismindeki tüm günahları işleyip kötülüğün, ahlaksızlığın ve yalancılığın timsali haline gelen kişinin ölümüne yakın zamanda insanları yine aldatarak San Ciap-peletto namıyla bir azize dönüşme hikâyesi, kitabın ibret merkezi sayılabilir. Boccaccio; hamasetin, liyakatsizliğin, yalancılığın ve daha birçok kötülüğün; bazen bilgeliği çoğu vakit ise erdemleri nasıl alt edebildiğini ve işte dünyanın böyle bir yer olduğunu o güne kadar yazılmış birçok eserin tam tersine yüksek sesle dile getirmiştir. *Decameron*, tüm bunlarla birlikte bir erotik öykü antolojisi olarak da adlandırılır. Öykülerdeki erotizmin sunuluş şekli naturalisttir. Zira kitap, ilahi bir amaçtan ziyade dünya-insan ve beden döngüsüne dairdir. Aynı zamanda 'kadın' mefhumu o güne kadar yazılan hiçbir kitapta olmadığı kadar merkezdendir. Kadınlar, öykülerde bir figür olmaktan öte bakış açılarıyla ve psikolojileriyle metnin dört bir yanında yankılanırlar.

Hülasa *Decameron*, birçok bakımdan dünya edebiyatı için ilklerin yekunu olan şaşırtıcı, çekici ve bir o kadar düşündürücü bir eser. <●●>

DECAMERON

Giovanni Boccaccio
CEV. Nevin Yeni

ALFA YAYINCILIK

KİPAT

H. SALİH ZENGİN

hsalihzengin@gmail.com

62'DEN TAVŞAN MI YAPALIM, 191817161514131210'DAN TREN Mİ?

daha fazlası için: sabitfikir.com

62'den Tavşan, matematik ödeviyle cebelleşmeye hazır bir çocuğun, duvar gibi önünde duran sayılara bakarken 62 sayısından hareketle hayal dünyasındakileri çizmeye başlamasını konu ediniyor. Ve macera başlıyor: 14'ten bir küvet, 143'ten sabun fabrikası, 4687'den bir diş fırçası, 191817161514131210'dan tren, 75'ten akvaryuma düşmüş bir paket badem ezmesi, 9876'dan mavi gözlüklü küçük bir kız çocuğu çiziyor...

Çocuklar muzip ama bir o kadar da kalplerine dokunan metinlere bayılırlar. Bir çocuğun edebiyattan ve kitap-tan beklediği şey de budur aslında. Gökhan Özcan ismini bilenler bilir. Ve kalemindeki sadeliğin yanında derinliği de fark edenler onun metinlerinin müptelâsı olurlar. Daha çok büyükler için yazdığı denemeleriyle tanısak da çocuklar için yazdığı ve daha önce de aynı isimle yayınlanan *62'den Tavşan* isimli hikâye kitabı büyük-küçük herkesin elinden düşüremediği metinlerden oluşuyor. Çocukluğunun kozasını ördüğü bu kitabın üzerinden yıllar geçmiş olsa da yeniden Vadi Çocuk Yayınları'ndan çıktığını görünce bu kitabı ilk gördüğüm anki kadar mutlu oldum. Bu arada Vadi Yayınları çocuk kitapları yayınlamaya başladı ve bu kitap da çocuk edebiyatı serisinin ilk kitabı.

Kitapta yer alan on nefis hikâyeyi daha önce kaçır kez okudum hatırlamıyorum ama bu yenilenmiş baskıyı görünce

yeniden okudum ve lezzetinden hiçbir şey kaybetmediğini fark ettim. Çünkü bir çocuğun göz hizasından konuşan ve sade diliyle okuru kitabın içinde yaşatan bir yazarla karşı karşıyayız. Hayıflandığım tek şey Gökhan Özcan'ın çocuk hikâyelerine niye devam etmediği... Umarım bu kitap çocuklar için yazmasına vesile olur ve çocuklar onun yeni hikâyelerini okuma bahtiyarlığına erişirler.

Ezberbozan hayalci

Kitaba ismini veren ilk hikâye, hepimizin bildiği bir deyim aslında ve çocukken matematik derslerinde istisnasız yaptığımız bir muziplik. *62'den Tavşan*, matematik ödeviyle cebelleşmeye hazır bir çocuğun, duvar gibi önünde duran sayılara bakarken 62 sayısından hareketle hayal dünyasındakileri çizmeye başlamasını konu ediniyor. Ve macera

başlıyor: 14'ten bir küvet, 143'ten sabun fabrikası, 4687'den bir diş fırçası, 191817161514131210'dan tren, 122'den kuyruğuna musluk (muslu yazılmıştı, musluk sanırım bu) takılmış bir deve, 75'ten akvaryuma düşmüş bir paket badem ezmesi, 9876'dan mavi gözlüklü küçük bir kız çocuğu, 060908070302'den şişmanlar için imal edilmiş körüklü bir otobüs çiziyor. Sadece buraya aldığım bu örneklerin bile ne kadar muzip ve yüksek hayal gücü barındırdığını anlamışsınızdır herhalde. Ya da Abidin'in Resmi hikâyesindeki şu renklerin isimlerini okumanız bile nasıl bir yazarla karşı karşıya olduğunuzu gösteriyor: Eriyip akmış şeker rengi, kirli bisiklet tekerleği rengi, çürük armut rengi, leblebi tozu rengi, bağiran kız kardeş rengi ve ıspanak böreği rengi...

Kitapla ilgili itiraz edeceğim tek şey çizimleri olacak. Bu kadar hayal gücü yüksek hikâyelere kitaptaki resimlemeler pek olmamış. İllüstrasyon tarzında çizimler tercih edilmeliyken karikatüre kaçan çizimlerin olması hikâyelerin atmosferini zedeliyor. Daha önce bu kitap için Ersin Şahin'in çizdiği illüstrasyonların kullanılması daha isabetli olurdu.

Günlük hayatın içindeki sıradan bir olayı çocuksu kalemle ters yüz ederek bütün ezberleri bozan bir üsluba sahip Gökhan Özcan. Ve bu da bütün çocukların bayılacağı bir şey! Metinlere dalıp gitmişken bazen hüzünlenip bazen kahkahalar atarak ve illâki altını çizecekleri cümleleri biriktirerek okuyacak çocuklar bu kitabı. Sadece çocuklar mı? Şimdi haksızlık ve oyunbozanlık etmeyelim. Bütün büyükler de buradaki naif hikâyelere bayılarak ve çocukluklarını anımsayarak okuyacaklar 62'den Tavşan'ı..

62'DEN TAVŞAN

Gökhan Özcan

RESİMLEYEN: Selman Özkeçeci

VADİ ÇOCUK YAYINLARI 2020

BEN ÇOCUK OLSAM...

- Ben çocuk olsam bu kitabın içindeki hikâyelerin her birini defalarca okur okur ve ezberlerdim. Rakamlardan bile bir sürü hayal kurulacağını fark eder, her şeye daha farklı bir gözle bakmaya başlardım.
- Kitabın muzip ve eğlenceli diliyle sadeliği hoşuma giderdi. Aynı zamanda hayatımızda detay olarak gördüğümüz şeylerin aslında ne kadar büyük anlamlara sahip olduğunu bu kitap sayesinde keşfederdim.
- Sanırım kitabın büyüleyici metinlerini resimlerinde de arardım. Ve bu kitabın daha hayalsi tarzda çizilmesini umardım.

1 PARA İLE NE SATIN ALINIR?

Çocuklar küçük yaşta paranın değerini ve hangi parayla neler satın alınıp alınamayacağını merak edip dururlar. Ve parayla her şeyin satın alınabileceğine inanırlar. Kitabımızın kahramanı da eline ilk kez geçen madeni 1 para ile ne alacağına karar veremiyor. Ve o parayla neler yapip yapamayacağını keşfediyor.

Parayı saklamak zor olduğu için en kolay yolun onu harcamak olduğunu düşünüyor. Ama istediği şeyler için 1 paranın yetmediğini fark ediyor. Hatta en sonunda bazı şeylere sahip olmak için paranın pek de önemi olmadığını anlıyor.

Çocuklara para ile satın alınacak şeylerden ziyade satın alınamayacak şeylerin olduğunu öğreten sade, akıcı ve güzel bir hikâye.

1 PARA KAÇ PARADIR?

Hilal Gürsu

RESİMLEYEN: Müjde Başkale

HEP KİTAP 2020

BEN ÇOCUK OLSAM...

- Kitabın sade dilini, anlatım tarzını ve benim gibi düşünme biçimini beğenir ve zevkle okurdum.
- Kitabın resimlenmesini beğenirdim. Hayatta her şeyin para ile satın alınamayacağını öğrenirdim.

ÖMER YALÇINOVA
oyalcinova@gmail.com

ÖLÜLER KAPISI'NDAN GİRMEK

Konu geniş, anlatılan olaylar fazlasıyla dehşet verici, ayrıca olaylar uzun zaman önce yaşanmış tarihî gerçeklere dayanıyor, hakkında toplanabilecek veri ise kısıtlı... Dolayısıyla romancının hayal dünyasına çok iş düşüyor. *Nekro Porta*'da Meliha Öz, böylesine ağır bir işin altından kalkabiliyor. Ayrıntılarda görülecek zayıflıklar tartışılabilir. Fakat bunlar ortada üzerinde düşünülmesi gereken, etkileyici olayların anlatıldığı, kurgusu sağlam, bütünlüklü bir roman olduğu gerçeğini değiştirmez.

Nekro Porta/Ölüler Kapısı bir ilk roman olmasına rağmen sağlam kurgusu ve bütünlüğüyle dikkat çekmektedir. Bütün karakter ve olaylar, tek bir olayın çevresine toplanmakta, birbirinin neden veya sonucu olmaktadır. Bu yönüyle *Nekro Porta* bir ilk roman için ilk ve en zor sınavdan başarıyla geçmektedir. İlk romanlar için diğer bir handikap, romanda kullanılan dil ve üsluptur. Anlatım tekniğini de buna ekleyebiliriz. Dil akıcı olmalı, üslup ve anlatım okumayı kolaylaştırmalıdır. *Nekro Porta*'yı sonuna kadar sıkılmadan okuyabiliyoruz. Romancımızın kullandığı dil ve üslup, ayrı bir cazibe noktası oluşturmuyor. Bununla birlikte anlatılan olaylara engel de teşkil etmiyor. Neticede Meliha Öz, çetin bir roman türüyle boğuşmuştur: tarihî roman.

Tarihî romanlarda ilk sıkıntı, kendini dilde gösterir. *Nekro Porta* için, bu dil sorununu düşünmek lazım. Sonuçta anlatılan olaylar 6. yüzyılın Doğu Roma'sında geçmektedir. Karakterler ise, günümüz İstanbul Türkçesiyle konuşmaktalar. Bu, *Nekro Porta* için bir zayıflık veya eksiklik midir, tekrar düşünmeli. Fakat genel planda tarihî romanlar daha çok fikir eserleri olduklarından, daha doğrusu bir fikrin savunulması veya reddedilmesi için yazıldıklarından, estetik alan içinde değerlendirilmesi gereken dil, ağız, kullanım ikinci planda kalabilir. *Nekro Porta* için de böyle düşünebiliriz. Bu yüzden romanda kullanılan dilin, anlatılanları zayıf düşürdüğü de söylenemez, güçlendirdiği de.

Nekro Porta için, romanda yazarı bulamıyoruz eleştirisi getirilebilir. Mesela Amin Maalouf, Umberto Eco ve Orhan Pamuk gibi birçok başarılı tarihî roman yazarı, bu sorunu romana olayları araştıran bir karakter sokarak çözerler. Bu karakteri, o olmasa bile romancının bizzat kendisi sanabiliriz. Araştırmacı karakterin romandaki asıl fonksiyonu ise, tarihî olayları bugüne taşımak, anlatılan döneme uygun düşmeyen roman dilini mazur göstermek, okuyucunun romana dahil olmasını, onda kendinden bir şeyler bulmasını kolaylaştırmaktır.

Dilden kaynaklanan ve romanda problemli olarak görülebilecek bu durum, masalsılık ve fantastiğin kullanımıyla giderilir. Meliha Öz, birbirinden farklı karakterleri kendi özgünlükleri içinde canlandırabilmektedir. Zaten düz bir dille ve düz bir anlatımla 6. yüzyılda geçen olayları anlatığınız zaman, bunlar günümüz okuyucusuna masalsı veya fantastik gelecektir. Meliha Öz bunun farkında ve bundan dozajınca faydalanmasını biliyor. Asıl konusuna, 6. yüzyıl İstanbul'unun, kitapta geçtiği ismiyle Yedi Tepeli Babil'in imparatoru Iustinianus'a gelinceye kadar gizem, olağandışılık, tesadüf gibi fantastiğin bütün imkanlarından faydalanır. Okuyucu ister istemez İmparator konusuna gelinceye kadar tarihî bir roman mı okuduğunu, yoksa masalsı bir romanla mı karşı karşıya kaldığını, yoksa postmodern bir anlatımın içine mi daldığını tam kestiremiyor. Anlatım ilginç bir şekilde İmparator'a, onun acımasız karısı Theodora'ya ve bunların yol açtığı yozlaşmaya geldiğinde gerçekçiliğe bürünür. Anlatıldığı olayın dehşetinden etkilendiği, bu yüzden anlatımdaki gerçekdışılığı bir kenara bıraktığı düşünülebilir romancının. Anlattığı olay, zaten bütünüyle gerçeklik içinde düşünülmemeyeceği için, ayrıca bir masalsılık veya enteresantlık katmaya gerek duymamış da olabilir. Sonuçta romanın konusu büyük bir katliama doğru yol alan toplumdur. Meliha Öz, kişiler üzerinden topluma yoğunlaşır ve toplumu anlatır.

Anlam yüklü ve ilginç karakterler

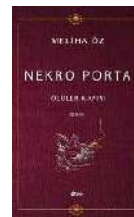
Fakat roman, birey odaklı bir sanattır. Bu noktada Meliha Öz'ün bazı karakterleri çok iyi yansıttığını, bazı karaktere ise yeterince eğilmediğini söyleyebiliriz. Bazı olaylara da yeterince eğilmediği, ayrıntılarıyla işlemesi gerekirken işlemediği de görülür. Bu da, romancının asıl olaya aşırı yoğunlaşmasından ve onun anlatımına bir an önce geçmek istemesinden dolayıdır. Oysa Kör Kahin, Elias, Hypatios ve Rodas her biri ayrı bir romanın kahramanı olacak kadar anlam yüklü ve ilginç tiplerdir. Hypatios, Rodas ve Adria okuyucunun gözünde yarı puslu canlandırılmıştır. Roman Kör Kahin'in gördüğü rüyayla başlar. Romanın yarısına kadar Kör Kahin, asıl kahraman gibi durur. Sonrasında kurgunun içinde önemli bir yere sahip olduğu ama merkezde durmadığı anlaşılır. Ve Kör Kahin'in gözü diyebileceğimiz kölesi öldürülür. Trajik bir olaydır bu. Ve yeterince okuyucuda canlandırılmaz. Sadece neden öldürüldüğünü söylemekle yetinir romancımız: "... köle boğmanın aşk acısına iyi gelen tilsiminden..." Meliha Öz, bu trajediden, üçte bir oranında faydalanmıştır. Oysa bu, romanın en etkileyici üç sahnesinden biri olabilirdi. Rodas'la

Adria'nın aşk hikayesi de istifadesi bol bir konuyken, romancımız bu konuyu da ayrıntılarıyla işlemez. Rodas'ın aşkı nedeniyle öldürülmesi de trajik bir olaydır, romancımız bundan da üçte bir oranında faydalanır. İçinde İmparator Iustinianus ve Kraliçe Theodora'nın bulunduğu trajik anlar ise, trajik boyutundan ödün verilmeden başarılı bir şekilde canlandırılır. Bunlar -trajik boyutu yeterince işlenmeyen Rodas'la kölenin öldürülmesi- hep, asıl konuya -İmparator'un yaptığı katliama- fazla yoğunlaşmaktan ve iletilmek istenilen fikrin ön plana çıkarılması tasasından kaynaklanır. İletilmek istenilen fikir: Toplum bozulduğunda adaletin ortadan kalkması, masumların günah keçisine dönüştürülüp sebepsiz yere öldürülmesi ve kutsalın anlamını yitirmesidir.

Romanda yazarı bulmak meselesi

Nekro Porta için, romanda yazarı bulamıyoruz eleştirisi getirilebilir. Mesela Amin Maalouf, Umberto Eco ve Orhan Pamuk gibi birçok başarılı tarihî roman yazarı, bu sorunu romana olayları araştıran bir karakter sokarak çözerler. Bu karakteri, o olmasa bile romancının bizzat kendisi sanabiliriz. Araştırmacı karakterin romandaki asıl fonksiyonu ise, tarihî olayları bugüne taşımak, anlatılan döneme uygun düşmeyen roman dilini mazur göstermek, okuyucunun romana dahil olmasını, onda kendinden bir şeyler bulmasını kolaylaştırmaktır. Bir de tabii ki romancının, karakterlerden sıyrılarak belirtmek istediği fikirleri sunmaktır.

Konu geniş, anlatılan olaylar fazlasıyla dehşet verici, ayrıca olaylar uzun zaman önce yaşanmış tarihî gerçeklere dayanıyor, hakkında toplanabilecek veri ise kısıtlı... Dolayısıyla romancının hayal dünyasına çok iş düşüyor. *Nekro Porta*'da Meliha Öz, böylesine ağır bir işin altından kalkabiliyor. Ayrıntılarda görülecek zayıflıklar tartışılabilir. Fakat bunlar ortada üzerinde düşünülmesi gereken, etkileyici olayların anlatıldığı, kurgusu sağlam, bütünlüklü bir roman olduğu gerçeğini değiştirmez. (•••)

**NEKRO PORTA-
ÖLÜLER KAPISI**

Meliha Öz

ŞULE YAYINLARI 2020

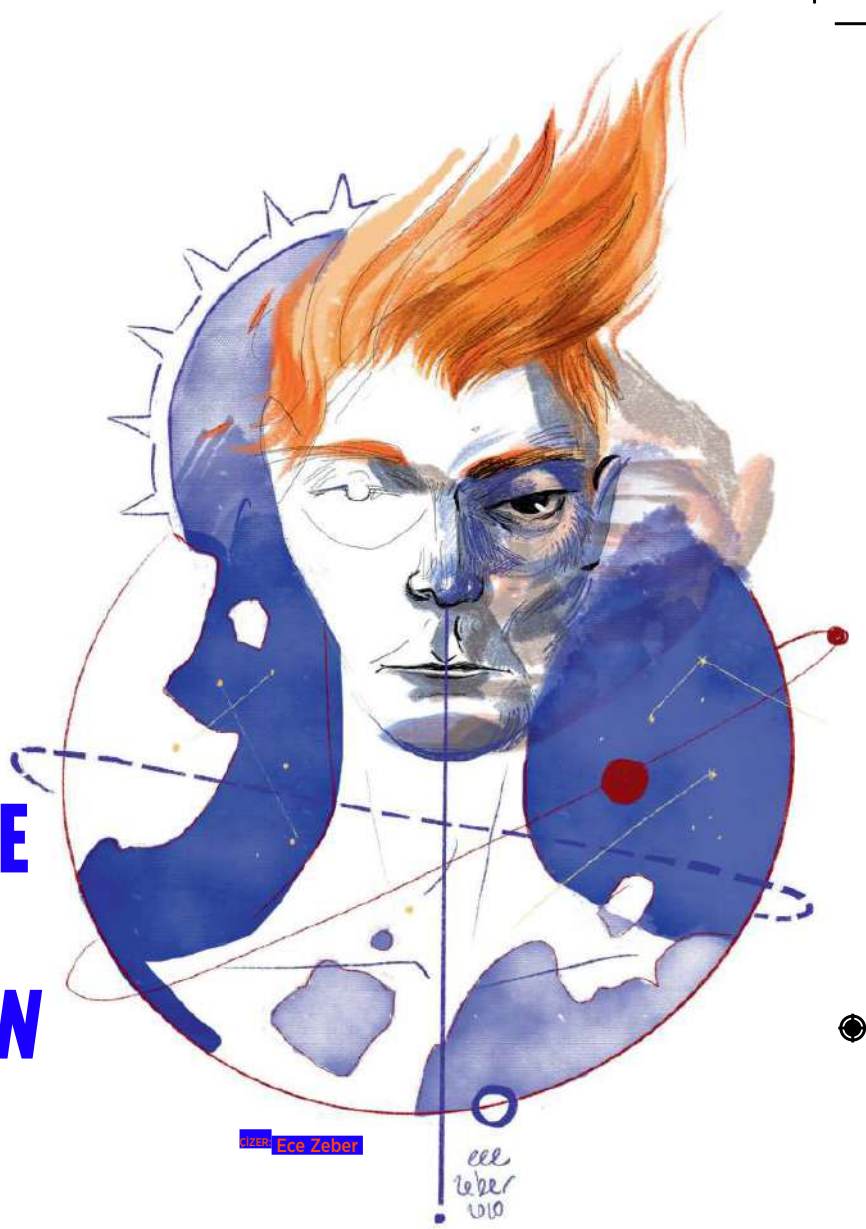
GÜNCEL

CEM ALTINIŞIK
cemaltinsk93@gmail.com

IKAROS VE THOMAS JEROME NEWTON: DÜNYAYA DÜŞEN ADAM

daha fazlası için: sabitfikir.com

Walter Tevis, *Dünyaya Düşen Adam*'da gezegenimize düşen ayrıkçı uzaylı üzerinden gözümüzü açmaya; kendimizi, toplumu ve büyük ölçekte gezegenimizi sorgulamaya davet ediyor. Aynı zamanda geleceğimize dair uyarı niteliğiyle, karamsarlığın ötesine geçerek okuyucusunu umudun yolları üzerine de düşündürüyor.

Hollandalı Rönesans ressamı Pieter Bruegel; hayatı boyunca yer yer karanlık, düşündürücü ve etkileyici işleriyle öne çıkan, sanat tarihinde oldukça önemli yer edinmiş, usta diye addedilen bir isim. Çalışmaları arasında, zamanın ve mekânın ötesine geçen, günümüzde hâlâ adından söz ettiren birçok resim var ve bunlar edebiyattan sinemaya birçok eserin de esin kaynağı oldu.

Bruegel yapıtlarında gerçekçi tarzının yanı sıra mitolojik ve doğaüstü öğelere de yer vererek farklı yönünü de vurguladı. Bunlara meleklerin cennetten kovulmasını konu alan, yarı insan/yarı hayvan canlılar ve ürkütücü canavarların yer aldığı 1562 tarihli Asi Meleklerin Düşüşü (The Fall of the Rebel Angels), yine aynı yıl yaptığı iskeletlerden oluşan

ölüm ordusunun, çaresizce kaçışan yahut umutsuzca karşı koymaya çalışan insanların üstüne dehşet bir şekilde çöküp, şehri yakıp yıktıkları Ölümün Zaferi (The Triumph of Death) ve resim sanatına ilgi duyan çoğu kişinin de bildiği, gerçekte kimin yaptığı hakkında tartışmaların da olduğu ünlü İkaros'un Düşüşü Sırasında Bir Manzara (Landscape with the Fall of Icarus) tabloları örnek gösterilebilir.

Yunan mitolojisinde İkaros, cezalandırıldığı kuleden, babası Daidalos tarafından balmumu ve kuşların tüylerinden yapılan kanatlarla kaçır. Babası bu kanatları kullanırken oğlunun dikkatli olmasını tembihler, fakat İkaros onu dinlemez ve başına buyruk hareket eder. Güneşe fazla yaklaştığında balmumu erir ve İkaros denize düşerek hayatını kaybeder.

Thomas Jerome Newton aslında bir öteki olarak, Dünyanın barındırdığı zenginliği, bizim gör(e)mediğimiz bir açıdan görür. Doğanın güzelliğine, kaynakların çeşitliliğine ağız açık, heyecanla bakar. İlk tepkisi, "Ağaçları, koruluktan kaynaklanan dingin yaşam biçimini, parlak nemliliği, bu toprağın taşıdığı su ile doğurganlık hissini, böceklerin hiç durmak bilmeyen cırıltılarını... yani buradaki her şeyi seviyordu," olur. Bunların çarçur edilmesine, değerinin bilinmemesine üzülür.

Bruegel'in tablosunda sadece bu düşünüş sergilenir. 'Baş kahraman' İkaros olmasına rağmen ikinci planda, hatta denize gülünç bir şekilde çakılmış bir şekilde resmedilmiştir. Bunun yerine asıl odak çobanın, balıkçının, yani halkın olmuştur. Görkemli eylemi, olağanca sıradanlığıyla sonlanır. Hatta düşünüşünü kimse fark etmez bile... Ölüm, herkesi aynı karşılar.

Dünyada bir öteki

Bu tablo Amerikalı yazar Walter Tevis'in yıllar sonra 1963'te kaleme aldığı bilimkurgu romanı *Dünyaya Düşen Adam*'ı da hayli etkilemiş. Kitabın bölümlere verilen adlardan da görüldüğü üzere, söz konusu tablonun kitapta metaforik olarak ele alındığını okuyucu daha en başından anlıyor. Kitapta İkaros, insana benzeyen yapısıyla Dünyaya gelen uzaylı Thomas Jerome Newton olur. Newton'ın halkı çok zeki, teknolojik ve bilimsel açıdan gelişmiştir, fakat Anthea adlı gezegenleri zayıf güneş enerjisi, yiyecek ve su kıtlığından mustarıptır. Yaşamaya elverişli olmayan gezegeninin son kaynaklarıyla Newton, halkı tarafından Dünyaya gönderilir. Amacı ileri teknoloji bilgisini kullanarak servet elde etmek ve halkını kaynak açısından zengin yeni gezegene getirmek için uzay gemisi inşa etmektir (*güneşe yakın uçmak*).

Newton aslında bir öteki olarak, Dünyanın barındırdığı zenginliği, bizim gör(e)mediğimiz bir açıdan görür. Doğanın güzelliğine, kaynakların çeşitliliğine ağız açık, heyecanla bakar. İlk tepkisi, "Ağaçları, koruluktan kaynaklanan dingin yaşam biçimini, parlak nemliliği, bu toprağın taşıdığı su ile doğurganlık hissini, böceklerin hiç durmak bilmeyen cırıltılarını... yani buradaki her şeyi seviyordu," olur. Bunların çarçur edilmesine, değerinin bilinmemesine üzülür. Onun gözünden sahip olduklarımıza dair farkındalık geliştiririz. En azından yazar, okuyucuya bunu aktarmak ister, güzelliği anlamaya yönelik bir uğraş olarak da görülebilir yazarın bu çabası. Yine de bu farkındalığa rağmen karşılaşılan engeller de vardır ve umut kırıntıları arasında salınır dururuz.

Hâlihazırda fiziksel olarak insana benzerliğiyle dikkat çeken Newton, duygusal açıdan da bazı yakınlıklar taşımaktadır. Yazar karakterini, "O, bir insandı, gerçek anlamda bir insan olmasa da. Bir insana benzercesine aşkı, korkuyu, yoğun fiziki bir acıyı, kendine acımayı hissedip duyabilirdi," sözleriyle tanıtır. Zaten yıllar boyunca, bu gezegene adapte olmak için çalışmıştır. Ancak gerçekten yaşamasıyla birlikte

iyice insan olmaya başlar. Artık geçmişin özlemi, değişimin kaçınılmazlığıyla boğuşan birisidir. Kendisi için görevinin karşısındaki asıl tehlike de 'insanlaşmak'tır. Öyle ki alkolizmin karanlık sularında yüzeye çıkmaya çalışırken bulur kendisini.

Düşüşe doğru

Yol boyunca, yeni çığır açan teknolojik gelişmeler karşısında şaşkına dönen ve ani ilerlemenin arkasındaki zihinden şüphe duyan kimya profesörü Nathan Bryce ve Betty Jo ile karşılaşır. Münzevi ve eksantrik karakterimiz, kendisi gibi alkol problemine sahip Nathan ve Betty'le sıra dışı bir arkadaşlık ilişkisi geliştirir. Onlarla birlikte artık gerçekten bir insan olur. Amacına yönelik sorgulamaları artar, denize düşüşü hızlanır...

Yazar alkolizmi sert olduğu kadar gerçekçi işlemeyle de dikkat çekiyor. Karakterinin insanlaşmasının temeline de bu sorunu yerleştiriyor. Tevis'in yazdıklarında otobiyografik öğelere sık sık rastlanır. *Dünyaya Düşen Adam* 'da kendi hayatında cebelleştirdiği alkolizmin yansıması oldukça açık görünüyor. Tabii bu aynı zamanda yaşanan sorunları, bağımlılığın olumsuz etkilerini iyi işleyebilmesinin de yegâne sebebi. Bağımlılığıyla kurgusu üzerinden hesaplaşması diyebiliriz.

Yaşamı farklı pencereden görmek değerli. Tevis, gezegenimize düşen ayrık uzaylı üzerinden gözümüzü açmaya; kendimizi, toplumu ve büyük ölçekte gezegenimizi sorgulamaya davet ediyor. Aynı zamanda geleceğimize dair uyarı niteliğiyle, karamsarlığın ötesine geçerek okuyucusunu umudun yolları üzerine de düşündürüyor. (●●●)

MURAT K. MURAT
m.murat.ag@gmail.com

KUZEYİN ESKİMEYEN HİKÂYESİ

Özellikle İskandinav mitolojisine ilgi duyan herkesin keyif alacağı *Odd ve Ayaz Devleri*, epik bir maceranın ihtiyaç duyduğu hemen her şeye sahip. Neil Gaiman'ın deyim yerindeyse hikâye anlatıcılığının kodlarına hakim oluşu ve zengin hayal gücü, sade, tanıdık ancak kesinlikle zekice kurgulanmış güçlü bir hikâye ortaya çıkarmış. *Odd ve Ayaz Devleri*, çoğumuzun evlere kapandığı şu günlerde ne okuyacağına karar veremeyenler için günümüzün en önemli hikâye anlatıcılarının birinin kaleminden iyi bir seçenek olarak öne çıkıyor.

Neil Gaiman'ın çağımızın hikâye anlatıcıları için bir tür süperstar olduğunu söylemek sanıyorum yanlış olmaz. En azından konu fantastik kurgu olduğunda türün pek çok gedikli bu tanıma itiraz etmeyecektir. Elbette sözünü ettiğimiz süperstarlık meselesi kavramının bilhassa son 20-30 yıl içinde ifade ettikleri, yani popüler kültürün bütün yırtıcılığıyla kurmacayı salınmaya ittiği sanat ile "gösteri" arasındaki alanın tamamını kapsıyor. Her ne kadar ismi bir dönem Nobel ile anılmış olsa da, Gaiman'ın spekülâtif kurmacanın ötesinde varlık gösterip gösteremeyeceği ya da -sözgelimi- Tolkien, Douglas Adams, Le Guin vb. gibi ustalarla birlikte anılıp anılamayacağını zaman gösterecek. Nihayetinde -zaman zaman anlattığı hikâyelerin özgünlüğü üzerinden kimi eleştirilere maruz kalsa da- Neil Gaiman, başta *Amerikan Tanrıları* olmak üzere altına imzasını attığı *Kıyamet Gösterisi*, *Yokyer*, *Yıldıztozu*, *Mezarlık Kitabı* ve elbette *Sandman*

Serisi ile kumaşının kalitesini ispat etmiş bir yazar. Dahası eserlerinin uyarlamaları ve yer aldığı film ve dizi projeleriyle - biraz da süperstar tanınının içini dolduracak şekilde- geniş kitlelere hikâyelerini ulaştırmayı başarmış bir isim.

İthaki Yayınları geçtiğimiz aylarda Gaiman'ın eserlerini bir kez daha Türk okur ile buluşturmaya devam etti. Emine Ayhan çevirisi ile okuduğumuz *Odd ve Ayaz Devleri* de bunlardan biri. Özellikle -son yıllarda yeni kitap konusunda bir parçacık ağırkanlı davranan- Neil Gaiman'ın dilimize kazandırılan son kitabı İskandinav Mitolojisi'nin zihinlerimizde bıraktığı etki devam ederken geçtiğimiz ay okura sunulan Dünya Fantezi Ödülü adayı *Odd ve Ayaz Devleri* Asgard'ı bir kez daha ziyaret etmek isteyenler için iyi bir fırsat.

Gaiman'ın kimi eserlerinde olduğu gibi ilk etapta görece genç bir okur kitlesini hedeflediği hissini uyandırır da özellikle İskandinav mitolojisine ilgi duyan herkesin keyif alacağı novella, epik bir maceranın ihtiyaç duyduğu hemen her şeye sahip. Yazarın çoğu eserinde karşılaştığımız türden bir kahramanın, ilk gençlik yıllarının başlarındaki Odd'un, onu aşına olduğu dünyasının ötesine götürecek daveti kabul etmesiyle çıktığı erginleşme yolculuğuna tanıklık ettiğimiz kitapta Asgard'ın tanınmış figürleriyle bir kez daha karşılaşyoruz. Gaiman'ın deyim yerindeyse hikâye anlatıcılığının kodlarına hakim oluşu ve zengin hayal gücü, sade, tanınmış ancak kesinlikle zekice kurgulanmış, kahramanın adım adım büyüdüğü ve savaşmadan kazandığı zaferinin ganimetleri ile yuvaya döndüğü güçlü bir hikâye ortaya çıkarmış. *Odd ve Ayaz Devleri*, çoğumuzun evlere kapandığı şu günlerde ne okuyacağına karar veremeyenler için günümüzün en önemli hikâye anlatıcılarının birinin kaleminden iyi bir seçene olarak öne çıkıyor. (●●)

ODD VE AYAZ DEVLERİ

Neil Gaiman

CEV: Emine Ayhan

İTHAKİ YAYINLARI 2020

2019 BSFA Ödülleri Sahiplerini Buldu

İngiliz Bilimkurgu Derneği (British Science Fiction Association) tarafından 1970 yılından bu yana dağıtılan BSFA Ödülleri'nin 2019 kazananları geçtiğimiz günlerde duyuruldu. Covid-19 salgını nedeniyle çevrimiçi gerçekleştirilen bir törenle duyurulan kazananlar arasında ne yazık ki henüz Türkçeye çevrilmiş bir isim bulunmuyor. Öte yandan *Children of Ruin* ile En İyi Roman ödülünün sahibi olan Adrian Tchaikovsky'nin Eksik Parça Yayınları tarafından bu yıl içerisinde dilimize kazandırılması bekleniyor.

Kısa kısa

- Tüm dünyada 100 milyonu aşan okura, film uyarlamaları ile milyarlarca kişiye ulaşan *Açlık Oyunları* serisi, 10 yıl gibi uzun bir aranın ardından yeni bir kitap ile devam ediyor. Dex Kitap etiketiyle dünyanın geri kalanı ile aynı anda 19 Mayıs tarihinde raflardaki yerini alan *Kuşların ve Yılanların Şarkısı*'nda, muntikalar arası iç savaşın hemen sonrasına ilk hikâyenin en önemli kahramanlarından biri olan Başkan Snow'un gençliğine dönüyoruz. Film hakları henüz kitap yayımlanmadan satılan romanın film uyarlaması için ise hayranlarının fazla beklemesi gerekmeyecek.
- Star Wars* hayranları için son birkaç yıl pek de iyi geçmedi. Her ne kadar *Rogue One* ya da *The Mandalorian* gibi yan yapımlar beğeni toplasa da ana hikâyenin devamı olarak çekilen filmler başta büyük bir hayal kırıklığıydı. Özellikle 40 yıllık kanonun bütün dinamiklerini paramparça eden *Rise of Skywalker* fiyaskosunun ardından seriyi deyim yerindeyse düştüğü çukurdan kurtaracak bir isim aranıyordu. Dünya *Star Wars* günü olarak kutlanan 4 Mayıs'ta (May the forth) yapılan açıklama ile *Star Wars* evrenindeki yeni filmin yönetmenlik koltuğuna oturacak ismin Taika Waititi olacağı açıklandı. *The Mandalorian*'a yaptığı katkılar ile *Star Wars* hayranlarının sempatisini kazanan Waititi, Marvel Sinematik Evreni için çektiği *Thor:Ragnarok* ile de özgün üslubunu ortaya koyarak rüştünü ispat etmiş bir isim. Taika Waititi'nin filmin senaryosunu birlikte yazacağı isim ise 1917 ile Oscar'a aday gösterilen Krysty Wilson-Cairns. Son birkaç yıl *Star Wars* hayranlarına fazla beklentiye girmemeleri gerektiğini zor yoldan öğretmiş olsa da ardı ardına gelen umut verici haberler büyük bir heyecan dalgası yaratmaya yetti.
- Kariyeri pek çok kült eserle dolu olan James Cameron için *Avatar* büyük beklentilerle giriştiği bir işti. Cameron'un beklentileri karşılandı mı bilinmez ama aradan geçen 10 yılın ardından *Avatar* yavaş yavaş türün meraklıların zihninden silinmeye başlamıştı bile. Tam da bu aşamada geçtiğimiz yılın sonbaharında *Avatar 2*'nin çekimlerine başlanması çoğumuz için yarım kalmış bir hikâye olan filmin devamını nihayet görebilecek olmamız açısından sevindirici bir haber oldu. Ne var ki tüm dünyayı allak bullak eden Covid-19 salgınının ardından geçtiğimiz Mart ayında Yeni Zelanda'da yapılan çekimlere ara verilmişti. Kısa süre önce yapılan açıklama ile filmin çekimlerine 25 Mayıs'ta yeniden başlanacağı duyuruldu. Şimdilik *Avatar 2*'nin vizyon tarihinde bir değişiklik olmasa da salgının filmin önümüzdeki Aralık ayında izleyici ile buluşmasına izin verip vermeyeceğini bekleyip göreceğiz.

EVE DÖNMENİN, EVİ BULMANIN YOLU: *İKİNCİ HAYAT*

Eserlerinde daha çok edebiyat eleştirisi üzerinden kültürel imgelerimizi, Türkiye'yi, toplumu anlamaya gayret eden Gürbilek, yine yolundan şaşmadan ilerleyen denemeler sunuyor biz okurlarına: "Yer duygusu" üzerine, "ev" üzerine, "yurt" üzerine düşünüyor bu sefer daha çok.

Amerikan psikolojisi ve varoluşçu psikoterapinin önde gelen isimlerinden Rollo May, *Yaratma Cesareti* adlı o pek ünlü kitabında, modern-kapitalist sarsıntı çağının bizleri bir şeyler yapmaya, üstelik yeni bir şeyler yapmaya çağırdığından bahseder. Bu çağırısı, "bilinmeyene sıçramak" olarak da ifade eden May, oldukça güzel bir metaforla açıklar bu bilinmeyene olan çağırısı: "...kimsenin gidip de bize yol göstermek için dönmediği bir ormana dalmaya çağırıyoruz."

Deneyim, gelenek, birikim ya da adına her ne derseniz, bizi biz yapan ve geçmişin yere sağlam basan ayaklarının izinden giderek ileriye adım atmamıza ket vuran bir modern-kapitalist dünyada yaşıyoruz. Ne kaçmanın mümkün olduğu, ne sistem içinden kovulmanın bermurad olabileceği bu çağda, kendi benliklerimizi kendimize mürşit kılıp o bilinmezlik ormanına tek başımıza girmekten başka seçeneğimiz var mı? Hele ki koronavirüs günlerinde terazisi iyiden iyiye dağıtılan şimdiki zamanda, kabuğumuza çekilmek zorunda kaldığımız evlerimiz bile bizi o ormanın bilinmez vahşetinden koruyabilir mi? Yoksa, evlerimiz de o ormanın bir parçası olmaya mı başlayacak yavaş yavaş? Tam da bu ve benzeri sorular kafalarımızı daha çok meşgul ederken, Nurdan Gürbilek'in *İkinci Hayat* adlı deneme kitabı düşüverdi önümüze. Eserlerinde daha çok edebiyat eleştirisi üzerinden kültürel imgelerimizi, Türkiye'yi, toplumu ve insanı anlamaya gayret eden Gürbilek, yine yolundan şaşmadan ilerleyen denemeler sunuyor biz okurlarına: "Yer duygusu" üzerine, "ev" üzerine, "yurt" üzerine düşünüyor bu sefer daha çok. Ahmet Hamdi Tanpınar'dan Barış Bıçakçı'ya, Nuri Bilge Ceylan sinemasından popüler bir TV dizisi olan "Çukur"a kadar onlarca farklı başlık üzerinden eğiliyor bu kavramlara Gürbilek. "İnsan yalnızca dünyanın üzücü tarafında oturur," diyen Fransız düşünür Gilles Deleuze'den ilhamla, Nurdan Gürbilek de bu dünyadaki yerimizi sorguluyor bir bakıma tüm denemelerinde. Elbette döne döne, altını çizme okuduğumuz, altını çizdiğimiz yerleri tekrar tekrar okuma isteği uyandıran Nurdan Gürbilek denemelerinin en temeldeki gücü, yazarlar ve eserler üzerine incelikte tuttuğu büyütedir. Yazarlar ve eserlerinden yola çıkarak, Oğuz Atay'ın kaleme almaya ömrünün yetmediği ama hepimizle birlikte yaşayan "Türkiye'nin Ruhı" meselesine düştüğü dipnotlar, Gürbilek'in edebi eleştiriye getirdiği en özgün boyuttur diyebiliriz. Cemil Meriç, Tanpınar, Vüs'at O. Bener, Oğuz Atay başta olmak üzere, Türkiye'sini dert edinmiş yazarların etrafında ördüğü bu eleştiri kozasına *İkinci Hayat* kitabında çağdaş Türk yazarlarını ve en önemlisi de Nuri Bilge Ceylan'ı

da eklemiş Gürbilek. Kitabın "Taş, Kuyu, Kader" başlıklı sekizinci bölümünde ele aldığı NBC sineması üzerinden yaptığı saptamalarla, Ceylan karakterlerinin becerikli ya da beceriksizce saklamaya çalıştıkları kederli kader yaralarını iyiden iyiye gözler önüne sermiş: Taşrayı, yani uzak gibi görünen o yakını; belki de ta kendimizi. Tekrar yazının başına, yani hepimizin çağrıldığı ama hakkında hiçbir bilgimizin olmadığı o hayali ormana dönecek olursak... Aslında özetle, o karanlık ormana bir şekilde giren ve bizlere eserleriyle seslenmeye, "Siz de bu kör kuyuya düşmeyin, dikkatli olun!" diyenlerin cümlelerinin altını çiziyor Nurdan Gürbilek, tüm eserlerinde olduğu gibi bu denemelerinde de. *Yer Değiştiren Gölge* adlı kitabının "Kemalizmin Delisi Oğuz Atay" başlıklı yazısında Atay karakterleri için kurduğu "...düşünmekten yaşamaya fırsat bulamamış, 'hayat bilgisi'nden yoksun, bu yüzden de zihinlerindeki doğrularla birlikte evde kalmış, çocuk kalmış..." tanımlaması içerisindeki bizlere sesleniyor yeniden. Son olarak, şunu da belirtmeli: Portekizli yazar ve şair Fernando Pessoa'nın en meşhur eseri olan *Huzursuzluğun Kitabı*'ndaki bir tanımlamadan alıyor kitap adını:

"Bazen düşünüyorum da, düşlerimi birleştirerek kendime kesintisizce akacak ikinci bir hayat kursam ne hoş olurdu... acısını da keyfini de yaşayacağım, ikinci bir hayat."

Edebiyat eserleri, filmler, modern hayatın sonu belirsiz bir kurmaca olarak sunduğu hayatlarımız, içinde olsak da adresinden pek de emin olamadığımız evlerimiz, kederimiz mi yoksa kaderimiz mi olduğunu halen çözemediğimiz coğrafyamız üzerine sorular soran ve ne olursa olsun, gerçek ya da mecazi, umutlu ya da umutsuz bir ikinci hayat imkanı üzerine bizleri düşünmeye çağıran bu denemeler mutlaka okunmalı. Okunmalı ve evlerimizin hayatımızın merkezinde olduğu bu sosyal izolasyon döneminde, gerçek anlamda eve dönmenin yollarını, evimizi bulmanın yollarını, kendimizi bilmenin yollarını bulmaya daha çok gayret etmeli... (•••)

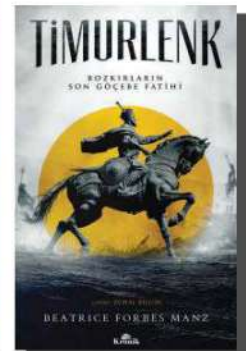
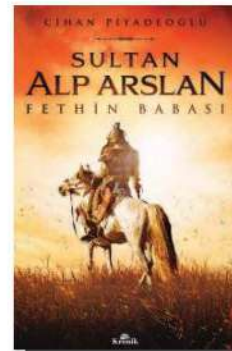
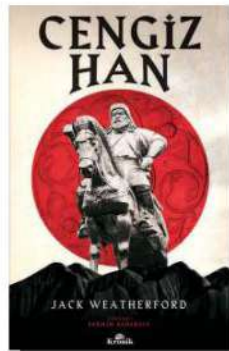
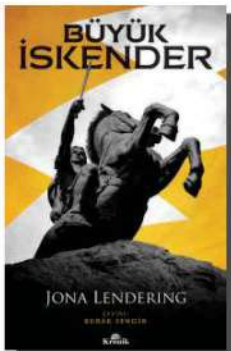
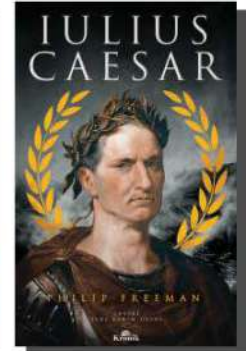
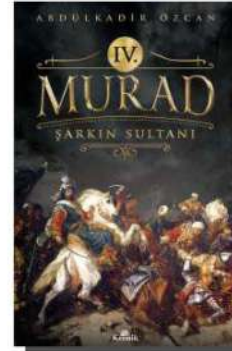
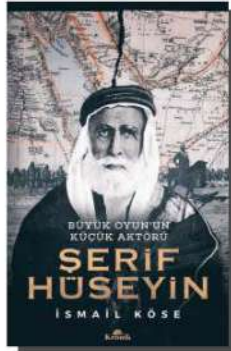
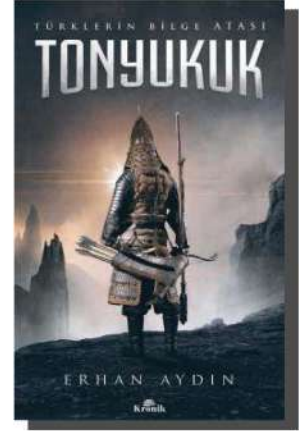
İKİNCİ HAYAT

Nurdan Gürbilek
METİS KİTAP 2020

Yeni

*Kronik Kitap
Biyografi Dizisi
Büyüyor...*

kronikkitap.com

kronikkitap

Kronik

ÖZEL BASKILAR

